

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: УСПІХИ
ТА ПРОБЛЕМИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»**

**MATERIALS OF INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE**

**«DUAL FORM OF EDUCATION: SUCCESSES AND
PROBLEMS OF THE THIRD YEAR OF
IMPLEMENTATION OF THE PILOT PROJECT IN
INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER
EDUCATION OF UKRAINE»**

Kyiv, 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ:
УСПІХИ ТА ПРОБЛЕМИ ТРЕТЬОГО РОКУ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛОТНОГО ПРОЄКТУ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції

23 листопада 2022 року

Київ 2022

УДК 378.147 (082)

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Науково-методичного центру ВФПО (протокол від 31.08.2022 № 4)*

Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2022 р., Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2022. – 128 с.

**Відповідальні за випуск: Алла ЧАЙКОВСЬКА, Ірина МОРГУН,
Людмила САЄНКО** (Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»)

Редактори

Ірина СЕРОВА, Людмила ТАЛЮТА

За точність і зміст матеріалів, достовірність і розкриття проблеми відповідальність несуть автори публікацій

Міжнародну науково-практичну конференцію «Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проекту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України» проведено 23 листопада 2022 р. у Науково-методичному центрі ВФПО відповідно до Плану проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2022 рік (лист ІМЗО від 12.01.2022 № 221/10-28 «Про Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти у 2022 році») в партнерстві з Фондом ім. Фрідріха Еберта під егідою Міністерства освіти і науки України.

Мета конференції – аналіз проблем упровадження підготовки фахівців за дуальною формою.

У фокусі конференції питання потенційного партнерства між закладами освіти, здобувачами освіти та підприємствами. Захід покликаний надати можливість представникам закладів освіти заявити про свої пропозиції, проблеми та потреби, спрямовані в бік роботодавців у межах дуальної форми здобуття освіти, а представникам підприємств України презентувати власний досвід із впровадження дуальної форми здобуття освіти та дізнатися більше про досвід своїх колег.

Напрями роботи конференції

Аналіз проблем, що виникли під час упровадження підготовки фахівців за дуальною формою в закладах освіти та роботодавців – учасників пілотного проекту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Яким бути навчально-методичному забезпеченню дуальної форми здобуття освіти? Проблеми організації практичної частини дуальних навчальних програм.

Позиція роботодавців щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти в українських закладах освіти.

Викладач та наставник у системі підготовки фахівців за дуальною формою.

Міжнародний досвід підготовки фахівців за дуальною формою. Рекомендації зарубіжних партнерів.

Вплив війни на впровадження і розвиток дуальної форми здобуття освіти.

Збірник містить матеріали учасників конференції і стане в пригоді учасникам пілотного проекту, іншим зацікавленим особам, які опікуються питаннями освіти та зацікавлені у поширенні дуальної форми здобуття освіти в Україні.

УДК 37.09 (045)

Вікторія БАКЛАШКО, студент;

Ніна ГРИШКО, викладач;

Наталія ТКАЧУК, викладач

Відокремлений структурний підрозділ

«Фаховий коледж інженерії, управління та землевпорядкування

Національного авіаційного університету», м. Київ

ninagrishko@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ТЕНДЕЦІЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Дуальна освіта – спосіб отримання необхідних знань і навичок, за яким теоретичний матеріал вивчають у закладі освіти, а практична підготовка відбувається безпосередньо на виробництві і який набуває популярності в Україні. Це суттєво відрізняє такий підхід від «практичних занять», адже базується на умовах інтеграції виробничої освіти та теорії. Визначальним у реалізації дуальної форми навчання є подолання та усунення недоліків традиційних форм і методів, підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів, враховуючи потреби ринку праці.

На сучасному етапі кількість стейкхолдерів невпинно зростає, а заклади освіти дедалі частіше починають співпрацювати з роботодавцями. Після закінчення навчання за дуальною формою здобувачі освіти вміють працювати з технікою, розуміються на всіх технологічних процесах, мають досвід роботи з досвідченими професіоналами. Внаслідок цього відсоток працевлаштування є досить високим, оскільки компанії, в яких проходять навчання студенти, доволі часто запрошуюють їх на роботу.

Таку форму навчання вперше запроваджено в Німеччині ще у минулому сторіччі, а тенденція зростала поетапно. Сьогодні у передових країнах світу практична підготовка займає 70 % освітнього процесу. Завдяки цьому кількість професіоналів, що працюють за фахом, істотно збільшилося. Попри всесвітній підхід питання запровадження дуальної освіти в Україні не було предметом дослідження. Вперше таку систему освіти в українських закладах освіти було апробовано у 2015-2017 роках, а статистика була приємно приголомшливою: рівень працевлаштування збільшився до 97 %, якість професійної підготовки – на 12-17 %. Аналітичний центр кадрового порталу grc.ua опублікував результати статистичного аналізу, згідно з яким 44 % студентів після випуску із закладів освіти, що здійснюють свою діяльність у сфері вищої або фахової передвищої освіти, не працюють, ще 29 % отримали роботу, яка лише частково пов'язана з отриманим фахом. Наприкінці 2019 року запущено ще один експеримент, в якому взяло участь 28 закладів вищої освіти та 16 закладів фахової передвищої освіти. Після початку пандемії, через ризик великого скорочення робочих місць, до експерименту з

впровадження дуальної освіти доєдналося ще декілька закладів освіти. Через карантинні обмеження більшість підприємств перейшло на дистанційну роботу, тому для підготовки студентів використовували онлайн-платформи, бази знань, корпоративні сервіси, віртуальні приватні сервери та інші інтернет-ресурси. Станом на 2020-2021 навчальний рік 217 закладів професійної освіти практикують дуальну форму навчання.

Топові ІТ-компанії та агрокомпанії лідирують у підготовці здобувачів дуальної освіти, адже існує проблема нестачі кваліфікованих працівників. З розробкою новітніх програм і методик практична підготовка стає цікавішою, а також має значний вплив на якість отриманих знань, практичних навичок і умінь у різних сферах діяльності. Незаперечний і той факт, що дуальна форма навчання в Україні тільки набирає обертів та неналаштована належним чином. Саме тому провідні університети починають тісно співпрацювати разом зі стейкхолдерами, аналізуючи проблеми й недоліки в різних країнах та умови праці, розробляючи інноваційну програму з підготовки високоякісних кадрів. Завдяки цьому пришвидшується процес застосування теоретичних знань у студентів технічного, педагогічного, сільськогосподарського, економічного напрямів. Окрім отримання необхідних навичок та умінь у подальшому працевлаштуванні, студент має змогу офіційно працювати та отримувати заробітну плату, якщо це зазначено в тристоронньому договорі.

На відміну від традиційної форми навчання, дуальна освіта у 99,9 % випадків гарантує подальше укладання трудового договору з підприємством-партнером, адже першочерговість у підготовці має роботодавець або компанія. Отже, відбувається скорочення адаптивного періоду, адже працівник вже має досвід у виконанні поставлених завдань.

Підсумовуючи, можна із впевненістю сказати, що розвиток дуальної освіти в Україні стрімко зростає разом із бажанням стейкхолдерів тісно співпрацювати зі студентами та має низку переваг, а саме: сприяє поліпшенню набутих теоретичних знань, можливості використання отриманих умінь у такій практичній спосіб допоможе студентам досягти поставлених цілей і отримати впевненість в успіху, що призводить до конкурентоспроможності на ринку праці в Україні та за кордоном.

Список бібліографічних посилань

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

2. Навчатися і працювати: 10 питань про дуальну освіту. Укрінформ: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-pro-dualnu-osvitu.html>

3. Анненков В. П. Модернізація змісту освіти в технічному коледжі на засадах дуального підходу. Київ, 2020.

4. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.04.094_u.

УДК 377 (045)

Людмила ІВАНЧЕНКО, викладач іноземних мов, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Маргарита КАПЦЕВИЧ, здобувач освіти

Кременчуцький льотний коледж

Харківського національного університету внутрішніх справ

lyudmilaivanchenko1971@gmail.com

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ринок праці в наші дні диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. Під час прийому на роботу роботодавців цікавить не стільки формат «знань» випускників закладів вищої освіти, скільки їх готовність до здійснення професійної діяльності. Однак установи освіти поки ще не в змозі переорієнтуватися на нові цілі підготовки фахівців. Упровадження таких освітніх заходів, як використання зарубіжного досвіду організації освітнього процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація освітніх процесів, мають підвищити кваліфікаційний рівень випускників закладів освіти.

Система дуальної освіти – це практика, коли в підготовці фахівців беруть участь одразу два заклади – освітній і підприємство. Освітній процес потрібно організувати в такий спосіб, що у ЗВО здобувач освіти спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім він практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало із закладом освіти угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. Такою є дуальна форма навчання.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному закладі освіти. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Дуальна форма професійної освіти нині розглядається як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен. Потрібна нова форма підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і професійних шкіл.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [3]. Також сумлінна праця може забезпечити майбутньому фахівцю як додаткові доходи, так і стаж роботи, що є дуже важливим під час подальшого працевлаштування. В сучасних умовах ці переваги є суттєвими.

Дуальна система дозволяє поєднати в освітньому процесі і теоретичну, і практичну підготовку. Як показує досвід передових країн, для кожного здобувача освіти розробляють індивідуальну програму і кожен має право вибрати власну траєкторію руху до окресленої мети – отримання відповідного ступеня з конкретної спеціальності. Процедура охоплює встановлення черги освоєння курсів, вибір дисциплін з варіативної частини, визначення кількості предметів на кожен семестр і, нарешті, складання розкладу.

Для реалізації дуальної програми має бути куратор (консультант). Його основна функція полягає у розробці, уточненні та корекції індивідуальної гнучкої програми навчання для кожного студента з урахуванням його особистих можливостей і потреб у рамках умов, визначених специфікою закладу освіти. Протягом всього терміну навчання здобувач освіти постійно працює з таким фахівцем-куратором [4].

Індивідуальний підхід до організації процесу навчання дає кожному студенту можливість вибрати ту чи іншу дуальну програму і не залежати в своєму виборі від інших студентів дати матеріал, тезисно викладати основні положення.

Висновок

Проведений розгляд дуальної системи навчання вказує на те, що для молодих людей дуальне навчання – оптимальний шанс рано придбати самостійність і легше адаптуватися до дорослого життя. Вже під час навчання вони отримують за свою працю на підприємстві грошову винагороду, а після його закінчення – роботу, до якої добре підготовлені. Дійсно, така організація підготовки фахівців необхідна в нашому суспільстві для підвищення рівня практичної підготовки, формування і розвитку ключових компетентностей та сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності. Це свідчить про те, що потрібна методика та вибір дидактичних засобів навчання, які потрібно використовувати для проведення занять.

Список бібліографічних посилань

1. Бабанський Ю. К. Проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень. Москва, 1982. С. 151.

2. Плохій В. С., Казановський А. В. Модульна система професійного навчання: концепція, методика, особливості впровадження : навч.-метод. посіб. Київ : Видав. центр КТ «Київська нотна фабрика», 2000. С. 284.

3. URL:http://www.dcz.gov.ua/khm/control/uk/publish/article?art_id=63126

4. URL: <http://lvppu.org.ua>

УДК 378. 14 (045)

Наталія КОВЕРСУН, викладач;

Яна ТЕЛЕВЕХ, курсантка навчальної групи ТПМдбср-22-1

Кременчуцький льотний коледж

Харківського національного університету внутрішніх справ

НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ: ДУАЛЬНА ОСВІТА

Поняття «дуальна освіта» в українській термінології з'явилося раптово та набирає шалених обертів. Оскільки такий педагогічний процес досить молодий, тому ще мало вивчений.

Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає співпрацю освітньої та виробничої сфери з підготовки фахівців певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання. Дуальна форма здобуття вищої освіти – це можливість водночас навчатися в закладі освіти та працювати за фахом, переймаючи знання найкращих фахівців певної галузі виробництва. Це найкращі умови для старту кар'єри та професійного розвитку [1].

Метою впровадження аспектів дуальної системи України є ліквідація основного недоліку традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців – розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з урахуванням вимог людей, які надають роботу.

Етапи впровадження в Україні:

2012-2014: інформаційно-роз'яснювальна робота щодо впровадження дуальної системи проектом TVINNING;

2014-2015: розпорядження МОН України про проведення експерименту, підготовка програми, заявки експерименту, матеріально-технічної бази закладів; конкурс ПТНЗ щодо участі;

2015-2016: реалізація перших етапів експерименту впровадження дуальної системи.

Переваги для закладів вищої та фахової передвищої освіти, які застосовують аспекти дуальної форми навчання:

- здійснення цільової підготовки підготовлених кадрів для підприємств;

- використання матеріально-технічної бази підприємств для навчання здобувачів освіти на сучасному виробничому обладнанні з урахуванням інноваційних змін у виробничих технологіях;
- розділяти витрати з роботодавцями щодо підготовки кваліфікованих фахівців;
- відкривати можливості підвищення кваліфікації та стажування;
- сприяння швидкому професійному зростанню здобувачів освіти;
- забезпечувати тісний взаємозв'язок й взаємовплив різних систем, що призводить до якісних змін в освіті;
- здійснення інституційних досліджень і консультування;
- здобувач освіти не просто отримує кошти, а здобуває максимально концентровані та корисні знання, які стосуються безпосередньо його фаху [3].

Отже, дуальна система навчання ліквідує розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх фахівців; відкриває додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів; дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій робітників; стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки як результат вони отримують якісно підготовленого фахівця; сприяє більш різнобічному професійному розвитку здобувачів освіти, формує нову психологію молодого фахівця; підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок студентів та курсантів; сприяє ретельному продумуванню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді [2].

Дуальна освіта – це постійний прогрес, у якому навчання посідає чільне місце та може забезпечити якісну освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

Список бібліографічних посилань

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicnaosvita/dualna-osvita>.
2. Кушнірецька О. В., Синюра-Ростун Н. Р. Особливості дуальної форми професійної підготовки кадрів у процесах освітньо-виробничої інтеграції. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 23 листоп. 2017 р.). Львів. торг.-екон. ун-т [та ін.]. Київ, 2017. С. 27–30.
3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р).

УДК 169.4 (045)

Світлана ШЕВЧЕНКО, канд. психол. наук, доцент
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Svetlanashev1986@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗДОБУВАЧІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Глобальні зміни всіх сфер сучасного життя провокують модернізацію освітніх реформ, де особливе місце посідає дуальна освіта. На думку провідних вітчизняних науковців (С. Д. Максименко, О. О. Євдокімова В. Г. Панок та ін.), перспективи інтеграції української системи освіти й української економіки до міжнародної, зокрема європейської системи розподілу праці, а також зростання рівня конкуренції та комерційного чинника в діяльності освітньої системи зумовлюють нові потреби сучасної вищої освіти. По-перше, потребу в максимальному наближенні результатів освітнього процесу до вимог професійної практики (ринку праці, економіки, виробництва). По-друге, потребу в доповненні змісту професійної освіти психолого-педагогічними засобами розвитку її суб'єктів у відповідь на зміни соціально-економічної реальності [3].

Основною метою впровадження елементів дуальної форми навчання в Україні є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників – розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Практика впровадження дуальної системи навчання в освітній процес довела такі переваги перед традиційною моделлю освіти: дуальна освіта покликана усунути основні недоліки традиційних засобів і методів навчання; дуальна система зводить нанівець розрив між теоретичною і практичною частиною навчання; знайомство студентів із корпоративною етикою підприємства, його особливостями на етапі отримання освіти; висока мотивація студентів до отримання теоретичних знань і набуття практичного досвіду роботи; у дуальній системі підготовки фахівців ЗВО враховує всі вимоги, що ставлять підприємства до майбутніх працівників; зацікавленість керівників підприємств у високоякісному теоретичному і практичному навчанні свого працівника [1].

Перерахувавши позитивні сторони дуальної системи освіти, розглянемо її недоліки: поряд із мотивацією на підприємстві може погіршуватися рівень якості освіти; навчальні програми освітніх організацій не завжди підтримують сезонну послідовність виконуваних робіт на підприємстві; освітня організація часом не встигає вчасно надати необхідний підприємству навчальний

матеріал; неготовність підприємств приймати нових фахівців через брак вільних робочих місць; через нестачу фінансових ресурсів підприємства змушені заробляти кошти на освіту через підвищення ціни на вироблений ними продукт [4].

Отже, незважаючи на наявні мінуси, дуальна система навчання компетентних, висококваліфікованих, затребуваних на ринку праці випускників закладів вищої освіти має явну перевагу порівняно з традиційною системою підготовки фахівців. Ця модель навчання є дуже привабливою в навчальних закладах професійної освіти, проте необхідно правильно отримувати користь дуального навчання в суспільстві з належним урахуванням соціально-економічного становища, розвитку міжнародних інтеграційних процесів у освіті, існуючих нормативних документів і менталітету в соціумі.

Дієвість освітніх реформ значно залежить від ефективності їх психологічного забезпечення, адже саме психологічна служба спроможна визначати рівні й особливості індивідуального розвитку здобувачів освіти та застосовувати інструменти корекції його змісту і напрямів у освітньому процесі. Такі аргументи є підставою для розроблення нової концепції психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби на найближчі роки (2021-2025). Згідно з листом Міністерства освіти і науки України «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу» одним із важливих пріоритетів в діяльності закладів освіти є забезпечення психологічного комфорту здобувачів.

Термін «психологічний супровід» у сучасній психологічній літературі трактують досить широко. Крім того, у науковій і методичній літературі не існує однозначного підходу у визначенні цілей і завдань психологічного супроводу, його змісту.

Багато дослідників відзначають, що супровід передбачає підтримку природних реакцій, процесів і станів особистості. Більше того, успішно організований соціально-психологічний супровід, на їхню думку, відкриває перспективи особистісного росту, допомагає дитині увійти в ту «зону розвитку», яка поки ще їй недоступна (О. Обухова).

З погляду Е. Зеєр, психологічний супровід професійного становлення особистості – це складова частина професійного становлення особистості, що полягає в психологічній допомозі у подоланні труднощів професійного життя, корекції деструктивних тенденцій розвитку криз, стагнацій, конфліктів, деформацій, підвищенні адаптованості фахівця до соціально-економічних й технологічних змін, розвитку в нього позитивної професійної перспективи. До основних чинників, що формують професійний шлях особистості Д. Сьюпер відносить навчання і психічний розвиток дитини.

Професійне становлення особистості як процес прогресивної зміни особистості під впливом соціальних утручань, професійної діяльності й власної активності, спрямованої на самовдосконалення й самоздійснення.

Серед західних теорій слід виокремити теорії професійного розвитку, орієнтовані на вивчення процесу вибору професії. Представники цього походу Х. Томе, Г. Рис, П. Циллер описують професійний вибір як систему орієнтувань особистості в різних професійних альтернативах і прийняття на цій основі рішення.

На думку О. Казакової, супровід – це складний процес взаємодії супроводжувача і супроводжуваного, результатом якого є рішення й дія, що призводить до прогресу в розвитку супроводжуваного. Не менш важливо й те, що суб'єктом або носієм розвитку дитини є не тільки вона сама, але й її батьки та педагоги. Позиція супроводу – позиція «на боці дитини». Це цілісний процес допомоги дитині, її родині й педагогам, в основу якої покладено збереження максимуму волі й відповідальності суб'єкта розвитку за вибір рішення актуальної проблеми; мультидисциплінарний метод забезпечуваний єдністю зусиль педагогів, психологів, соціальних і медичних працівників; органічна єдність діагностики проблеми й суб'єктного потенціалу її вирішення, інформаційного пошуку можливих шляхів вирішення, конструювання плану дій і первинна допомога в його здійсненні; допомога у формуванні орієнтаційного поля, де відповідальність за дії несе сам суб'єкт розвитку [2].

Важливість психологічного супроводу здобувачів дуальної форми навчання зумовлена підвищеним рівнем стресогенності ситуації у зв'язку з поєднанням освітньої та виробничої діяльності, а формування стресостійкості та адаптаційних можливостей є запорукою успішності навчання. Важливими пріоритетами роботи психологічної служби ЗВО є сприяння підтримці психічного здоров'я, пізнавального інтересу й розкриттю індивідуальності здобувачів, а також корекція різного роду ускладнень у їхньому професійному становленні, самоздійсненні й розвитку. Однак головним напрямом роботи фахівцями визнається психологічний супровід особистісно-професійного розвитку здобувачів дуальної форми навчання. Психологічний супровід здобувача виступає як цілісний, безперервний процес діагностики, аналізу, формування й корекції розвитку мотиваційно-сислової, комунікативної та пізнавальної сфер особистості, який потрапляє в поле діяльності працівників психологічної служби.

Список бібліографічних посилань

1. Дрозач М. І. Розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду. *Наука та інновації*. 2008. Т. 4., № 3. С. 88–94.

2. Панок В. Г. Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2 (1).

3. Психологія вищої школи : підручник / О. І. Власова, В. А. Семиченко, С. Ю. Пащенко, Я. Г. Невідома ; за ред. О. І. Власової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 405 с.

4. Яремко Р. Теоретичний аналіз дуальної системи освіти. *Теорія контрольності та актуальні проблеми сучасної психології* : матеріали наукових читань, присвячених 115-й річниці від дня народження Ярослава Івановича Цурковського – відомого українського вченого-психолога, громадського діяча (м. Львів, 20 лютого 2020 р.). Львів, 2020. С. 89–93.

УДК 378.147 (045)

Олена КИРИЧУК, викладач вищої категорії

Технологічно-економічний коледж Миколаївського НАУ

missis.kirichuk2010@gmail.com

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК МЕТОД ЕФЕКТИВНОГО РІШЕННЯ ЗАВДАНЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В умовах переходу українського суспільства до інноваційної парадигми розвитку особливу увагу приділяють модернізації освіти та науки. Розвиток сучасної освіти пов'язаний з прагненнями та цінностями суспільства, тенденціями розвитку ринку праці. Характер вибору стратегії удосконалення освітнього середовища залежить від шляхів взаємодії державних установ, працедавців й закладів освіти, особливостей науково-технічного прогресу, актуальності процесів індустріалізації суспільства [4, с. 52].

Важливими завданнями реформування системи освіти є забезпечення відповідності змісту та якості освітнього процесу, посилення його практичної складової, забезпечення виробництва та ринку праці висококваліфікованими, фахівцями, які здатні мобільно та креативно вирішувати виробничі завдання. З огляду на це актуальності набуває функціонування нових ефективних форм здобуття освіти, спроможних підвищити якість підготовки майбутніх фахівців та сприяти формуванню їх професійної компетентності.

Хоча засновником дуальної освіти вважають Німеччину, однак, від неї цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни.

У Німеччині викладання займає один-два дні на тиждень і проходить у вигляді спеціалізованих занять. Викладання теоретичного матеріалу цілком узгоджено з практичним навчальним планом на підприємстві. Держава бере участь у дуальній освіті трьома шляхами: Закон про професійну підготовку, регламент навчання та типовий навчальний план. Підприємства відіграють

важливу роль у дуальній освіті: надають місце для навчання та відповідають за практичну частину навчання на підприємстві.

Один учень у німецькій компанії коштує 17933 євро на рік, 62 % від суми становить заробітна плата учня. Враховуючи, що учень працює 3-4 дні на тиждень, то це компенсує витрати. Середня заробітна плата учня на рік 12535 євро, отже, чисті витрати зменшуються до 5398 євро на рік [2].

Суттю дуальної системи навчання в Австрії є надання переваги в освітньому процесі практичній частині за обраним фахом на підприємстві. Практичні знання дуже ціняться на ринку праці, і тому студент протягом чотирьох років навчання зобов'язаний працювати на підприємстві, оскільки за нього йде оплата згідно з дуальною угодою між ЗВО і підприємством; після закінчення угоди він вільний, може йти на іншу роботу або вступати до ЗВО. За такою формою навчання студент отримує знання, необхідні для майбутньої професії.

Швейцарська система підготовки кваліфікованих робітників цікава тим, що вона поєднує європейські цінності у підготовці та навчанні здобувачів освіти і використовує свої особливості (найбільш цікаві форми й методи організації освітнього процесу).

Особливостями реалізації принципів професійного навчання у Швейцарії є наявність трьох шарів освіти «знання, розуміння, дія». У межах дуальної програми студенти вивчають багато прикладних наук і отримують практичні навички у сфері комунікації, управління людськими ресурсами, фінансів, продажу і маркетингу, а також володіють значенням сучасної теорії і практики менеджменту. Швейцарська освіта має велике схвалення у світі, вона якісна та ґрунтовна, з широким вибором програм. Практично всі випускники працевлаштовані у провідних компаніях різних галузей у всьому світі.

В Україні підготовка до запровадження дуальної освіти розпочалася зі схвалення Кабміном 19 вересня 2018 року відповідної Концепції підготовки фахівців. Вона визначає поняття дуальної освіти, етапи її впровадження в Україні, основні права та обов'язки закладів освіти і підприємств. 3 квітня 2019 року КМУ затвердив План заходів з її реалізації, який передбачає конкретні завдання щодо розробки нормативних актів, проведення аналітичних та організаційних заходів на шляху впровадження дуальної освіти.

Найголовнішим вектором у модернізації професійної та фахової передвищої освіти в Україні є обґрунтування шляхів і механізмів підвищення престижу робітничих професій і професійної (професійно-технічної) освіти загалом. Важливим завданням модернізації освіти є запровадження інноваційних форм професійної освіти і навчання: відкритого професійного навчання, дуального навчання, віртуальних підприємств і навчальних бізнес-центрів, господарств та організацій.

Сьогодні, як стверджує МОН, дуальна форма навчання має забезпечити низку позитивних аспектів:

- організацію співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів;
- розробку законодавчого підґрунтя для визнання нацстандартів якості професійної освіти;
- навчання учнів під час трудової діяльності;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності;
- здійснення інституційних досліджень та консультування;
- урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти [1].

Проте водночас практична реалізація заходів запровадження дуальної освіти супроводжується певними труднощами, що пов'язані із:

- низькою обізнаністю студентів про цю форму навчання;
- браком умов для усвідомленого вибору підприємства для здобуття освіти;
- необхідністю максимального спрощення бюрократичної процедури переходу здобувача на дуальну форму освіти;
- пошуком оптимальних моделей розподілу часу навчання в закладах освіти та на робочому місці з урахуванням особливостей роботи в різних галузях;
- пошуком закладами освіти роботодавців, які зацікавлені вкладати кошти у підготовку учнів за дуальною формою навчання.

Висновок

Проаналізувавши напрями системи освіти в деяких країнах світу, бачимо, що для того щоб зробити економіку країни конкурентоспроможною, необхідно мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців, які мають відповідну професійну придатність. Тому сьогодні, як ніколи, необхідно реформувати систему освіти в частині методологій, створення навчальних програм нового покоління, проектування змісті професійної та вищої освіти на основі комплексного підходу і системи дуальної форми навчання.

Список бібліографічних посилань

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicnaosvita/dualna-osvita>
2. Бойчевська І. Дуальна система Німеччини. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області: сайт. 04.2017. URL: <http://nmcpto.sumy.ua/wpcontent/uploads/2017/04/Дуальна-система-Німеччини.pdf>
3. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 / Кабінет Міністрів України: офіційний сайт. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/koncepciya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>

4. Кулалаєва Н. В. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : зб. наук. пр. Київ : Вид-во ІІТО НАПН України, 2018. Вип. 15. С. 51–59.

УДК 340.15 (045)

Неля МОМОТ, канд. філол. наук, доцент

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

NeMo-web@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: КРИЗА ЯК ПОШТОВХ ДО РОЗВИТКУ

У сучасному освітньому просторі, враховуючи проблеми сьогодення, зокрема умови воєнного часу в Україні, необхідно переходити на інноваційні форми навчання. Пошук творчих навчальних підходів у реалізації освітніх програм підштовхує український освітній простір до застосування дуальної освіти як можливості поза межами аудиторій сформувати навчальні майданчики у межах баз практик.

Метою статті є напрацювання у ході експерименту ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» у Міжнародному проєкті «Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні / COOPERA Еразмус+» на прикладі спеціальності «Журналістика».

Інноваційні заклади освіти зацікавлені у нових підходах до освітнього процесу, оскільки, як показує досвід сьогодення, зокрема воєнний час, тільки аудиторні форми освітнього процесу, нетривала практика не дають можливості стабільно підтримувати освітній процес у форс-мажорних обставинах. Практичний характер спеціальності «Журналістика» в умовах війни дає можливість навіть студента задіяти у важливих державних стратегічних аспектах. Якщо взяти за приклад російсько-українську війну, то очевидним є застосування таких зусиль під час фіксування фактів військових злочинів для подальшої передачі інформації до державних структур. Зокрема, щоб не порушувати законів воєнного часу стосовно фіксації відеоматеріалів, з метою запобігання ризикам кібербезпеки в умовах інформаційної війни, держава створила низку чатботів, наповнення яких можна цілком забезпечити зусиллями студентів. Міністерство цифрової трансформації України оприлюднило перелік чатботів, які допоможуть подолати окупанта, а також містять поради, як допомогти собі та близьким [1].

Така практика в умовах реального часу створює можливості навіть у складних життєвих обставинах тримати сферу освіти у функціональному стані, не зупиняти освітній процес та підтримувати критичну інфраструктуру держави у динамічному процесі. Сучасні виклики та загрози потребують гнучких підходів у всіх галузях для підтримання життєдіяльності країни, можливостей вийти з критичного стану за будь-яких умов. Для глобального світу це надважлива функція, забезпечення якої створює потужний потенціал зі стратегічною метою сталого розвитку та постійної безупинної розбудови суспільства, її життєспроможного потенціалу. Відповідно тільки за таких умов держава здатна втриматися у світовому просторі, зберігши молоде покоління, здатне активно долучатися до роботи важливих галузей виробництва. Третє тисячоліття стало серйозним випробуванням світу на можливість виживання окремих країн та навіть континентів. Відхід від стереотипів у підходах до освітнього процесу створює підґрунтя для розвитку ринку праці. Системні перетворення робить саме життя, даючи підстави для формування нових запитів від держави-роботодавця. Така діяльність розширює межі та можливості реалізації самого студента. Дистанційна робота, широкі інтернет-ресурси для спеціальності «Журналістика» є придатною сферою для реалізації теоретичних знань, формування спеціальних фахових компетентностей. Освітні програми, в яких є експеримент, апробація, інноваційні технології, – це перспективна стратегія загального розвитку освітнього простору України. Масштабність змін у конкретних освітніх програмах не має меж. Що програма гнучкіша, то вона динамічніша та триваліша в часі у своїй практичній актуальності для суспільних потреб, то затребуванішою вона буде. Журналістика – досить давня спеціальність. Сьогодні ця галузь має широку назву – медіа. І видозміна номінації несе не суто загальний зовнішній характер, це суттєве розширення внутрішніх змін, всеосяжних процесів, що стоять за такою назвою. Тривалість життя спеціальності у часі викликана не просто можливістю застосувати її у різні історичні періоди, а наповнити сутність функціонування фаху відповідно до завдань життєвого періоду світу. Динамічність глобальних процесів підтверджує життєвість окремих спеціальностей, які здатні переформатуватися, адаптуватися до навколишніх умов, а також перетворити формалізовані знання у виробничі функції за допомогою інформаційно-технологічної підтримки життєвого циклу суспільства.

Якщо заглибитися у проблеми сьогодення, де корисним може бути студент уже сьогодні (я акцентую увагу на дуальній освіті для спеціальності «Журналістика»), то це робота у тих сферах, де бракує фахових ресурсів. Це насамперед активна робота з подолання інформаційної війни. Адже протидія фейкам, створення українських нарративів у ЗМК і соцмережах – діяльність, доступна молоді, яка ще не має диплома, але є потужною масовою підтримкою, що здатна допомогти виконати це успішно. Бо якраз тотальна

масованість у цьому процесі може стати рушійною силою. Мережа молодіжних форматів комунікації – це серйозна підтримка, а то навіть і складова, яку подекуди можуть реалізувати тільки молоді люди, бо віковий ценз тут може стати точкою біфуркації, щоб виник той необхідний синергетичний ефект у цих процесах. Стосовно українських наративів. Адже створення та поширення сучасних українських патріотичних текстів, пісень, написів, гасел, жартів – це ті меседжі, які повторять інші. Це швидко заповнює інформаційний простір – від інтернету до бігбордів та плакатів на вулицях, під час проведення акцій, демонстрацій і флешмобів. Такий креатив сьогодні можна вважати молодіжним волонтерським рухом. До речі, варто зазначити, що йдеться не тільки про символіку. Як зазначив Міністр культури України О. Ткаченко: «Один з них [наративів] – це успіх. Те, що пов'язано із реалізацією мрій та планів, які підкріплюють нас, дають оптимізм, сприяють тому, щоб пишатися своєю країною» [2]. В умовах сучасної війни потрібно багато зусиль, спрямованих на інформаційно-психологічне протистояння, підтримання і популяризацію у світі української мови та культури, української неспальшованої історії, боротьбу з російськими пропагандистськими ЗМІ. Усі ці процеси посилені для розвитку можливостей студента-практиканта у межах дуальної освітньої програми за спеціальністю «Журналістика». В умовах протистояння із зовнішнім агресором Україна може стати початківцем такого досвіду.

Дуальна освіта – один з інноваційних підходів до освіти, з одного боку, а з іншого – це нескладні, але якісні зміни у сприйнятті результатів академічної освіти. Звісно, медійна галузь більше у цьому плані може покладатися на відпрацювання технологій створення медійного продукту, прийомів блогерської діяльності, методик роботи зі збору інформації, її перевірки на достовірність. Тобто вдосконалення технічно-прикладних методів та методик у практичній роботі. Наразі спеціальність «Журналістика» досить потужно може підсилити інформаційний фронт [3], адже саме формування суспільної думки найчастіше відбувається через соціальну мережу контактів. Система освіти має запропонувати українському студентові все можливе, для того щоб не відбувся відтік людського капіталу. З одного боку, дружні країни пропонують забезпечити нашій молоді місця навчання та працевлаштування, а з іншого – чи не загрожує це Україні, коли вона і так отримала ще більшу демографічну яму внаслідок численних жертв війни. Збереження людського капіталу має відбутися і за рахунок інноваційних освітніх програм, здатних зацікавити і залучити українського студента до активної розбудови власної країни. Тобто це питання переходить до розряду аспектів національної безпеки. Тому наша освіта має зберегти і примножити усі існуючі напрацювання та використати нові форми, такі як дуальна освіта, їх максимально активізувати й адаптувати до умов воєнного часу.

Список бібліографічних посилань

1. Чатботи, які допоможуть українцям під час війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3421119-mincifri-opriludnilo-perelik-catbotiv-aki-dopomozut-ukraincam-pid-cas-vijni.html> (дата звернення: 25.09.2022).
2. Ткаченко назвав месиджі, які щодня мають казати вголос всі українські політики в усіх ЗМІ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3224988-tkacenko-nazvav-mesidzi-aki-sodna-maut-kazati-vgolos-vsi-ukrainski-politiki-v-usih-zmi.html> (дата звернення: 20.09.2022).
3. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/> (дата звернення: 02.10.2022).

УДК 378.147.88 (045)

Марія ОЛЕФІРЕНКО, старш. викладач, викладач-методист;

Оксана КОРОЛЬ, викладач кафедри, методист відділення

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

ketrinmargo@bigmir.net

oxana_0711@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЛАНИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Високоякісна освіта є одним із основних аспектів, який дає можливість випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці. Проблеми вищої освіти, з якими сьогодні стикаються українські заклади вищої освіти (ЗВО), не дають можливості студентам реалізувати свій потенціал у стінах власних університетів. Більш того, кваліфікації, якими володіють студенти по завершенні університету, часто не є достатніми аби задовольнити потреби роботодавців. Одним із способів зробити систему освіти більш ефективною як для студентів, так і для ЗВО є концепція дуальної освіти. Моделі дуальної освіти як інструмент, що дозволяє вирішити основні проблеми, з якими зіштовхуються українські університети. Різниця між традиційною моделлю освіти і дуальною, підходи до організації цього виду навчання, що притаманні різним країнам, а також переваги, що дозволяють дуальній освіті підвищувати конкурентоспроможність університетів у країні, і, як результат, їхніх випускників.

Запропоновані основні кроки, яких мають вжити університети для впровадження дуальної освіти, що допоможе їм підвищити якість підготовки

випускників, а також створити більш ефективні стосунки із регіональними підприємствами і державою.

Дуальна освіта покликана привести систему навчання до вимог ринку праці, створити можливості надання сучасних компетентностей випускникам закладів освіти та підвищити конкурентоспроможність як випускників, так і самих закладів освіти в умовах глобалізації освітньої системи.

Конкурентоспроможність будь-якої держави на світовому ринку та якість життя її населення напряму залежить від рівня професійної підготовки кадрів. Одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів сьогодні є Європейський Союз, який завдячує цьому дуальній системі професійної освіти і навчання. Дуальна освіта (від лат. *Dualis* – подвійний) – вид освіти, за якої навчання осіб у закладах освіти поєднується з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання. Теоретична частина підготовки фахівця проходить на базі установи освіти, а практична – на робочому місці. Студенти поєднують навчання та стажування на підприємстві. При цьому підприємства здійснюють замовлення установам освіти на конкретну кількість фахівців певної спеціальності, працедавці беруть участь у формуванні освітньої програми. Зі свого боку роботодавці можуть мати різні форми співучасті у підготовці фахівців – повністю оплачують навчання; закуповують обладнання; покривають всі видатки, пов'язані з процесом їх виробничого навчання; виплачують грошові винагороди студентам за використання їхньої праці тощо. Саме тому необхідно сприяти подальшому розвитку експорту елементів дуальної форми підготовки кваліфікованих фахівців та прискорити запровадження її елементів у систему професійної та вищої освіти України.

Для ефективного запровадження дуальної форми здобуття вищої освіти необхідно чітко встановити права та обов'язки ЗВО, роботодавців і студентів.

Здобувач освіти:

- має відповідально ставитися до виконання навчального плану згідно з графіком освітнього процесу;
- має дотримуватися статуту ЗВО та положень корпоративної політики підприємства;
- має підтримувати контакт з координаторами програми дуальної форми освіти;

- має право вимагати дотримання правил техніки безпеки та гідного ставлення до себе і у випадку порушення цих правил позиватися до захисту своїх прав згідно з чинним законодавством України.

Заклад освіти:

- забезпечує якісну теоретичну підготовку, цілісність освітньої програми навчання та відповідність стандартам освіти;

- відповідає за налагодження співпраці з роботодавцями, а також подальшу ефективну комунікацію сторін;

- проводить відбір підприємств для дуальної освіти відповідно до стандартів за освітньою програмою;

- розробляє і затверджує навчальний план відповідно до професійного стандарту та потреб роботодавців;

- забезпечує узгодження з роботодавцем змісту теоретичної та практичної частини підготовки;

- забезпечує супровід навчання здобувача освіти на підприємстві;

- разом з представником підприємства приймає звітність та оцінює якість підготовки студентів.

Роботодавець:

- може ініціювати налагодження співпраці із закладом освіти щодо підготовки фахівців за дуальною формою освіти;

- має відповідати визначеним критеріям до підприємств, що надають місця практичної підготовки за дуальною формою освіти;

- несе відповідальність за техніку безпеки та охорону праці на виробництві;

- бере участь у розробці освітніх програм та навчального плану підготовки студентів;

- бере участь у відборі студентів на навчання за дуальною формою освіти;

- бере участь у оцінюванні практичної роботи здобувача освіти;

- надає робоче місце здобувачу освіти на підприємстві на період стажування;

- закріплює за здобувачем освіти кваліфікованого наставника;

- надає необхідні ресурси та інформаційні матеріали для виконання роботи здобувачем освіти;

- створює необхідні соціально-побутові умови і можливості для реалізації здобувачем освіти індивідуального навчального плану.

Шляхи і способи вирішення проблем:

- розробка моделі вигідних взаємин закладів вищої освіти та роботодавців, спрямованої на наскрізну практичну підготовку студентів до самостійної професійної діяльності за фахом;

- встановлення рівноправного партнерства закладів вищої освіти, роботодавців і студентів з метою набуття останніми практичного досвіду в

умовах реальної професійної діяльності через запровадження дуальної форми здобуття освіти;

- дуальна форма здобуття освіти має об'єднати зацікавленість роботодавців, закладів освіти і студентів як підготовки майбутніх фахівців.

Оцінка за практичне стажування має бути невід'ємною складовою загальної оцінки вивчення (засвоєння) навчальної дисципліни. Тобто в екзаменаційну оцінку кожної навчальної дисципліни, з якої передбачене практичне стажування, крім балів за лекції, практичні заняття, модульний контроль, індивідуальні завдання, іспит, має бути обов'язково врахована оцінка за стажування.

Список бібліографічних посилань

1. Вем'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. № 5. С. 29–34.

2. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів на ринку праці України. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 83–86.

3. Дуальна освіта. МОН України. 01.02.2018. Процитовано 01.02.2018.

4. Концепція впровадження дуальної освіти. «Новини». Суспільство. 19.09.2018. 11:57. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-odobril-kontseptsiyupodgotovki-spetsialistov-1537345958.html>

УДК 374.7 (045)

Валентина ЦИБОК, викладач

Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну

Valya7487@ukr.net

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ТА УЧАСТЬ РОБОТОДАВЦІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Через брак ефективних механізмів управління підготовкою майбутніх фахівців якість освітніх процесів у закладах освіти не відповідає вимогам роботодавців, оскільки їхні випускники не володіють повною мірою практичними навичками, досвідом, готовністю до виконання професійних функцій, що послаблює конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. А забезпечити здатність сучасного виробництва конкурувати на міжнародній арені можуть лише кваліфіковані й ініціативні фахівці.

Причиною виникнення вищевказаної проблеми виявився тривалий вплив таких чинників, як неспрямованість формальної освіти на розвиток у здобувачів освіти затребуваних роботодавцями компетентностей; обмеженість можливостей здобуття освіти за межами закладів освіти; недостатній обсяг фінансування закладів освіти для створення сучасної матеріально-технічної бази та формування практичних навичок в учасників освітнього процесу; відсутність у значної частини науково-педагогічних і педагогічних працівників компетентностей, необхідних для формування актуальних практичних навичок у здобувачів освіти; брак достовірної інформації про поточні та майбутні потреби роботодавців у компетентностях працівників; недостатність або повна відсутність у закладах освіти сучасного обладнання та технологій, до використання яких необхідно підготувати фахівців; складність залучення до викладання в закладах освіти фахівців, які мають досвід практичної роботи, з оплатою праці, що відповідає їх кваліфікації тощо.

Механізми державного управління освітнім процесом у країні передбачають переваги для викладачів із науковими ступенями; невведення більшості закладів освіти (які мають здебільшого статус бюджетних установ) у сучасні ринкові відносини та невизначеність механізму співпраці у сфері державно-приватного партнерства, що впливає на підготовку здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності в ринковому середовищі [5].

Упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців регламентує низка нормативних документів і законодавчих актів, зокрема: Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР з наступними змінами і доповненнями; Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 6 червня 2019 року № 2745-VIII з наступними змінами і доповненнями; розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 року № 660-р; наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників» від 23 червня 2017 року № 916 тощо.

Учені (В. Андрущенко, В. Кремень, К. Левківський, В. Луговий, Н. Обушна, М. Ажажа, А. Сбруєва, І. Семенець-Орлова, Ю. Сурмін, В. Федотова та ін.) досліджують різні аспекти дуальної освіти, зокрема: значення та місце освіти у зв'язках із наукою та виробництвом; взаємодію науки, освіти та промислового виробництва шляхом створення науково-освітніх комплексів асоціативного типу із залученням підприємств промисловості; питання інноваційної діяльності, механізми державного управління освітнім процесом тощо.

Проте, незважаючи на наявність досліджень проблеми впровадження дуальної освіти, механізми співпраці стейкхолдерів (роботодавців) із освітніми закладами щодо участі в практичній підготовці фахівців ще не представлені достатньо в науковому світі, що й зумовило вибір тематики та мету цього дослідження.

Сьогодні загострюється потреба підготовки пошуку нових форм, нетрадиційних підходів до організації освітньої діяльності студентів, що сприятимуть ефективності підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного суспільства та реалізації освітніх державних стандартів і програм.

Член Національного агентства кваліфікацій (НАК) Юрій Рашкевич зазначив: «Зараз у деяких закладах вищої та професійної освіти впроваджують елементи дуального навчання, коли певну частину часу учні та студенти отримують знання в аудиторіях, а частину – на виробництві чи підприємстві. Але я хочу наголосити, що це тільки елементи. Ми ж готуємо основу для запуску повноцінної дуальної освіти – з реальним навчанням на виробництві, використанням у повному обсязі ЄКТС, чіткими критеріями оцінювання, з обов'язковою оплатою роботи під час навчання, і зараз Уряд затвердив покроковий план до 2023 р.» [7].

І, для довідки, екзаступник міністра освіти додав, що дуальну освіту запроваджують для того, щоб учні закладів профосвіти та студенти ЗВО мали більше можливостей для практичного опанування професій вже під час навчання у закладах. Вона передбачає, що до 70 % практичної підготовки студента проходитиме в умовах реального виробництва, тоді як на теоретичні заняття відводиться до 30 % [7].

Враховуючи вищезазначене, з метою забезпечення якості впровадження дуальної форми здобуття освіти в освітній процес, вбачаємо за необхідне налагодити механізм співпраці роботодавців (підприємств, установ, організацій) і закладів освіти, а саме шляхом:

- провадження спільних нарад керівників підприємств та закладів освіти міста (району, області, країни) для відпрацювання комплексної стратегії дій й вирішення питання щодо необхідності оформлення додаткових умов під час укладання договорів про співпрацю між закладами освіти та роботодавцями з метою визначення професійних та ключових компетентностей, якими мають володіти випускники закладів освіти під час працевлаштування, а заклади освіти – скоригувати навчальні плани, враховуючи вимоги роботодавців;

- визначення переліку підприємств, установ та організацій, що надають місця якісної виробничої практики здобувачам освіти і відпрацювання механізму укладання з ними договорів про дуальну освіту;

- вирішення питання щодо участі стейкхолдерів у підготовці майбутніх фахівців, зокрема шляхом надання здобувачам освіти робочих місць та навчально-виробничих дільниць для проходження виробничого навчання,

технологічної, переддипломної практик, працевлаштування випускників та їх закріплення на робочих місцях;

- здійснення постійного супроводу роботодавцями здобувачів освіти під час освітньої діяльності в закладах освіти з метою відбору та наступного працевлаштування кращих випускників, укладання тристоронніх договорів;

- організація й забезпечення участі фахівців-практиків (роботодавців) у проведенні занять, в екзаменаційних комісіях, керівництві курсовими (дипломними) проектами з метою забезпечення підготовки фахівців, адаптованих до сучасного виробничого процесу;

- проведення рекламної діяльності своїх підприємств, гідних умов оплати та охорони праці з метою привернення уваги безробітного населення до успішності їх підприємств і престижності здобувати професії, які користуються попитом на ринку праці тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 17.10.2022).

2. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 червня 2017 року № 916. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0916729-17> (дата звернення: 17.10.2022).

3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.10.2022).

4. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.10.2022).

5. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> (дата звернення: 17.10.2022).

6. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 року № 2745-VIII з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 17.10.2022).

7. Юрій Рашкевич. До 70 % навчання на виробництві і 30 % – в аудиторіях: уряд визначив, як в Україні впроваджуватимуть дуальну освіту. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/do-70-navchannya-na-virobnictvi-i-30-v-auditoriyah-uryad-viznachiv-yak-v-ukrayini-vprovadzhuvatimut-dualnu-osvitu> (дата звернення: 17.10.2022).

УДК 378.147 (045)

Валерій СОРОКА, канд. с/г наук, доцент;

Микола ГОЛОТЮК, канд. техн. наук, доцент;

Наталія КОВАЛЬЧУК, канд. с/г наук, доцент

Національний університет водного господарства та природокористування

m.v.holotiuk@nuwm.edu.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИРОБНИЧО-КОНСТРУКТОРСЬКОМУ ОБ'ЄДНАННІ «МААНС»

Основою успіху будь-якої спільної справи є командна робота, а саме, непрості взаємини між людьми, які працюють у різних організаціях над одним проєктом, в нашому випадку це діяльність групи людей, яку зосереджено на вирішенні конкретного завдання з підготовки висококваліфікованих фахівців.

Одним із основних партнерів Національного університету водного господарства та природокористування є виробничо-конструкторське об'єднання «МААНС», одне з найбільших українських виробників обладнання та запчастин до сільськогосподарської техніки. Підприємство входить до групи компаній АВТОЛЕНД, яка імпортує та продає сільськогосподарську техніку найвідоміших світових брендів, а також культивує зернові культури. За свою історію ім'я компанії стало синонімом авторитету, надійності, професіоналізму та високої якості.

Концепція дуальної освіти зародилась у Німеччині, досвід якої використовують у багатьох країнах Європейського союзу. В Україні та світі проблемам дуальної освіти присвячено роботи Панкратової О., Рувенного І. Я., Солов'йова С. В. та інших [1, 2, 3].

Рис. 1. Робоче місце здобувача вищої освіти

Виробничо-конструкторським об'єднанням «МААНС» для підготовки молодих фахівців було призначено на період навчання здобувачів вищої освіти наставників з-поміж працівників підприємства.

Здобувачі вищої освіти Національного університету водного господарства та природокористування під час навчання у виробничо-конструкторському об'єднанні «МААНС» займають конструкторські посади, пов'язані з проектуванням деталей у системі Solidworks, а також посади операторів та налагоджувальників верстатів з ЧПК.

З метою всебічного оцінювання освітнього процесу ми запровадили дуальну освіту з викладачами, студентами і фахівцями підприємств – партнерів.

Студенти, які навчалися за дуальною формою, отримали високу оцінку своїх знань з боку викладачів. Така оцінка доводить перспективність і доцільність запровадження цієї форми освіти в Національному університеті водного господарства та природокористування. Було проведено аналіз працевлаштування випускників за 2021 рік та 2022 рік (рис. 2), які навчалися за дуальною формою навчання.

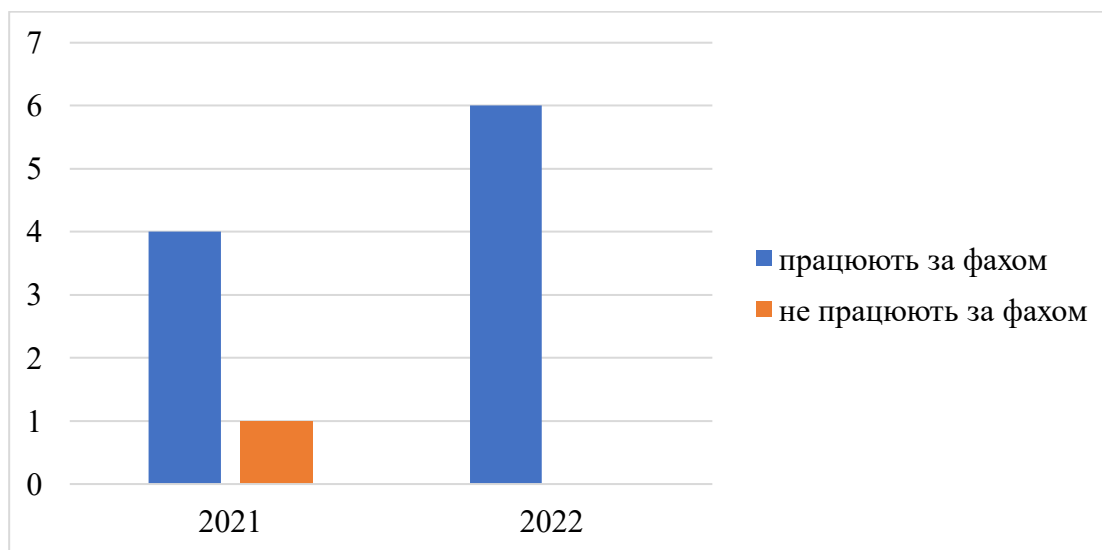

Рис. 2. Результати працевлаштування випускників за 2021 рік та 2022 рік, які навчалися за дуальною формою у виробничо-конструкторському об'єднанні «МААНС»

Отримані результати доводять, що здобувачі вищої освіти високо оцінюють дуальну форму освіти та вважають її перспективною. У цій формі освіти студенти вбачають можливість набуття практичного досвіду й старт майбутньої кар'єри. Аналіз результатів запровадження пілотного проекту з організації дуальної освіти показує позитивні досягнення цієї форми освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Голотюк М. В., Налобіна О. О., Ковальчук Н. С. Дуальна освіта в НУВГП на прикладі спеціальності «Галузеве машинобудування». *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми другого року впровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 листоп. 2021 р.). Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2021. С. 110–113.

2. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 / Кабінет Міністрів України: офіційний сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/konceptsiya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>

3. Голотюк М. В., Тхорук Є. І. Перспективи впровадження дуальної форми навчання в системі вищої освіт. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої освіти України* : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 жовтня 2020 р.). Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2020. С. 97–99.

УДК 619:611 (045)

Оксана КОСТЮК, викладач-методист

Сторожинецький лісовий фаховий коледж

oksana_kostuk17@ukr.net

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВПРОВАДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін в умовах пандемії та воєнного стану. Перехід на дистанційне навчання, зумовлений карантинними обмеженнями, став неочікуваним та доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу – освітян, студентів та їхніх батьків. Війна внесла значні зміни в наше повсякденне життя, але всі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: хтось – продовжувати здобувати освіту, а хтось – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасової окупації окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти було фізично зруйновано. Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та

все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості продовження навчання.

Після тривалої розгубленості всім довелося прийняти цей виклик та поступово адаптуватися до реалій сьогодення, розпочинати процес навчання у закладах в умовах воєнного стану. Заклади фахової передвищої освіти зіткнулися з різними проблемами та питаннями, що стосуються організації освітньо-виховного процесу, а саме наявність укриттів, можливість і необхідність залучення до освітнього процесу всіх учасників та використання змішаної форми навчання.

У наш час інтернет-технологій багато аспектів життя переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку інформаційного суспільства і долаючи географічні бар'єри. Не стала винятком і освіта. Зараз багато студентів, що перебувають за кордоном, мають можливість продовжувати навчання у своїх закладах освіти. Поєднання очної та дистанційної форми навчання має свої особливості щодо правильної організації освітньо-виховного процесу, враховуючи спеціальність та можливості здобувачів освіти.

Дистанційне навчання поєднує:

- засоби надання навчального матеріалу студенту;
- засоби контролю успішності студента;
- засоби консультації студента програмою-викладачем;
- засоби інтерактивної співпраці викладача і студента;
- можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією,

коригування помилок.

Для забезпечення повноцінного освітнього навчального процесу на відстані, окрім технічного інструментарію, викладачу необхідно володіти низкою професійних та особистих компетентностей, які дозволять зацікавити, організувати студентів на початковому етапі та втримати їхню увагу аж до завершального.

Сьогоднішній день, в умовах воєнного стану, ставить якісно нові вимоги до освітнього рівня молодшого бакалавра, серед яких варто виокремити: знання законодавчої бази для прийняття правильних рішень; володіння автоматизованими обліковими системами для більш ефективної роботи; практичними навичками для конкурентоспроможності на ринку праці.

Використання новітніх інформаційних технологій під час підготовки фахівців забезпечить виконання одночасно декілька функцій: візуалізацію навчального матеріалу, економію навчального часу, забезпечення доступності та якості знань, сприяння виробленню умінь і навичок, які дозволяють швидко і своєчасно контролювати процес навчання, тим самим зростає конкурентоспроможність випускників на ринку праці. При цьому інформаційно-технічні засоби навчання виступають невід'ємною складовою

частиною освітнього процесу закладу освіти і дозволяють чітко та оперативно вирішувати завдання підготовки висококваліфікованих фахівців.

У Сторожинецькому лісовому фаховому коледжі під час підготовки студентів за спеціальностями: «Лісове господарство», «Облік і оподаткування», «Геодезія та землеустрій» значну увагу приділяють практичному навчанню, що є важливою складовою освітнього процесу, його метою є закріплення та поглиблення знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки та формування у студентів необхідних умінь й навичок з обраної спеціальності.

Студенти коледжу проходять навчальну, технологічну, виробничу та переддипломну практику на виробництві, враховуючи спеціальності та освітню програму. Керівники практик розробляють щоденники-звіти з врахуванням усіх вимог, які дозволяють студентам отримати відповідні навички та практичні вміння, пройшовши весь виробничий процес, вивчивши діяльність усіх структурних підрозділів.

Основне завдання використання елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців.

З цією метою між коледжем та підприємствами укладаються двосторонні угоди про співпрацю, що дозволяють студентам проходити практичне навчання безпосередньо на виробництві, що дає можливість студенту перевірити свій професіоналізм. Звичайно, особливо важливих і відповідальних завдань фахівець-початківець може й не отримати, але він цілком здатний працювати пересічним виконавцем і брати участь у вирішенні загальних виробничих завдань.

Практикант під час роботи на виробництві має можливість вивчити реальні ситуації та перевірити отримані під час навчання знання. Він може самостійно приймати рішення, обґрунтовуючи правильність своїх висновків перед керівником практики. Майбутній фахівець навчається субординації, роботі в колективі, отримує навички професійного спілкування.

Такий підхід суттєво відрізняється від «практичних відпрацювань», оскільки в його основі не тільки закріплення теорії на практиці, а саме навчання в умовах виробництва, проте ускладнюється в умовах війни.

Робота щодо запровадження дуальної форми здобуття освіти триває і набуває постійного і системного характеру, напрацьовується необхідний досвід, створюються методичні документи, налагоджуються виробничі зв'язки в умовах воєнного стану. Після випуску студентам, які вміють працювати з технікою, розуміють усі технологічні процеси та мають досвід взаємодії з досвідченими фахівцями підприємства часто пропонують відкриті вакансії, отже їхнє працевлаштування є досить значним.

УДК 378.091.2-022.215]:005.952 (045)

Лілія КАШУБА, здобувач освіти, магістр

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

lilok.kashuba@gmail.com

ВИМОГИ ДО ПІДПРИЄМСТВ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО- ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Дуальна освіта спрямована на наближення системи освіти до вимог ринку праці, створення можливостей для надання випускникам сучасних компетенцій закладів освіти та підвищення конкурентоспроможності як випускників закладів освіти, так і самих закладів освіти за умов глобалізації освітніх процесів [2].

Згідно з даними Європейської комісії, завдяки індустріалізації 4.0 очікується, що до 2025 року майже 50 % усіх робочих місць на європейському ринку праці потребуватимуть компетенцій, отриманих через вищу освіту. «Щоб досягти успіху, вищі навчальні заклади мають впроваджувати інноваційні підходи, які відповідають вимогам все більш глобалізованого та цифрового ринку праці в контексті економіки, заснованої на знаннях. Одним із способів оновлення програм є навчання на робочому місці.

Це невід’ємна частина професійно-технічної освіти як частина вищої освіти. Дослідження показують, що неповний робочий день навчання в компаніях підвищує працевлаштування випускників порівняно з випускниками без досвіду навчання» [1].

Саме у 2013 році було запроваджено проєкт «Впровадження елементів системи дуальної освіти у ЗВО України задля підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці», що сприяло створенню та розвитку співпраці на національному рівні. Як результат було підтримано 12 проєктів для впровадження дуальної форми навчання.

У Положенні про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради чітко зазначено організацію, порядок та особливості дуальної форми, де чітко прописані права та обов’язки усіх трьох сторін договору, серед яких: Академія / Коледж, здобувач освіти та суб’єкт господарювання.

Права та обов’язки здобувачів освіти та суб’єктів господарювання під час організації здобуття освіти за дуальною формою визначають закони

України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про зайнятість населення», Кодекс законів про працю, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2020 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти та іншими нормативно-правовими актами.

Вони зазначають, що суб'єкт господарювання може звертатися до закладу освіти з ініціативою щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти, вносити пропозиції щодо зміни змісту освітніх програм (далі ОП) та оновлення навчальних планів, ініціювати створення нових ОП у порядку, визначеному законодавством [3].

Суб'єкт господарювання має право призначати координатора дуального навчання від суб'єкта господарювання для забезпечення організаційно-методичного супроводу навчання за дуальною формою здобуття освіти та ефективної комунікації із закладом освіти, має право призначати наставника дуального навчання кожному здобувачеві освіти з найбільш досвідчених кваліфікованих фахівців [3]. Також він має проводити необхідні інструктажі з охорони праці та техніки безпеки здобувачів освіти відповідно до законодавства та особливостей роботи. Відповідальний за контроль забезпечення здобувачів освіти необхідними предметами і засобами праці та створювати умови для підвищення професійного рівня працівників, які навчають здобувачів освіти на робочому місці. Організовує погодження тристоронніх договорів про дуальну форму здобуття освіти та відповідні індивідуальні навчальні плани [3].

Координатор дуального навчання, якого затвердив суб'єкт господарювання, у свою чергу відповідає за співпрацю із Академією / Коледжем з питань узгодження ОП, за якою навчатимуть за дуальною формою та індивідуальними навчальними планами. Він бере участь у відборі здобувачів освіти, що бажають перейти на дуальну форму здобуття освіти за відповідними ОП та супроводжує реалізацію практичної складової дуальної освіти на робочому місці відповідно до вимог ОП та індивідуального навчального плану. Координатор безпосередньо забезпечує неперервну комунікацію із закладом освіти. Залучений він до контролю за розподілом та своєчасним переміщенням здобувачів освіти у структурних підрозділах суб'єкта господарювання і бере участь в аналізі результатів та якості навчання за дуальною формою здобуття освіти і вносить пропозиції своєму керівництву щодо її поліпшення [3].

Як висновок, хочу зазначити, що суб'єкт господарювання як наставник відіграє важливу роль в організації такого процесу, адже він передає набутий досвід і знання здобувачам під час практики та сприяє їх адаптації до робочого місця.

Список бібліографічних посилань

1. Education and Training Monitor 2016. European Commission : веб-сайт.
URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e9916271-ad65-11e6-aab7-01aa75ed71a1#>

2. Актуальність впровадження дуальної форми здобуття освіти у ВНЗ України: роль навчального закладу : веб-сайт. URL: https://www.academia.edu/35288771/АКТУАЛЬНІСТЬ_ВПРОВАДЖЕННЯ_ДУАЛЬНОЇ_ОСВИТИ_У_ВНЗ_doc

3. Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Харківському педагогічному фаховому коледжі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради : веб-сайт. URL: file:///C:/Users/vip/Desktop/pologennya_dualna.pdf

УДК 37.09:377:378 (045)

Олена ОЛІЙНИК, канд. пед. наук;

Наталія НЕМЦЕВА, канд. пед. наук, доцент

Комунальний заклад «Покровський педагогічний фаховий коледж»

niemtsevanatali@gmail.com

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЗА КОРДОНОМ – ПРИКЛАД ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ

Сучасна освіта вимагає новітніх освітніх технологій, форм та інновацій, здатних забезпечити високу якість підготовки фахівців. Заклади освіти, що готують майбутніх професіоналів, ураховують вимоги працедавців та адаптують ОПП, навчальні плани підготовки фахівців до інноваційних процесів, що змінюються за вимогами суспільства. Звичайно, існує низка невирішених проблем в організації і виконанні програм практичного навчання студентів, які загострюються внаслідок складних економічних умов.

Нині в Україні склалася ситуація, коли ринок освітніх послуг функціонує переважно сам собою, майже не взаємодіє з ринком праці. Спостерігається значна невідповідність структури та обсягів освітніх послуг потребам ринку праці. Працедавці звертають увагу не стільки на формат «знань» фахівців, скільки на готовність до професійної діяльності. Занадто поширеним стало явище працевлаштування випускників закладів освіти не за фахом. Тому наразі ринок праці диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі освіти.

Вирішення цієї проблеми неможливе без посилення взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки студентів. А це, як показує світова практика, за нинішніх умов можна ефективно здійснювати через упровадження дуального навчання, суть якого «полягає в тому, що студент з якогось моменту частину навчання проводить на робочому місці. Це не практика, а саме навчання, яке студент проходить, працюючи. Це повноцінне виконання обов'язків, отримання заробітної плати і паралельне здобуття знань» [1, с. 88].

У зв'язку із цим постає головне завдання – удосконалення системи освіти та забезпечення успішної адаптації фахівців-випускників до професійної діяльності. Тому для забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців є необхідним звернутися до провідних закладів освіти Німеччини, Польщі, Канади, Австрії, Швейцарії.

Одним із прикладів підготовки висококваліфікованих фахівців за кордоном, на наш погляд, виступає саме дуальна освіта. Термін «дуальна освіта» був уведений у середині 60-х рр. минулого століття у ФРН. Це нова, видозмінена форма організації професійного навчання, вид освітнього процесу, за якого навчання проходить одночасно на підприємстві та в закладі освіти. Дуальна освіта як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки висококваліфікованих кадрів певного профілю в межах організаційно-відмінних форм навчання [4].

Дуальна форма навчання запроваджена не для всіх спеціальностей, особливо результативними є технічні спеціальності. Вона ефективна для галузевих закладів освіти, що дозволяють використовувати сучасну матеріальну-технічну базу роботодавців. За результатами 2021 року, найбільш актуальними професіями в Німеччині, Польщі, Канаді, Швейцарії було визнано такі, як діловод, лікар, психотерапевт, медсестра, ІТ-спеціалісти, інженер, експерти авіакосмічної галузі, мехатронік, електроінженер, фахівець енергетичних технологій, СТЕМ сектор, фахівець у галузі роздрібною торгівлі.

У цих країнах система підготовки фахівців цікава тим, що спрямована на знання, розуміння і дію. Наприклад, швейцарська система дуальної освіти має схвалення в освітньому просторі, вона є якісною та ґрунтовною з безліччю програм. Слід звернути увагу, що практично всі випускники працевлаштовані у провідних компаніях [3]. Аналіз, проведений у Лондоні, показує, що вкладений фунт стерлінгів студента приносить прибуток 18 фунтів.

Розглядаючи питання дуальної освіти за кордоном, слід звернути увагу на вплив держави, яка забезпечує її нормативно-правову базу: Закон про професійну підготовку, Регламент навчання та типовий навчальний план.

Для порівняння розглянемо деякі аспекти традиційної та дуальної освіти.

Таблиця 1

	Традиційна система	Дуальна система
Освітній процес	Теоретичне заняття в закладі займає 70 %, а практики – 30 %	Практичні заняття на робочому місці
Практичні навички	Немає можливості набути достатнього досвіду	12-18 місяців припадають на практику
Заробітна плата	Стипендія	Виплачується з першого робочого дня
Вибір професії	Мають можливість здобувати освіту одночасно у різних галузях	Не всі спеціальності можна опанувати за дуальною освітою
Навчальне навантаження	30 годин на тиждень. Канікули	Більше ніж 40 годин. Відпустка
Кар'єра	Без досвіду роботи складно працевлаштуватись	Працевлаштований, переважно отримують посаду керівника

Спираючись на вищезазначене та на дослідження Марценюка Л. В. та Груздева О. В. вбачаємо переваги дуальної освіти:

- для закладів освіти:

- 1) підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг;
- 2) доступ до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності;
- 3) підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників;
- 4) розширення можливостей для прикладних наукових досліджень;

- для здобувачів освіти:

- 1) збільшення шансів на отримання першого робочого місця після закінчення навчального року;

2) наявність до завершення навчання стажу роботи;

3) отримання заробітної плати;

- для суб'єктів господарювання:

1) можливість підготувати для себе кадри «під замовлення»;

2) можливість відібрати найкращих випускників;

3) підвищення іміджу власного виробництва [2, с. 58-65].

Отже, проаналізувавши освітні напрями дуальної освіти в деяких провідних країнах світу, можемо констатувати, що:

1) успішний досвід упровадження дуальної освіти у зазначених країнах Європи може бути основою українських проєктів;

2) дуальна освіта має низку переваг: узгодження змісту робочих програм з освітнім простором та роботодавцем; здобування професійних компетенцій, що відповідають вимогам працедавців, освітній процес та сучасна матеріальна база, швидка адаптації випускників;

3) ця передова форма освітнього процесу є одним із сучасних шляхів вирішення названих проблем, подолання відірваності сучасної української освіти від вітчизняного ринку праці.

Тому освітній процес в Україні слід реформувати і якомога швидше запроваджувати у заклади освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. С. 83–86.

2. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. 2021. С. 58–65.

3. Abashkina N. V. Pryntsyry rozvytkuprofesiynoyi osvity v Nimechchyni [Principles of vocational education development in Germany]. Kyiv : High school. [in Ukrainian]. 1998.

4. Dual'na osvita [Dual Education] Ministry of Education and Science of Ukraine: Official website. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ru/osvitaosvita> [in Ukrainian]. 2018.

УДК 619:611 (045)

Віталіна ГУДЗЬ, викладач агрономічних дисциплін

ВСП «Ладижинський фаховий коледж ВНАУ»

vitalinagudz3@gmail.com

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У ВСП «ЛАДИЖИНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ВНАУ»

Надання якісних освітніх послуг є передумовою підвищення рівня конкурентоздатності на ринку праці, що також є соціальною складовою, яка передбачає реалізацію права на перше робоче місце та відповідну соціальну адаптацію молоді. Участь роботодавців є важливою складовою у формуванні освітньої системи, оскільки вони є замовниками фахівців з певними компетентностями. Важливо не ототожнювати досвід здобувачів освіти, які паралельно поєднують роботу і навчання, з дуальною освітою. За такою схемою здобувач освіти пропускає заняття, які потім доводиться відпрацьовувати. За дуальної форми здобуття освіти робота не шкодить навчанню, а є його невід'ємною складовою.

Дуальна освіта відкриває можливості для збагачення знань студентів, ознайомлює їх з передовим досвідом сільськогосподарських підприємств та його ефективністю. ПрАТ «Зернопродукт МХП» спільно з керівництвом ВСП

«Ладизинський фаховий коледж ВНАУ» співпрацюють за програмою дуальної освіти студентів спеціальності 201 «Агрономія» та 208 «Агроінженерія». Для початку для зацікавлених у дуальній освіті організуємо навчальну екскурсію до цього господарства, щоб показати студентам, майбутнім аграріям, приклад успішного господарювання. Під час такої зустрічі здобувачі освіти мають можливість побувати в офісі та на виробничих підрозділах ПрАТ «Зернопродукт МХП».

Студентів знайомлять зі структурою управління, напрямками та принципом роботи провідні фахівці та менеджери підприємства, які розповідають студентам історію розвитку свого підприємства, шляхи успіху, які призвели до того, що воно стало одним з найпотужніших сільськогосподарських підприємств нашої держави – підприємством європейського рівня.

У СТО підприємства в м. Ладизин провідні фахівці знайомлять з особливостями ремонту вузлів та обладнання с/г техніки, що було особливо захопливо для майбутніх фахівців зі спеціальності «Агроінженерія». Також студентів знайомили з роботою одного з кращих виробничих підрозділів підприємства, а саме Гайсинського підрозділу ПрАТ «Зернопродукт МХП», де студенти мали змогу познайомитись з кращими фахівцями та майбутніми наставниками, сучасним машинно-тракторним парком господарства, розташованого в с. Краснопілка, та мають змогу долучитися до сезонних робіт в полях господарства. Студенти з цікавістю слухають практичні поради щодо вирощування зернових та технічних культур, що складають сівозміну господарства. Поряд з цими культурами у господарстві займаються насінництвом кукурудзи на зрошуваних землях та соняшнику. Господарство має потужності з виробництва органічних добрив. Вражає студентів різноманіття сільськогосподарської техніки та високі врожаї вирощуваних культур навіть у складних погодних умовах.

Застосування новітніх технологій в агровиробництві призвело до коригування способів обробки сільськогосподарських культур та управління полями. Сучасні технології змінюють концепцію сільського господарства, зробивши його більш вигідним та ефективним. Серед таких інновацій можна виокремити: ГІС та GPS-технології в сільському господарстві, супутникові знімки, дрони та аерофотознімки, онлайн-дані та інші. Як результат, сучасні агровиробники отримують значні вигоди від інновацій у сільському господарстві. Однак, це потребує і докорінно нового підходу у підготовці фахівців.

Студенти черпають багато цікавого про особливості вирощування культур та можуть познайомитися з колективом, захопленим своєю роботою, в колективі переважають молоді фахівці, які опановують найсучасніші технології, обладнання, комп'ютеризовані системи управління, що додає впевненості не боятися відповідальності і старанно вивчати теорію. Студенти

бачать успішний приклад реалізації своєї майбутньої професії, що заохочує до старанного навчання.

За результатами таких зустрічей роботодавці і студенти можуть прийняти рішення про готовність подальшої співпраці. Заклад освіти та студенти, які продовжують навчання за дуальною формою, укладають угоду в два етапи. По завершенні першого етапу, який триває два місяці, обидві сторони мають визначитися, чи є потреба та сенс у подальшій співпраці. Студенти, які проявили себе як компетентні фахівці та бажають надалі навчатися за програмою дуальної освіти «заходять» на другий етап дуальної освіти, який триває до закінчення навчання в коледжі.

Фахівці ПрАТ «Зернопродукт МХП» та ВСП «Ладжинський фаховий коледж ВНАУ» розробили план проведення дуальних занять, узгоджені з навчальними та робочими програмами професійних дисциплін, підібрали професіоналів-практиків, яких долучили до освітнього процесу. Це системні заняття з узгодженим розкладом протягом усього періоду викладання освітнього компонента, це можливість безпосередньо у виробничих умовах набути задекларованих компетенцій та програмних результатів навчання.

Дуальна освіта має велике значення для тих молодих людей, у яких фінансові можливості обмежені. Крім того, вони отримують заробітну плату. Тобто дуальна система – це унікальна можливість здобути якісну вищу освіту, ще й заробляючи собі на життя. Хоча, за моїм глибоким переконанням, дуальна освіта – це не спосіб отримання вищої освіти в традиційному розумінні, а спосіб підготовки фахівців з вищою освітою, як правило, для конкретних підприємств. Та й починається дуальна освіта, як правило, зі студента та роботодавця, які спочатку мають домовитися один з одним, і тільки тоді майбутній студент звертається в конкретний дуальний університет.

Список бібліографічних посилань

1. Дрозач М. І. Розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду. *Наука та інновації*. 2008. Т 4, № 3. С. 88–94.
2. Бойчевська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді Німеччини. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009.
3. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження КМУ від 19.09.2018 № 660-р.
5. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти: Наказ МОН від 12.12.2019 № 1551.

УДК 377.8.147 (045)

Лариса БЕРЕГЕЛЯ, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
«викладач-методист»;

Віталій КОРОБОВ, студент

КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького»

korobov@bgs.edu.ua

МЕХАНІЗМ УПРОВАДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4] ґрунтується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проекту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участю закладів освіти різного рівня.

У статті 9 Закону України «Про освіту» дуальну форму здобуття освіти визначено як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [7].

Основними засадами формування типових моделей дуальної форми здобуття освіти визначено такі:

- заклад освіти спільно з роботодавцем приймає рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти, здійснює моніторинг потенціалу ринку праці, визначає перелік спеціальностей (професій), для яких розроблятимуть освітні програми дуальної форми здобуття освіти, затверджує їх перелік, приймає відповідні внутрішні документи, призначає осіб (підрозділ), що відповідатимуть за впровадження дуальної форми здобуття освіти;

- заклад освіти або роботодавець ініціює та реалізує переговорний процес і укладає відповідні договори. Заклад освіти та роботодавець обговорюють освітню програму (програми) за спеціальністю (професією) на предмет відповідності професійним стандартам та вимогам до компетентностей майбутніх фахівців. Після початку навчання за такою освітньою програмою заклад освіти забезпечує неперервну комунікацію між усіма сторонами для усунення можливих недоліків в організації навчання та вирішення поточних проблем, що можуть виникати. Для цього проводять періодичні зустрічі з усіма сторонами та забезпечується зворотній зв'язок через відповідальну особу від кожної сторони або здобувача освіти, за

результатами яких вживають заходів для забезпечення відповідності між теоретичною та практичною частинами програми й якістю навчання на підприємстві, в установі чи організації, з якими заклад освіти уклав договори;

- дуальну форму здобуття освіти можуть обирати здобувачі освіти, які навчаються за денною формою або іншими формами здобуття освіти та виявили особисте бажання, а також пройшли відбір у роботодавців. Здобувач освіти укладає тристоронній договір із закладом освіти та роботодавцем щодо навчання за дуальною формою здобуття освіти і має виконувати свої зобов'язання в рамках договору;

- години між теоретичною та практичною складовою частинами розподіляють по-різному залежно від особливостей навчання за спеціальністю (професією).

- оцінювання компетентностей здобувачів освіти проводять представники закладу освіти та роботодавців. Після закінчення навчання за відповідною спеціальністю (професією) за дуальною формою здобуття освіти її здобувачеві може бути присвоєно професійну повну або часткову кваліфікацію у відповідному кваліфікаційному центрі, на підприємстві чи в установі, фаховою асоціацією тощо [4].

Як зазначено в Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4], заклад освіти за такої форми навчання забезпечує теоретичну підготовку, цілісність освітньої програми навчання, відповідність стандартам освіти та професійним стандартам, несе відповідальність за якість підготовки здобувачів освіти; має право спільно з роботодавцем визначати освітні програми, за якими організовують освітній процес за дуальною формою здобуття освіти; відповідає за налагодження співпраці між закладом освіти та роботодавцями, а також подальшу ефективну комунікацію сторін; проводить відбір підприємств, установ та організацій, що надають місця практичної підготовки за дуальною формою здобуття освіти; спільно з визначеними роботодавцями розробляє і затверджує навчальний план відповідної освітньої програми; спільно з визначеними роботодавцями забезпечує узгодження змісту теоретичної та практичної частини програми; координує навчання здобувача освіти на підприємстві та разом із представником підприємства приймає звіт про результати навчання за дуальною формою здобуття освіти, оцінює результати; приймає відповідні внутрішні документи, призначає осіб / підрозділи, що відповідатимуть за впровадження дуальної форми здобуття освіти; організовує обговорення освітньої програми (програм) за дуальною формою здобуття освіти за спеціальністю (професією) із роботодавцями / професійними асоціаціями на предмет відповідності професійним стандартам та вимогам роботодавців до компетентностей майбутніх фахівців.

Здобувач освіти відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти має:

- відповідально ставитися до виконання навчального плану згідно з графіком освітнього процесу відповідно до цілей та завдань навчання на робочому місці;

- дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи чи організації;

- підтримувати контакт з особою, відповідальною за виконання освітньої програми дуальної форми здобуття освіти, вчасно інформувати роботодавця і представника закладу освіти в разі виникнення проблемних питань;

- дотримуватися правил охорони праці, виробничої санітарії, гігієни праці та протипожежної охорони; нести матеріальну відповідальність за обладнання та майно відповідно до укладеного договору;

- своєчасно на належному рівні виконувати завдання, покладені на нього під час навчання на робочому місці, та індивідуальні завдання згідно з навчальним планом.

Дуальна освіта – це інфраструктурна регіональна модель, що забезпечує взаємодію систем: прогнозування потреб у кадрах, професійного самовизначення, професійної освіти, оцінки професійної кваліфікації, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, долучаючи наставників на виробництві [5, с. 9].

В умовах дуального навчання теоретична частина підготовки проходить на базі освітньої організації, а практична – на підприємстві, на робочому місці. Тому основним принципом дуальної системи є однакова відповідальність за якість підготовки кадрів як закладів освіти, так і підприємств.

Провідним принципом дуальної освіти вважається єдність індивідуалізації та інтеграції професійного навчання – діяльнісної компетенції [1], що передбачає надання дуальній системі більшої гнучкості, розроблення навчальних програм за групами професій, що забезпечують можливість вибору професії та занять.

Дуальне навчання – це інтерактивний механізм надання професійної освіти, який базується на одночасному отриманні теоретичних знань у закладах освіти і практичних навичок та досвіду роботи на підприємстві, що дає можливість студенту швидко опанувати знання та одночасно набути досвіду роботи за фахом без великих фінансових витрат. ЗВО мають змогу впроваджувати на підприємствах результати наукових досліджень та розробок; роботодавець отримує висококваліфікованого працівника з мінімальними витратами часових та фінансових ресурсів, надійних партнерів і джерело креативних ідей щодо вдосконалення та підвищення ефективності своєї діяльності [3, с. 19-20].

Професійні навички та вміння мають формуватися не тільки в умовах традиційного аудиторного навчання, але і в рамках дистанційного навчання (Н. Ничкало [6, с. 23]). На думку вченої, професійне навчання на виробництві

є складовою частиною системи безперервної освіти персоналу. Воно здійснюється в системі управління персоналом організації, яка передбачає формування цілей, функцій, організаційної структури управління персоналом, вертикальних й горизонтальних взаємозв'язків у процесі обґрунтування, прийняття й реалізації управлінських рішень. Саме тому модернізація професійного навчання стала однією з основних функцій системи управління персоналом.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному закладі освіти. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Подібна форма професійної освіти виникла як продукт соціального партнерства, що являє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань із підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці.

Ринок праці, сформований сьогодні, диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. Переорієнтація на ринкові відносини потребує серйозних змін. Під час прийому на роботу представників бізнесу цікавить не стільки формат «знань» випускників закладів освіти, скільки їхня готовність до здійснення професійної діяльності. Однак освітні установи поки ще не в змозі переорієнтуватися на нові цілі підготовки фахівців. Упровадження таких освітніх заходів, як використання зарубіжного досвіду організації освітнього процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація, мають підвищити кваліфікаційний рівень випускників закладів освіти [2].

Висновок

Отже, державі належить надзвичайно важлива управлінська роль у впровадженні дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України. Це – суттєве зрушення в контексті модернізації освітньої системи, прогресивний поступ назустріч викликам глобалізаційних процесів. Дуальна форма здобуття освіти передбачає, насамперед, модернізацію освітніх програм, підвищення якості освіти, посилення мотивації до навчання серед студентів, наближення освіти до сучасних вимог ринку праці, зростання ролі роботодавців у професійній підготовці майбутніх фахівців, підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища шк., 1998. 207 с.
2. Вем'ян В. Г., Тер-Ованесян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Збірник наукових*

праць Рівненського державного гуманітарного університету. 2015. Вип. 5. С. 29–33.

3. Дrajниця С. А., Дrajниця О. М. Дуальне навчання як інтерактивна форма організації навчального процесу. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2016. № 12. С. 17–20.

4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.

5. Методичні рекомендації по реалізації дуальної моделі підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів / уклад. О. П. Дрозд. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 136 с.

6. Ничкало Н. Г. Професійне навчання на виробництві як складова системи неперервної освіти. *Професійне навчання на виробництві* : зб. наук. пр. Київ : Наук. світ, 2006. Вип. II. С. 1–19.

7. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників : Наказ МОН України від 23 червня 2017 року № 916. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/proftech/56443>.

УДК 377 (045)

Надія БЄЛИХ, викладач-методист, голова циклової комісії «Технологія і організація будівельного виробництва»
Харківський фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну
belykhnadegda@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОЛЕДЖАХ

Досвід першопрохідців дуальної освіти показує, що система дуальної освіти відповідає сучасним вимогам роботодавців. Наближає усіх до розуміння яких знань, якої кваліфікації потребує конкретно цей роботодавець від працівника. Ці потреби враховуються в навчальних програмах. А як результат скорочується шлях студента до майбутньої професії, час реальної підготовки фахівця. Більшість студентів лишатимуться на своїх робочих місцях, після випуску можуть приступати до самостійної роботи в найкоротші терміни. Однією з важливих умов перспективного працевлаштування є проходження виробничої практики на базових підприємствах, що мають потребу у фахівцях і співпрацюють з закладом освіти.

Ефективність способу навчання, за яким теоретичний матеріал опановують в закладі освіти з викладачем, а практичне навчання проходить на виробництві, підтверджує те, що багато наших випускників працюють у

будівельних організаціях виконробами та майстрами там, де проходили технологічну і переддипломну практику на старших курсах.

Наші студенти в умовах будівельного майданчика опановують робочу професію в робочій бригаді та набувають досвіду організації будівельних робіт під керівництвом наставників, майстрів та виконробів. Проходять стажування у майстра, який організовує злагоджену роботу робочих бригад. На будівництві добре помітно, якими мають бути підготовка, знання та навички для вирішення виробничих завдань. Навички організаторської роботи, роботи з будівельними проектами в подальшому використовують під час виконання реальних дипломних проєктів.

Але дуальна освіта – це не тільки закріплення теорії на практиці, а саме навчання в умовах виробництва. Це означає подвійна освіта. Іншими словами, у процесі навчання 50 % практики та 50 % теоретичних занять. Рівень участі роботодавців у дуальній формі навчання грає важливу роль. Це відрізняється від практичних відпрацювань та вимагає взаємодії з досвідченими фахівцями підприємств, залучення кваліфікованих працівників до керівництва практикою.

Підготовка за дуальною освітою для техніків-будівельників недоцільна на першому, другому курсах, коли студенти не мають фахових теоретичних знань. А на старших курсах, навпаки, така форма навчання дає можливість застосовувати теорію одразу на практиці, при цьому саме практика спонукає до більш глибокого вивчення теорії. Фахові знання, не підкріплені практикою, швидко забуваються. А за такого підходу теоретичний курс відразу корегують згідно з вимогами роботодавця, які до того ж можуть і мають приймати участь в їх розробці. За таких умов здобувачі освіти мають можливість не лише отримати перший досвід роботи, а й усвідомити, якою є обрана професія «зсередини». Роботу здобувачів освіти за дуальною формою мають оплачувати. Ця обов'язкова умова приваблює здобувачів освіти, тобто студенту оплачують роботу. Заробіток звичайно залежить від договору та домовленостей працівника й роботодавця, умов та графіка роботи, посади чи професії, на які приймаються здобувачі освіти. Головне – дотримання умов Кодексу закону про працю. Навчання у цей період проходить паралельно дистанційно. Здобувача освіти курують одночасно викладачі закладу освіти і наставник з підприємства-партнера.

За відгуками студентів-дуальників інших спеціальностей, дуальна освіта – це повноцінно оплачувана робота за трудовим договором. Водночас не просто отримання грошей, а здобуття максимально концентрованих, корисних знань, які використовують безпосередньо за фахом. Найкращий спосіб чогось навчитися – поєднувати навчання з іншими типами діяльності. Основна перевага цієї освіти полягає в тому, що є можливість здобувати саме ті додаткові знання, які потрібні безпосередньо для роботи. Зокрема, на посаді інженера або майстра чи виконроба будмайданчика. Навчатися непросто. Але

графік здобувачів дуальної форми вищої освіти має бути організований у такий спосіб, щоб студенти мали можливість органічно перевестися на різні типи діяльності. Підприємства створюють сприятливе середовище для розвитку студентів та інженерів-початківців. Це дуже важливо – здобувати таку потужну практику, починаючи зі студентських років.

Підсумовуючи, слід зазначити, що у молоді і роботодавців у пріоритеті реальні знання над оцінками в дипломі, що засвідчують освітній рівень. І саме тому, заклад освіти має дбати про працевлаштування здобувачів освіти. Після випуску здобувачі освіти, які навчалися за дуальною формою, вже знають та вміють працювати з технікою, розуміють усі технологічні процеси та мають досвід організації будівництва. Їм пропонують відкриті вакансії на цьому самому підприємстві, тож рівень їхнього працевлаштування після навчання доволі високий.

Дуальну форму навчання тільки починають впроваджувати в українській освітній процес. Заклади освіти успішно реалізують елементи дуальної форми навчання, наприклад, залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до керівництва технологічною та переддипломною практиками, задіюють базові підприємства до технічного переобладнання лабораторій.

Серед заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України є використання потенціалу різних форм здобуття освіти, зокрема дуальної. Адже через пошкодження закладів професійної освіти і підприємств потенційних роботодавців, активні бойові дії та окупацію частини територій багато закладів освіти не можуть організувати практику своїм учням, студентам. Практичну підготовку та якісний контроль за виконанням завдань організувати дистанційно теж майже неможливо, а дуальна освіта створює для учнів та студентів реальні умови для вивчення теоретичного матеріалу на практиці, отримання корисних знань, які стосуються безпосередньо їх фаху. Набутий досвід цінується у подальшій кар'єрі, як досвід роботи за фахом. Тому охочих навчатися за такою формою все більше, що в найближчий час приведе до розширення дуальної освіти.

УДК 378.147 (045)

Марина ДУДУС, викладач «спеціаліст»

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

dudusmarina@ukr.net

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Дуальна форма здобуття професійної освіти – це спосіб навчання, за яким теоретичний матеріал опановують в закладі з педагогом, а практичне навчання проходить на виробництві. Такий підхід суттєво відрізняється від

«практичних відпрацювань», оскільки в його основі не тільки закріплення теорії на практиці, а саме навчання в умовах виробництва.

У період ринкової трансформації економіки та збільшення попиту на послуги із здобуття освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти. Чимало організацій відмовилися працювати із студентами, посиляючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які давали змогу розглядати практичну підготовку студентів у позаекономічній площині. Податкові та інші ринкові преференції не набули сталості і після впровадження їх швидко скасовують з міркувань бюджетної консолідації та запобігання корупції.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатній рівень готовності багатьох випускників закладів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті.

Головною особливістю дуальної освіти – це можливість здобути колосальний досвід на практиці. Концепція ґрунтується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проекту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участю закладів освіти різного рівня. Батьківщиною дуальної освіти вважають Німеччину, яка запровадила навчання у пропорції «30 % теорії, 70 % – практики» ще в минулому сторіччі. Далі цей підхід запозичили в Європі, Канаді, Південній Кореї та Китаї.

В Україні такий різновид навчання тільки починають поступово впроваджувати. Тому здебільшого населення не знає, що це означає та як воно працює. Розглянемо освітній досвід на прикладі німецьких закладів освіти.

Двоїсту освіту в Німеччині ділять на два варіанти навчання:

Studium mit vertiefter Praxis. До нього входить ступінь бакалавра і стаж роботи в якій-небудь компанії.

Verbundstudium. Сюди входить усе те ж саме й на доповнення випускники дістають кваліфікацію *Berufsausbildung*.

Насправді, двоїста освіта має багато переваг порівняно з іншими закладами освіти. Саме тому вона стала дуже популярною серед сучасних студентів.

Варто підкреслити, що в студента не буде певного місця або відділу, де він проводитиме весь свій час. Це якраз той ідеальний варіант, коли є можливість побувати на різних місцях у компанії. Такий варіант відмінно підійде для тих, хто ще не визначився, у якому саме відділі він хоче працювати в подальшому.

Студенти цього різновиду навчання одержують зарплату з першого дня, незалежно від того, чи проходить зараз теорію у ВЗО або ж практику на трудовому місці. Оклад розраховуватимуть від того, на яке підприємство влаштований – якщо масштабне, то більше, а якщо незначне – менше. Також впливає на суму зарплати ще і спеціалізація.

Сьогодні є запит на практичні навички, робітничі професії та працівників, які мають практичну освіту. Тому ми робимо наголос на дуальній освіті, коли заклад і бізнес укладають угоди, і учень має можливість навчатися в умовах виробництва.

Вивчивши досвід підготовки фахівців у Німеччині, який базується на дуальній формі навчання, де графік освітнього процесу розподіляють за тижнями теоретичного та практичного навчання, дійшли висновку, що така форма організації освітнього процесу є досить ефективною, оскільки учні та студенти навчаються в умовах реального виробництва. Крім того, випускники практично отримують гарантоване місце роботи.

Зацікавленість роботодавців в цьому випадку полягає в бажанні отримати молодого висококваліфікованого працівника, максимально мотивованого до роботи відразу після закінчення навчання.

Основна мета професійної освіти і навчання в подвійній системі – допомогти студентам досягти і розвинути практичні навички задля вирішення майбутніх професійних задач.

І хоча існує думка, що дуальна система освіти більше підходить для підготовки з технічних спеціальностей, німецький досвід свідчить: спектр застосування моделі набагато ширше. Так, у Німеччині до переліку програм такої підготовки входять:

- Фінанси;
- Переробна промисловість;
- Торгівля;
- Сфера послуг;
- Транспорт і логістика;
- Туризм;
- Міжнародне бізнес-адміністрування;
- Бізнес-інформатика і т. інше.

Навчання за дуальною формою сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, формуванню й розвитку в них загальних та професійних компетентностей, підвищенню ефективності подальшої фахової діяльності, адаптації випускників на ринку праці.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017-2020 рр., розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 8: Модернізація професійно-технічної освіти.

3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження КМУ від 19.09.2018 № 660-р.

4. Дуальна освіта в Німеччині. Від теорії та практики до кваліфікованого працівника. Берлін, 2015.

УДК 378.147 (045)

Тетяна МАНДРИКА, магістр, викладач спецдисциплін
Фаховий коледж ракетно-космічного машинобудування
Дніпровського національного університету імені О. Гончара
tmandrikakrkm1203304@gmail.com

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дуальна освіта (від лат. Dualis – подвійний) – вид освіти, за якої поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації [1].

Основне завдання дуальної форми навчання є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [1].

Підставами для впровадження дуальної освіти в Україні є відповідний перелік документів, які розміщені на сайті Міністерства освіти і науки України.

Підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття здобувачами освіти досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації в умовах професійної діяльності.

Упровадження в освітній процес елементів дуальної освіти в умовах воєнного стану є найважливішим етапом освітнього розвитку сучасних студентів. Про впровадження дуальної освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти України розглядають на форумах, конференціях, круглих столах, де присутні діляться своїми досягненнями в цьому напрямі.

Завданням закладу освіти є набуття здобувачем освіти компетентностей, які дадуть змогу йому адаптуватися до різноманітних економіко-технологічних змін.

Сучасні студенти спеціальності «Інженерія програмного забезпечення», які мають неабиякий хист до навчання та бажання отримати досвід у реальному житті мають зростати в середовищі ІТ-компаній. Паралельно індивідуальна праця студента в ІТ-компанії та навчання в коледжі – це час на адаптацію в колективі, частина дуальної освіти. Виникає необхідність пілотного проектування.

Сьогодні коледж забезпечує теоретичну, практичну підготовку студентів, згідно з освітніми програмами навчання, які відповідають стандартам освіти.

Освітні програми коригують відповідно до потреб сучасного роботодавця та студента.

Такий підхід є дуже важливим, оскільки дозволяє розглядати спеціальні навчальні дисципліни саме у стані взаємодії з професійними функціями. Завдяки такому підходу студенти сприймають навчання як цілісну систему, розуміють, що спеціальні навчальні дисципліни тісно пов'язані з виробництвом, у студентської молоді формується новий, інтегрований спосіб мислення, що дає можливість закріпити отримані знання і сформувані навички застосування їх на практиці.

Незважаючи на складнощі організації в коледжі дуальної форми освіти, імплементація її елементів має певні результати протягом двох останніх років. Студенти спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» четвертого курсу за їх бажанням проходять переддипломну практику на базі SoftServe IT Academy.

Навчання ментора, виконання поставлених завдань, набуття навичок командної роботи, hard skills – ось над чим працює творча молодь коледжу на переддипломній практиці. Студент проходить адаптацію, випробувальний термін – знайомство з ІТ-компанією.

Безсумнівно, отриманий досвід дає можливість студентам четвертого курсу безпосередньо вести підготовку та брати участь у стажуванні SoftServe IT Academy для подальшого працевлаштування.

Така форма навчання розширює світогляд студентів, викликає зацікавленість, активізує розумову діяльність, творчу активність.

Сучасний коледж має не лише надавати фундаментальну базу знань, а й формувати професійні компетентності, орієнтувати на потреби ринку праці ІТ-компаній.

Один із аргументів проекту дуальної освіти – це бажання сучасного студента отримувати освіту, поєднуючи навчання та роботу за фахом.

Розвиток дуальної освіти в умовах воєнного стану в Україні є однією з необхідних умов досягнення нової, сучасної якості освіти, створення налагодженої системи між освітнім закладом, студентом та підприємством.

Потрібно створювати пілотні проекти щодо запровадження дуальної освіти між ІТ-компаніями та коледжем. Об'єднання коледжу та ІТ-компаній створить необхідний фундамент для довготривалої співпраці в руслі розвитку дуальної освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Електронний ресурс. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 5.11.2022).

УДК 378.147 (045)

Олег СКИДАН, д-р екон. наук, професор;

Віта БУГАЙЧУК, канд. екон. наук, доцент;

Олена ШИЛЯЄВА, директор клініки «Велес»;

Анатолій АНТОНЮК, канд. вет. наук, доцент

Поліський національний університет

vitabugajcuk@gmail.com

РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні виклики розвитку суспільства зумовлюють людство змінюватися на різних рівнях життєвого циклу. Дуальна форма здобуття освіти покликана вдосконалити компетенції здобувачів освіти ще під час навчання, а також відкрити можливості для додаткових освітніх результатів. Початок 2022 року з військовою агресією, намагаючись «зламати» українців, вніс корективи в їх буття. Відтак, сьогодні усі навчаються жити по-новому, підлаштовуючись під реалії сьогодення, стабілізуючи економіку на усіх рівнях. Розвиток дуальної форми здобуття освіти теж зазнав гальмівного процесу та потребує адаптації до нових викликів.

Війна додала нових викликів й сфері ветеринарії. Від здатності усіх впоратися з ними залежить успіх повоєнної відбудови інфраструктури та відновлення ветеринарії в Україні. Найбільшою проблемою сьогодення є втрата матеріально-технічної бази та людей. Внаслідок військової агресії Росії в Україні велику кількість ветеринарних клінік та закладів освіти зруйновано, деякі мають різні ступені пошкодження. Частину закладів пограбували окупанти, що наразі унеможлиблює підрахунок кількості діючих виробництв, які можуть надавати майданчики для практичної частини навчання. Війна

також змусила багатьох лікарів ветеринарної медицини переїхати у безпечніші регіони або виїхати за кордон. Найстрашнішим питанням сьогодення є те, що знищуються фізично люди – носії знань.

Дуальна освіта дає здобувачам можливість частину освітнього часу проводити на теоретичних заняттях, а більшу частину безпосередньо вчитися практичних навичок на реальному підприємстві, тобто велика і невід’ємна частина дуальної освіти – це практична підготовка здобувачів. На жаль, російські злочинці знищують об’єкти інфраструктури, і роблять цей процес важким і подекуди неможливим. У переліку постраждалих є і ветеринарна клініка «Велес».

Через пошкодження клініки внаслідок активних бойових дій та не достатню кількість лікарського колективу організувати практику здобувачам-дуальщикам на початку було дуже важко. Після звільнення смт Макарів виявлено близько 50 % руйнувань приміщень ветеринарної клініки «Велес», ветеринарної апаратури та інструментарію.

Перших пацієнтів лікарі приймали на вулиці або в приміщенні, яке захламлене зруйнованими стінами, склом вибитих вікон. Говорити по септику / асептику було майже нереально. Наші здобувачі-дуальщики повернулися в клініку майже одразу, як тільки це стало можливим.

«Який досвід вони отримали? Як на мене – важкий. Перші 2 місяці працювали без води, світла. Вціліла апаратура не функціонувала, тому здобувачі в повному обсязі відпрацювали клінічну діагностику» – Олена Шиляєва.

Клінічне діагностування тварин без використання апаратури було розділено на 3 етапи:

1) Візуальне дослідження тварин, тобто лікарська техніка, з метою розпізнавання захворювань у тварин: внутрішніх органів, інфекційних захворювань.

2) Виявлені дані під час дослідження окремих органів і систем показники (температура тіла, частота пульсу, тони серця, дихальні шуми і т. інше) та відхилення їх від показників здорових тварин. Добре пригадали, що таке пальпація, перкусія, аускультация, анатомо-топографічні межі органів.

3) Відпрацювали вміння розпізнавання хвороби, підсумовувати симптоми, одержані під час дослідження хворої тварини, групувати їх у патогенетично зв’язані одна з одною групи (симптомокомплекси, або синдроми) і на основі цього робити висновок, який називається діагнозом.

Ланцюжок цих логічних операцій становить суть так званого лікарського мислення, яке потребує значного багажу знань, доброї пам’яті, спостережливості та певного досвіду. Основні шляхи й етапи цього мислення та його особливості були в перші дні для нас основою методики ставлення

діагнозу. І, як показала практика, усі працівники мріяли про відновлення лабораторії і лабораторного підтвердження діагнозів.

У процесі роботи було виявлено нові клінічні випадки у пацієнтів, які пережили бомбардування, були в центрі активних обстрілів, вибухів. Зокрема проявами у тварин після травматичного синдрому адреналінової залежності, різних видів контузії (її діагностування, лікування та наслідки), проявами психо-соматичних змін і їх вплив на перебіг основних захворювань, провокування ними функціональних порушень роботи організму тварини та велика кількість раних у віковому цензі інсультів. Тому одночасно з відновленням відбувався науковий ситуативний аналіз діагностичних і лікувальних моментів з використанням інформації джерел гуманної медицини.

Сьогодні ветеринарна клініка «Велес» майже відновила всі процеси роботи: лабораторія, рентген, УЗД, хірургія. Отриманий досвід є новим і важким як для лікарів-наставників, так і для здобувачів-дуальщиків, але він спільний для усіх. Маємо зазначити, що цей етап життя випрацював у наших здобувачів безмежну відповідальність, емпатію і співчуття до пацієнтів і життя загалом.

Список бібліографічних посилань

1. Бугайчук В. В., Скидан О. В. Досвід реалізації дуальної форми здобуття освіти Поліського національного університету. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України* : збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 жовтня 2020 р.). Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2020. С. 78–82.

2. Методичні рекомендації по реалізації дуальної моделі підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів / уклад. О. П. Дрозд. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 136 с.

3. Скидан О. В., Бугайчук В. В. Розвиток дуальної форми здобуття освіти в Житомирському національному агроекологічному університеті. *Дуальна форма здобуття освіти як одна з моделей поліпшення якості підготовки фахівців для аграрного сектору економіки України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 жовтня 2019 р.). Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2019. С. 9–12.

4. Методичні рекомендації щодо організації та проведення навчання за дуальною системою в аграрних навчальних закладах / Т. Д. Іщенко, М. П. Хоменко, А. Б. Чайковська [та ін.]. Київ : Агроосвіта, 2017.

УДК 378 (045)

Наталія САВІНОВА, д-р пед. наук, професор

Харківська гуманітарно-педагогічна академія;

Катерина КУТЕРЖИНСЬКА, аспірант

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

Шлях України до євроінтеграції посилює реформування усіх сфер людського життя, в тому числі й освітньої. Модернізація змісту освіти, наповнення його інноваційним змістом, переосмислення підходів до підготовки висококваліфікованих кадрів є пріоритетними завданнями сьогодення. Вчені (М. Берегова, І. Малишевська, І. Мартиненко, С. Миронова, Н. Осіна, Н. Пахомова, Н. Савінова, М. Шеремет, Д. Шульженко та інші) наголошують, що ефективна реалізація поставлених завдань залежить від упровадження практико-зорієнтованої (дуальної) моделі навчання, яка являє собою єдність закладу вищої освіти та організацій освіти.

Розглянемо семантичне значення поняття «дуальна освіта»:

Міністерство освіти і науки України у нормативно-правових документах пояснює це поняття як «спосіб навчання, за якого теоретичну складову опановують у закладі освіти, а практичне навчання проходить на виробництві» [1].

За словником термінів і понять сучасної освіти (за ред. Л. Михайлова), дуальна освіта – це вид освіти, який поєднує в собі одночасне навчання в закладі освіти та на робочих місцях (в установах, організаціях тощо) [4, с. 9].

Отже, ми визначаємо дуальну освіту як цілеспрямований процес, який передбачає залучення в систему традиційного навчання стейкхолдерів (роботодавців) з метою координації ними практичної змістової освітньої програми.

Під дуальною освітньою системою підготовки майбутніх учителів-логопедів ми розуміємо практико-зорієнтовану модель організації вищої освіти, яка характеризується залученням роботодавців в освітній процес для реалізації практичної складової навчального плану та формування у студентів необхідних професійних компетентностей для організації, яку представляє стейкхолдер.

Мартинчук О. наголошує, що основним принципом моделі дуальної освіти є компетентнісний підхід реалізації цілей вищої освіти, який спрямовується на особистість майбутніх фахівців, професійний розвиток кожного студента тощо. У загальному значенні, дуальна освіта являє собою специфічну модель національної освітньої системи України, в якій здійснюється прогноз ринку праці у педагогічних кадрах конкретної галузі та

створюються відповідні умови для професійної діяльності студентів, їх подальшого професійного самовизначення та розкриття рівня фахової майстерності кожного з них [2, с. 35].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури щодо визначення особливостей дуальної освіти, ми виокремлюємо її специфічні риси у контексті підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Мета дуальної освіти визначається стандартами освіти, роботодавцями (стейкхолдерами), які є зацікавленими у підготовці фахівців певного профілю, високому рівні їх освіченості, що відповідатиме вимогам професійного стандарту за наявності.

Дуальна освіта являє собою процес соціального партнерства, який характеризується залученням замовника педагогічних кадрів (представника освітніх організацій, педагогічних колективів, стейкхолдерів тощо) в процес практичної підготовки студентів.

Практична зорієнтованість дуальної освіти спрямована на формування конкретних фахових умінь та навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності особистості.

Отже, дуальна освіта – це нова форма підготовки висококваліфікованих кадрів, яка передбачає теоретичне навчання у ЗВО та практичне закріплення навичок у закладі, організації, стейкхолдера (роботодавця). Такий формат навчання задовольняє усіх його учасників: роботодавець реалізує можливість підготувати кадри, які цілком відповідатимуть професійним вимогам; студенти оволодівають практичними вміннями та формують реальне уявлення про свою подальшу професійну діяльність тощо.

Сінопальнікова Н. стверджує, що процес дуальної освіти є схожим на процес виробничої фахової практики у закладі вищої освіти, що здійснюється в рамках освітньої програми, відповідно до навчального плану спеціальності та який відбувається безпосередньо на робочому місці [3, с. 175].

Варто наголосити, що впровадження дуальної освіти у процес підготовки майбутніх учителів-логопедів підвищує рівень оволодіння студентами практичною складовою навчального плану, завдяки інтеграції в освітній процес додаткових компонентів фахової практики, що позитивно впливає на процес закріплення знань здобувачів та на рівень їх професійної компетентності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та словникових джерел дозволяє нам визначити переваги дуальної освіти у процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів, серед яких:

1) вивчення студентами необхідних освітніх компонентів, адже навчальні плани створюють з врахуванням зауважень та рекомендацій роботодавців (стейкхолдерів), які й допомагають гаранту освітньої програми визначити перелік навчальних дисциплін, що є обов'язковими для вивчення;

2) практична спрямованість навчання, яка передбачає оволодіння студентами необхідними професійними вміннями логокорекційної роботи, засвоєння ними практичних знань професійної діяльності в межах функціональних обов'язків;

3) професійні проби студентів допомагають їм визначити власні сильні та слабкі сторони, знайти для себе найоптимальнішу форму професійної діяльності, в якій вони зможуть найбільше розкрити свій потенціал;

4) практична діяльність за фахом мотивує студентів до визначення ціннісних професійних орієнтацій як особистісних, спонукає до подальшого професійного зростання, саморозвитку тощо.

Важливою складовою дуальної освіти виступає фахова практика студентів, під час якої майбутні вчителі-логопеди мають змогу реалізувати такі професійні завдання:

1) ознайомитись зі специфікою конкретного закладу освіти (заклад дошкільної освіти, заклад загальної середньої освіти, реабілітаційні центри, інклюзивної-ресурсні центри тощо), його розпорядком та умовами праці;

2) вивчити нормативно-правову базу системи спеціальної освіти та ознайомитися з документацією вчителя-логопеда;

3) ознайомитися з навчальними та корекційно-розвивальними програмами для дітей з психофізичними порушеннями, здійснити їх аналіз та визначити структуру тощо;

4) вивчити вимоги до професійних якостей вчителя-логопеда;

5) оволодіти практичними знаннями щодо організації, планування та проведення логокорекційної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями;

6) оволодіти навичками ділового спілкування з батьками дітей та педагогічним колективом.

Висновок

Отже, виробнича практика дозволяє закріпити набуті теоретичні знання та практичні навички, сформувати у студентів готовність до подальшої професійної діяльності (вмотивованість, натхнення, зосередженість тощо), розвинути у здобувачів педагогічні еталони, гуманне та толерантне ставлення до дітей тощо.

Дуальна освіта є однією з передових форм організації освітнього процесу, за якої студент оволодіває необхідними фаховими знаннями, професійними компетентностями, які відповідають вимогам стейкхолдерів. В умовах дуальної освіти теоретичне навчання, яке реалізується у традиційних формах на лекціях, семінарах, лабораторних роботах, конкретизується та набуває практичної спрямованості.

Отже, окреслена проблема потребує подальших досліджень з розробки шляхів реалізації дуальної освіти у процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Список бібліографічних посилань

1. Дуальна освіта. МОН України. 01.02.2018. Архів оригіналу за 11 серпня 2020. Процитовано 03.10.2022.
2. Мартинчук О. В., Маруненко К. В., Луцько К. В. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.
3. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2014. Вип. 43, С. 173–182.
4. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна ; за заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

УДК 378:631 (045)

Ярослав ПОМІРКО, викладач вищої категорії

Відокремлений структурний підрозділ «Вишнянський фаховий коледж

Львівського національного університету природокористування»

aroslavpomirko@gmail.com

ДУАЛЬНА МОДЕЛЬ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ, ЩО СТОЯТЬ ПЕРЕД СУЧАСНОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

За останні десятиріччя у країнах Європейського Союзу спостерігається швидка переорієнтація більшості національних освітніх систем від соціалізації в національній культурі до розробки спільної освітньої політики щодо підготовки кваліфікованих фахівців для життя і роботи в умовах ринково орієнтованої конкурентної глобальної економіки. Одним із основних орієнтирів сучасної європейської політики щодо розвитку вищої освіти вважається створення можливостей для впровадження дуальних моделей вищої професійної освіти. Оскільки Україна є учасником Болонського процесу і вітчизняна система вищої освіти перебуває у стадії реформування й пошуку інноваційних моделей навчання, вважається актуальним запровадження дуальної системи у закладах освіти.

Для здійснення конкретних кроків із впровадження дуальної системи навчання, зокрема у Відокремленому структурному підрозділі «Вишнянський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування» потрібно грамотно, прогресивно, творчо, звільняючись від інертності у традиційних методах навчання, які сьогодні є практично малоефективними – іти на зближення із сучасними передовими

аграрними виробниками як у нашій країні, так і в країнах Європейського Союзу.

Директор Вишнянського коледжу ЛНАУ відвідав Федеративну Республіку Німеччини з метою вивчення досвіду країни, де власне було започатковано дуальну систему навчання.

Політика Німеччини у сфері професійної освіти спрямована на одержання кожним громадянином професії (спеціальності) і підтримки високого професійного рівня протягом усього трудового життя.

Правовою основою для здійснення дуальної освіти в Німеччині є закон про професійну освіту, затверджений 14 серпня 1969 року.

Терміни «дуалізм», «дуальний», «дуальність» (від лат. *dualis* – подвійний) досить широко застосовують у різних галузях знань (філософії, політології, економіці, соціальних та природничих науках). У педагогіці поняття «дуальна система» вперше було використане у ФРН в середині 1960-х років для позначення нової форми організації професійного навчання, що пізніше поширилась і на інші німецькомовні країни – Австрію, Швейцарію. Дуальна освіта визначається як така, що поєднує навчання у професійному училищі та на підприємстві.

У Німеччині вищі навчальні заклади дуальної професійної освіти мають назву Cooperative University або Berufsakademie. Університет кооперованої освіти (Cooperative University або Berufsakademie) було створено у Німеччині як нова модель інтегрованого з роботою навчання у вищих закладах освіти. Метою Berufsakademie вважалася реалізація традиційної німецької системи дуальної професійної освіти у вищій освіті. У 1972 році, співпрацюючи з трьома глобальними компаніями – Bosch, Daimler Benz (сьогодні Daimler Chrysler) і Standard Elektrik Lorenz (SEL) – була розпочата ініціатива щодо розробки системи дуальної освіти для професійного навчання на університетському рівні. Ця ідея була викликана попитом на професійні навички високого рівня, який класичні дослідницькі університети не могли задовольнити. Водночас професійно орієнтовані вищі заклади освіти, зокрема університети прикладних наук, також не могли гарантувати задоволення потреб промисловості.

У широкому розумінні поняття «дуальне навчання» використовують для опису європейських університетських програм, що поєднують університети й підприємства, щоб створити нові можливості для навчання на робочих місцях. Дуальне навчання формує університетський рівень мислення на робочому місці (оплачуваному та неоплачуваному) для того, щоб полегшити визнання, придбання та застосування індивідуальних і колективних знань, навичок і вмінь для досягнення конкретних акредитованих результатів для студента, роботодавця й університету.

У рамках дуальної системи здобувачі освіти проходять виробниче (практичне) навчання безпосередньо на виробництві 3-4 дні на тиждень, а

теоретичне навчання – 1-2 дні у професійному закладі освіти. Ця система має велику історію успішного розвитку, її визнано на міжнародному рівні як передумова досягнення країною економічної продуктивності. Успішна професійна освіта призводить до збільшення шансів на майбутнє як для молоді, так і для економіки.

Після отримання свідоцтва про закінчення неповної середньої школи чи атестата про середню освіту випускник може продовжити навчання в загальноосвітній гімназії або ж отримати професію. Для цього існують такі можливості: професійне спеціалізоване училище (профтехучилище), де, зазвичай, пропонують повний навчальний тиждень, рік теоретичної професійної підготовки та курс навчання за «дуальною системою». Всі випускники середніх шкіл зобов'язані мати професійну підготовку, що слугує базою для підвищення кваліфікації, отримання звання майстра та створення власного підприємства.

У рамках дуальної системи велика кількість німецької молоді (близько 70 % випускників) після закінчення школи опановують одну з 350 професій, що мають державну ліцензію. Ця система протилежна за значенням до тієї, в якій навчання проводиться винятково у професійних училищах з повним навчальним тижнем, а потім продовжується й закінчується безпосередньо на робочому місці підприємства. У дуальній моделі створюються умови для залучення підприємств до процесу підготовки кадрів, зокрема йдеться про значні витрати, пов'язані з підготовкою фахівців. При цьому підприємства стають зацікавленими не лише в результаті, але й у змісті та організації навчання. У цьому полягає значення дуальної системи як моделі організації професійної освіти, яка дає змогу долати неузгодженості між виробничою та освітньою сферами у процесі підготовки кадрів.

У Німеччині у 2007 році близько 65 % молодих людей після закінчення школи перебували в дуальній системі професійної підготовки. Потрібно зауважити, що в Німеччині, на відміну від України, не практикують короткотермінове навчання (до 6-8 місяців) з метою здобуття професії (кваліфікації). Це свідчить про надзвичайно високі вимоги до рівня знань, умінь і навичок фахівців, що завершили професійно-технічне навчання. Асоціації працедавців та промислові палати мають великий вплив на організацію та зміст освіти тих фахівців, базу для підготовки яких вони надають. Атестація знань, умінь та навичок випускників, що навчалися за дуальною схемою, здійснюється незалежною комісією Торгово-промислових та Ремісничих палат. Щорічно в один день по всій країні за єдиними вимогами складають іспити понад 65 тисяч осіб. У разі, якщо випускник не склав іспит, йому надається право зробити це тричі. Відсів учнів з різних причин становить 10 % від загальної їх кількості.

Суттєвими елементами іспитів є: зміст та стандарти затверджують спеціальні комітети Торгово-промислових та Ремісничих палат, поточні

іспити проводять двічі на рік, іспит складають із двох етапів: письмовий і практичний, головний принцип іспиту «Хто навчає той не перевіряє».

Якість підготовки робітників у рамках дуальної системи освіти тісно пов'язана з викладацькими кадрами (вчителями, вихователями, майстрами), які мають добре володіти не тільки предметом викладання, а й бути професійно придатними, здатними пробуджувати інтерес учнів до вдосконалення фахової майстерності за обраною професією впродовж усього трудового життя. Для цього, відповідно до діючих вимог, вони навчаються та систематично підвищують кваліфікацію у спеціальних закладах освіти і на курсах, складають іспити на знання методики професійної освіти та її процесуального застосування, що забезпечує високий рівень їхньої професійної й педагогічної компетентності та одержання права на викладання.

Щороку підприємства укладають близько пів мільйона угод про надання професійної освіти та інвестують у цю галузь близько 28 мільярдів євро. Окрім того, вони беруть участь у різних проєктах, пов'язаних із середньою професійною освітою.

Стимулом для підприємств, які вкладають свої кошти в навчання більшої, ніж їм потрібно, кількості молодих працівників, є те, що вони мають змогу відібрати до себе на роботу найкращих. У Німеччині, порівняно з іншими європейськими країнами, найнижчий рівень безробіття серед молоді, адже згідно зі статистичними даними 90 % випускників, що навчались у рамках дуальної освіти, працевлаштовуються за здобутою професією.

Проведений розгляд особливостей системи дуальної системи професійної освіти в закладах освіти Німеччини дозволяє зробити висновок про те, що така організація підготовки фахівців сприяє підвищенню рівня їхньої практичної підготовки, формуванню й розвитку в них ключових компетенцій, що у свою чергу сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності. До того ж дуальна система забезпечує рівновагу між попитом та пропозицією фахівців на ринку праці. Адже співпраця освітніх та господарських суб'єктів передбачає підготовку саме тієї кількості фахівців, саме з тією якістю знань та вмінь, яку на цей момент потребує ринок праці.

Механістична трансформація дуальної системи освіти Німеччини у вітчизняну практику неможлива. Як і будь-яке запозичення зарубіжного досвіду, вона потребує апробації і урахування специфіки національної системи освіти. Однак її основні принципи та пріоритети, її надбання мають бути враховані під час вдосконалення системи підготовки фахівців як у ВЗО I-III рівнів акредитації, так і IV-V рівнів. Для того, щоб подібна система підготовки фахівців почала діяти у нас, потрібно, щоб керівники малих та великих підприємств усвідомили визначену пряму залежність між прибутком, який отримується завдяки високоякісним кадрам та необхідністю надання допомоги в освіті майбутніх кадрів і формуванні їх для себе. Запозичення

досвіду Німеччини та використання дуального принципу у ВЗО України є корисним як для ВЗО, студентів, так і для підприємств. Адже, як наслідок, вищі школи матимуть додаткове фінансування, підтримку персоналу та матеріальної бази. Підприємства матимуть перспективу отримання освіти та підвищення кваліфікації для своїх робітників, а також можливість відбирати майбутній персонал серед студентів. Студенти ж матимуть можливість не лише якісної підготовки та отримання професійних компетенцій, а й фінансову впевненість під час навчання й перспективу працевлаштування після закінчення ВЗО.

Список бібліографічних посилань

1. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. [Електронний ресурс]. PDF Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих ...
2. Ілона Бойчевська. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині. URL: library.udpu.org.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2009/2009_
3. Йорг Егельман. Професійна освіта в Німеччині. [Електронний ресурс]. Професійна освіта у Німеччині – АНК Ukraine.
4. Олена Яковенко. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи. URL: www.khnu.km.ua/root/Res/2-7003-27.pdf
5. Ярослава Помірко. Освітній вебсайт викладача технічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Вишнянський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування». URL: <https://sites.google.com/view/websiteyaroslavpomirko>, або <http://bitly.ws/weGg>

УДК 619:611 (045)

Валентина ФІЛАТОВА, викладач
ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»
valyaf180878@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наприкінці 2019 року було внесено зміни до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», якими було встановлено нову інституційну форму освіти – дуальну, яка передбачає навчання осіб у закладах освіти з паралельним навчанням на робочих місцях

на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації в обсязі від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми.

Переваги такої системи підготовки кадрів полягають у тому, що теоретичні знання, отримані в аудиторії, здобувач має можливість майже відразу застосовувати на практиці. Дуальна форма навчання дозволяє дотриматися цього правила. Адже, як результат такого навчання молодий фахівець має знати та вміти виконувати на своєму робочому місці саме те, що від нього вимагає роботодавець.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, за суттю – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до практичного навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій за поєднання теорії і практики у фаховій передвищій та вищій освіті.

Останнім часом, зокрема протягом 3-х років запровадження пілотного проекту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України, проблема дуальності освіти набуває все більшої популяризації. Серед основних завдань її впровадження можна визначити: підвищення якості підготовки кадрів із урахуванням вимог потенційних роботодавців, оновлення професійних програм, форм та методів навчання, подолання відриву між теоретичною і практичною складовою освітнього процесу.

Дуальна освіта сприяє професійному становленню особистості, її розвитку та самовизначенню, формуванню готовності до виконання виробничих дій. За такої форми навчання набуття професійних компетентностей відбувається під час виконання виробничих дій, а розвиток особистості – в умовах диференційованого навчання. Перспективи дуальної форми навчання пояснюються взаємною зацікавленістю держави, закладу освіти та підприємства у підготовці високоякісних фахівців.

Взаємодія учасників дуальної форми здобуття фахової передвищої та вищої освіти базується на принципах соціального партнерства і чіткого виконання вимог дуальності. Зокрема, державні служби та органи розробляють нормативно-правове забезпечення, координують взаємодію всіх учасників дуального процесу та сприяють розвиткові їх мотивації. Керівництво та провідні фахівці дуального підприємства формують запит на підготовку фахівців певного профілю, визначають вимоги до кваліфікації та професійної компетентності майбутніх фахівців, контролюють практичну діяльність студентів на підприємстві, беруть участь в оцінюванні якості знань студентів, забезпечують працевлаштування випускників. Заклад освіти модернізує та інтегрує освітній процес, відповідно до вимог виробництва,

розробляє та удосконалює навчальні програми, забезпечує взаємодію з роботодавцями.

І під час війни, і після її завершення головним завданням освітньої галузі є і буде забезпечення якості освіти на всіх рівнях. А тому залишаються актуальними основні умови впровадження дуальної форми здобуття фахової передвищої та вищої освіти:

- співпраця з базовими підприємствами та установами, що є дуальними партнерами закладів освіти;
- розробка програм взаємодії закладів освіти та підприємств;
- організація стажування викладачів закладів освіти на підприємствах;
- залучення потенційних роботодавців та представників підприємств до реалізації освітніх програм.

Серед переваг дуальної освіти варто відзначити:

- наближення освітнього процесу до вимог виробництва;
- підвищення цінності та соціальної значущості навчання;
- посилення практичної спрямованості освітнього процесу;
- орієнтування навчання на формування спеціальних фахових умінь та навичок майбутніх фахівців, що дозволяє усунути один з основних недоліків традиційних форм та методів навчання: відокремленість теоретичного матеріалу від практичної складової;
- підвищення мотивації студентів до набуття знань, необхідних для майбутньої професійної діяльності;
- покращення якості набутих студентами знань, умінь та навичок;
- зростання зацікавленості керівників підприємств та установ у навчанні кваліфікованих кадрів;
- підвищення рівня фінансування закладів освіти та зміцнення їх матеріально-технічної бази за рахунок виробничого сектору;
- посилення інноваційної діяльності закладів освіти.

Висновок

Реалізація дуального навчання в системі підготовки галузевих кадрів доводить, що експеримент проходить цілком успішно, незважаючи на складну ситуацію в країні і загалом сприяє переходу на якісно новий рівень підготовки висококваліфікованих конкурентоздатних фахівців.

Але одночасно слід звернути увагу на проблемні місця впровадження дуального навчання у заклади освіти: відсутність вітчизняного досвіду, методики об'єднання теоретичного та практичного навчання, і основне – недосконалість та нестабільність вітчизняного ринку праці, повна неготовність баз практики до таких інноваційно-інтеграційних процесів у фаховій передвищій та вищій освіті, небажання співпраці й відповідальності за підготовку молодих кадрів.

УДК 378.4 (045)

Олександр БІЛЧЕНКО, канд. екон. наук, доцент,
керівник відділу дуальної освіти
Миколаївський національний аграрний університет
Bilichenko77@ukr.net

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В МИКОЛАЇВСЬКОМУ НАУ

Освітній процес у сучасному закладі вищої освіти тісно пов'язаний із процесом виробництва. Теоретична підготовка висококваліфікованих працівників неможлива без їх практичної підготовки. У Миколаївському національному аграрному університеті процес упровадження дуальної форми здобуття вищої освіти розпочався ще в 2017 році та пройшов значний шлях від вивчення міжнародних напрацювань щодо підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти до системної організації цієї роботи в університеті та коледжах, що входять до структури університету. Щорічно, в університеті за дуальною формою навчання здобувають освіту близько 80 осіб.

Дуальна форма здобуття вищої освіти передбачає навчання на робочих місцях на провідних підприємствах (в установах, організаціях). Для набуття відповідного рівня кваліфікації, навчання в умовах виробництва має становити від 25 до 60 % загального обсягу освітньої програми.

Дуальну форму здобуття освіти в університеті регламентує положення про порядок організації та проведення дуального навчання в МНАУ. Організацію процесу навчання функціонально покладено на структурний підрозділ університету – відділ дуальної освіти. Відділ керується в своїй роботі відповідним положенням та іншими нормативними документами з управління і контролю за якістю підготовки фахівців, навчально-методичної, науково-дослідної і виховної роботи. Діяльність відділу спрямовано на вирішення таких завдань, як зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу відповідно до стандартів вищої освіти та освітніх програм; забезпечення взаємозв'язку різних систем (освіта, наука, виробництво, громадськість); упровадження змін, які спрямовані на підвищення якості надання освітніх послуг; підвищення якості підготовки фахівців, відповідно до вимог ринку праці; посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців; підвищення конкурентоздатності випускників МНАУ; сприяння зростанню рівня зайнятості молоді; поширення досвіду партнерства; скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності; підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до навчання; сприяння зростанню іміджу університету, шляхом результативного партнерства усіх учасників освітнього процесу.

Дуальна форма здобуття вищої освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до особливостей фахової підготовки. Навчання фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства університету, роботодавців, інших стейкхолдерів та здобувачів вищої освіти з метою набуття ними знань щодо практичного застосування компетентностей та їхньої адаптації в умовах професійної діяльності. Як експеримент, на етапі запровадження дуального навчання, університет отримав міжнародну грантову підтримку Українського проекту бізнес-розвитку плодоовочівництва (UHBDR). 39 здобувачів вищої освіти, які брали участь у зазначеному експерименті, крім оплати праці на підприємстві додатково, щомісяця, за рахунок міжнародних партнерів, заохочували стипендією в розмірі мінімальної заробітної плати. Для належної організації всього процесу дуальної форми здобуття вищої освіти UHBDR було профінансовано видання та тиражування навчально-методичної літератури, проїзд студентської молоді, придбання основних засобів для зміцнення матеріально-технічної бази підприємств.

Миколаївський національний аграрний університет уклав договори та постійно співпрацює з такими підприємствами, як Обласне комунальне підприємство «Миколаївоблтеплоенерго», акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк», фермерське господарство «Агролайф», Навчально-науково-практичний центр МНАУ.

Для оформлення дуального навчання здобувачі вищої освіти проходять конкурсний відбір. Усі охочі взяти участь у навчанні подають лист-запит від підприємства (установи, організації), на якому планують проходити дуальне навчання, заяву, мотиваційний лист на тему: «Чого я очікую від дуального навчання?», копію залікової книжки, згоду на збір та обробку персональних даних. Потім проходять співбесіду, після якої члени комісії обирають остаточний склад учасників дуального навчання. Підставою для затвердження наказу про направлення на проходження індивідуального (або у складі груп) дуального навчання є лист-запит та укладений тристоронній договір. Проходження дуального навчання здобувачами вищої освіти не має перевищувати три місяці.

Відділ дуальної освіти розробляє програму індивідуального дуального навчання здобувача вищої освіти. В ній передбачають освітні заходи на навчальний семестр, форму їх організації, модератора від університету, відповідальну особу від підприємства (організації, установи) – тьютор. Програму погоджують з деканом відповідного факультету та затверджує перший проректор університету.

За результатами проходження індивідуального дуального навчання на виробництві студент надає до університету атестаційний лист, який підписують тьютер та керівник підприємства (установи, організації). У цьому

документі зазначають інформацію про фактичний період індивідуального дуального навчання, виконані види робіт, характеристику професійних навичок (hard skills), характеристику здобувача вищої освіти щодо прагнення підвищення професійного рівня, характеристику здобувача вищої освіти щодо дотримання дисципліни та прийнятих норм поведінки на підприємстві, особистісні якості (soft skills), такі як: працездатність, уміння навчатися, почуття відповідальності, комунікативні навички, стресостійкість, лідерські якості. Результати атестації містять інформацію про недоліки в теоретичній підготовці здобувача вищої освіти; пропозиції щодо підвищення рівня організації індивідуального дуального навчання, коригування освітніх програм; оцінку здобувача вищої освіти за результатами атестації індивідуального дуального навчання (за 100 бальною шкалою ЄКТС).

Відділ дуальної освіти забезпечує видачу здобувачам вищої освіти, що пройшли індивідуальне дуальне навчання відповідного сертифіката.

З метою забезпечення високого рівня фахової підготовки молоді відділ дуальної освіти проводить анкетне опитування учасників дуальної форми навчання. Анкета містить інформацію про дотримання техніки безпеки та належних умов праці на виробництві, відповідності виконуваних видів робіт на підприємстві отриманим фаховим компетентностям, пропозиції щодо покращення організації дуальної освіти або освітньої програми, рівень задоволення графіком організації індивідуального дуального навчання.

Для забезпечення безперервної комунікації між учасниками тристоронньої угоди та з метою усунення можливих недоліків в організації навчання й вирішення конфліктних ситуацій, проводиться також анкетування роботодавців та інших стейкхолдерів.

Підготовка університетом компетентних фахівців ґрунтується на гармонійному поєднанні в них особистісних і професійно важливих якостей, здатності до саморозвитку та самореалізації в своїй майбутній професійній діяльності. Формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти реалізується через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття вищої освіти, освітньої програми, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів в умовах проходження індивідуального дуального навчання. Організація здобуття дуальної форми освіти в Миколаївському національному аграрному університеті провадиться на принципах соціального партнерства – особливому типі спільної діяльності між суб'єктами освітнього процесу та роботодавцями, який характеризується довірою, загальними цілями та цінностями, добровільністю і довготривалістю відносин, а також визнанням взаємної відповідальності сторін за результат їхньої співпраці і розвитку.

Дуальна освіта успішно зарекомендувала себе і функціонує в університеті. Переваги такої системи підготовки кадрів полягають у тому, що теоретичні знання отримані в аудиторії здобувач вищої освіти має можливість

застосовувати на практиці. Дуальна форма навчання дозволяє дотриматись цього правила. Адже, в результаті такого навчання молодий фахівець має знати та вміти робити на своєму робочому місці саме те, що від нього вимагає роботодавець. Університет обирає лише передові, інноваційні підприємства (установи, організації). Саме на них здобувачі вищої освіти зможуть покращити свої професійні навички та здобути відповідні професійні компетенції.

Студентоцентрована орієнтація освітнього процесу передбачає врахування індивідуальних можливостей і потреб здобувача вищої освіти, свободу вибору компонентів освітніх програм, стимулювання визначення індивідуального сенсу освітньої діяльності, свідомого й відповідального вибору індивідуальної освітньої траєкторії.

УДК 378.147 (045)

Олена ЗЕЛЕНИХ, викладач першої категорії

Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»

zelenyh.elena@gmail.com

КОНЦЕПЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗРАЗКАХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В АВСТРІЇ

В Австрії професійне навчання є дуже важливим. Близько 37 % молоді в цій країні після закінчення загальноосвітньої школи навчаються в професійних школах.

Дуальну систему професійної освіти Австрії дуже добре можна відслідкувати на прикладі професійно-технічної школи (нім. Berufsschule).

Професійно-технічна школа є центром дуальної освіти (навчання). Навчання в такій школі можна розпочати після закінчення обов'язкового шкільного курсу. Навчання пропонує молодим людям (зазвичай у віці від 15 до 19 років) міцну професійну підготовку. Це правильний вибір для тих, хто віддає перевагу практико-орієнтованому навчанням в учнівській компанії (робота в компанії).

Практичне навчання відбувається на підприємстві або у навчально-виробничому комбінаті. Юнаки та дівчата підписують договір про професійне навчання або договір про професійну освіту. Завдання професійної школи полягає в тому, щоб доповнити навчання на виробництві та розширити загальну освіту. Залежно від освоюваної професії навчання триває від двох до чотирьох років, але зазвичай три роки. Саме стільки учні відвідують професійну школу, яка є обов'язковою. Час навчання у професійній школі

вважається частиною робочого часу. Під час відвідування професійної школи учень отримує стипендію. Навчання у професійній школі можна розпочати:

- протягом усього року, тобто мінімум один повний шкільний день або два короткі шкільні дні на тиждень;
- на початку навчального курсу, тобто не менше восьми тижнів, або посезонно, тобто тільки протягом певної пори року.

Професійні школи охоплюють всі галузі економіки. Для освоєння пропонують приблизно 200 професій за такими кваліфікаціями:

- Будівництво;
- Офісна діяльність, управління, організація;
- Хімія;
- Друк, фотографія, графіка, переробка паперу;
- Електротехніка, електроніка;
- Громадське харчування;
- Здоров'я та догляд за тілом;
- Торгівля;
- Деревина, скло, глина;
- Інформаційні та комунікаційні технології;
- Харчові та тонізуючі продукти;
- Металообробка та машинобудування;
- Текстиль, мода, шкіра;
- Тварини та рослини;
- Транспорт та склади.

«Типи навчання» різноманітні: є індивідуальне, подвійне, базове, групове та модульне навчання.

Навчання проходить на двох локаціях:

- у навчальній компанії (приблизно 80 відсотків періоду навчання);
- у професійній школі (приблизно 20 відсотків періоду навчання).

Після закінчення навчання можна скласти іспит на здобуття кваліфікації, який складається з практичної та теоретичної частини (письмової та усної). Якщо учень закінчив останній клас професійної школи на відмінно, його іспит на здобуття кваліфікації складатиметься лише з практичної частини.

У разі успішного складання іспиту на здобуття кваліфікації можна, наприклад, скласти ще такі іспити на підвищення кваліфікації:

- іспит на звання майстра з ремісничої спеціальності, до того ж певні частини іспиту скасовують;
- кваліфікаційний іспит з іншої регламентованої спеціальності;
- іспит на професійну зрілість для продовження освіти.

Молодим людям у будь-якій країні не завжди легко вибрати правильне місце навчання серед закладів освіти і знайти ідеальну компанію для

навчання. Але в Австрії молодь підтримують різноманітні служби та ініціативи, наприклад:

- Кар'єрний інформаційний центр (нім. BIC) палати економіки Австрії. Це цифровий комунікаційний та інформаційний центр, який пропонує молодим людям необхідну допомогу в прийнятті рішень і повну інформацію під час вибору професії. Тут підлітки можуть визначити свій індивідуальний профіль інтересів, на основі якого пропонують різні можливості навчання.

- Якщо молода людина не може самостійно знайти навчальну компанію, Австрійська державна служба зайнятості (нім. AMS), яка, крім організації місць для навчання в професійних школах також відповідає за консультації щодо кар'єри. До державної служби зайнятості можуть звертатися всі молоді люди від 15 років життя.

- Офіси учнівства економічних палат в окремих федеральних землях, які є органами першої інстанції для навчання на підприємстві за дуальною системою, також пропонують загальну інформацію про учнівство та допомогу в пошуку вакантних місць учнівства.

- Державна служба зайнятості (AMS) спільно з Торговою палатою Австрії (WKO) створила онлайн-біржу учнівства, яка дає змогу молодим людям ефективно шукати потенційні навчальні компанії.

Підготовку учнівства розглядають компанії як інвестицію в майбутнє. Через них компанії можуть якнайкраще задовольнити свої майбутні потреби у кваліфікованих фахівцях. Під час навчання учні вже виконують цінну роботу для тренінгової компанії. Станом на 31 грудня 2020 року 28 711 компаній доступні як навчальні центри для молоді.

За допомогою добровільного навчання компанії показують, що вони беруть на себе соціальну відповідальність. А саме:

- пропонують посади для навчання в компанії;
- зменшують безробіття серед молоді;
- забезпечують майбутні потреби у кваліфікованих фахівцях.

Після закінчення стажування немає потреби в трудових відносинах між учнем, який пройшов навчання, і тренінговою компанією. Підготовлені фахівці можуть перейти до інших компаній, але також можна найняти працівників, які пройшли навчання за межами компанії. Отже, компанії, які інвестують у професійну підготовку, діють не лише у власних інтересах, але в довгостроковій перспективі сприяють вигоді всіх економічних і професійних галузей, які мають потребу в кваліфікованих випускниках професійних шкіл.

Підсумовуючи весь вищевикладений матеріал, слід сказати, що різноманітність організаційних форм дуальної освіти в Австрії сходиться до координації між бізнесом і професійним навчанням та враховує потреби окремих секторів або регіонів. Перехресне навчання та співпраця на основі партнерства всіх, хто залучений до професійного навчання, є одним із

ключових чинників успіху дуальної системи. Сучасне професійне навчання вимагає тісного зв'язку теорії (занять у професійній школі) з виробничою практикою.

УДК 378. 14 (045)

Юлія СУРЖИК, методист

Лозівська філія Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу

ulya6891@ukr.net

ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ – ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТІВ У РИНОК ПРАЦІ

Сьогодні головний тренд у світовому освітньому просторі – розвиток інноваційної освіти, яка спрямована на формування професійних знань та вмій, а також актуальних компетентностей. Найбільш важливою якісною характеристикою сучасного етапу розвитку системи фахової передвищої освіти є інтеграційні процеси, що відображають, з одного боку, суттєві структурні зміни в межах актуальної системи освіти, а з іншого – процеси взаємодії фахової передвищої освіти та виробничого сектору.

Україна також затвердила концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства, в якій, зокрема, зазначено, що інтеграція цифрових технологій у виробничих процесах або цифровізація промисловості є пріоритетом державної промислової політики [1].

Як результат швидких економічних перетворень, появи нових технологій можна спостерігати деяке послаблення зв'язку між державними закладами освіти та ринком праці.

Відновлення зв'язку між закладами освіти і суб'єктами ринкових відносин полягає в площині інтеграції стейкхолдерів на етапі навчання професійних кадрів. Суб'єктом ринку праці в Україні має стати сторона, зацікавлена сферою освіти майбутніх працівників, тим самим інвестуючи у власний розвиток. Реалізація інтегрованої форми кооперації є дуальна форма навчання.

Головною проблемою сучасної освіти в Україні є ізоляція теоретичних знань, отриманих студентом у коледжі, від створення реальності, з якою вони зустрічаються після випуску. Навіть найстаранніший студент не готовий вирішувати завдання, поставлені перед ним роботодавцем. Це пояснюється тим, що теорія, отримана в коледжі, це просто набір термінів і формул, не підкріплених практикою. Але дуальна система має велику перевагу, оскільки це система навчання, яка поєднує досвід роботи та практику з фаховою передвищою освітою.

Молодий фахівець, маючи роботу, змушений протягом 2-3 років вчити специфіку та основи виробництва, набувати нових знань і навичок. Таке собі додаткове навчання вимагає додаткових витрат для компанії, а отже, роботодавцю такий освітній процес не вигідний. Роботодавцю легше найняти людину з досвідом, якій не знадобиться додатковий час для отримання необхідних навичок. З цього виходить, що в країні багато безробітної молоді та, водночас, брак робочої сили [2].

Тому освітня галузь потребує реформування шляхом відновлення зв'язку системи освіти з ринком праці та економіки шляхом запровадження дуальної форми навчання. Одним із принципів дуальної системи є забезпечення «широких базових професійних знань» та технічних навичок, важливих для професійної діяльності.

Навчальні заклади Європи давно використовують ефективний спосіб підготовки висококваліфікованих фахівців, а саме дуальну систему навчання. Функціонування дуальної освіти в розвинених країнах усуває істотний недолік, що властивий нашій освітній сфері, зокрема, затримку між оновленням освітніх програм, професійних компетенцій, кваліфікації, освітнього обладнання та поточним розвитком ринку. Відсутність цього недоліку сприяє суцільному економічному розвитку та зростанню в країнах з дуальною освітою. Завдяки прямому зв'язку між промисловістю та освітою дві системи функціонують як взаємодоповнюючі, для досягнення максимального ефекту від взаємодії.

Аналіз ситуації запровадження дуальної системи освіти за кордоном показує, що у деяких країнах впроваджують дуальну систему навчання, особливо, в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Данії, Нідерландах, Франції, Хорватії, Сербії, Словенії, Македонії та Чорногорії, останні роки в Китаї й інших країнах Азії [3].

Структура управління та зміст навчання має серйозні відмінності в різних країнах Європейського Союзу:

- дуальна система в Німеччині – професійне навчання, регульовані корпоративні принципи, ця унікальна освітня модель є ключовою причиною того, що країна має найнижчий рівень безробіття в Європі для людей до 25 років – 7,6 % [1];

- навчання у Франції регулюється принципами державного управління;
- британська система національних професійних кваліфікацій – навчання, регламентоване суворими принципами ринкової економіки.

Беззаперечний лідер в організації дуальної системи навчання є Німеччина, де добре розвинене наставництво, навчання, практико-орієнтованість, активна участь бізнесу в навчанні. Досвід країни слугує прикладом для всього Євросоюзу [2].

Отже, можна зробити висновок, що по-перше, концепція дуальної системи навчання відрізняється від традиційної посиленням практичної

спрямованості підготовки фахівців; по-друге, запропонована система забезпечує навчання висококваліфікованих фахівців, затребуваних підприємствами різних сфер діяльності; по-третє, дуальна система є ефективним механізмом для розвивитку компетентностей, яка забезпечить усвідомлений вибір професії; і по-четверте, ця система забезпечить найвищий показник працевлаштування випускників, оскільки вони цілком відповідають вимогам роботодавця.

Список бібліографічних посилань

1. Кушнірецька О. В., Синюра-Ростун Н. Р. Особливості дуальної форми професійної підготовки кадрів у процесах освітньо-виробничої інтеграції. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 23 листоп. 2017 р.). Львів. торг.-екон. ун-т [та ін.]. Київ, 2017. С. 27–30.

2. Бойчевська І. Дуальна система Німеччини. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області: сайт.04.2017. URL: <http://nmcpto.sumy.ua/wpcontent/uploads/2017/04/Дуальна-система-Німеччини.pdf>.

3. Савченко І. Методологічні підходи і організаційні особливості підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної системи професійної освіти: досвід країн Євросоюзу та перші етапи реалізації в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/dualna/7-savchenko-170217.pdf>.

УДК 351.851 (045)

Віра СІОРА, викладач

Кременчуцький льотний коледж

Харківського національного університету внутрішніх справ

vera.siora@gmail.com

ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Одним із шляхів підвищення ефективності професійної підготовки кадрів є дуальне навчання. Дуальну форму навчання сьогодні розглядають не лише як педагогічну альтернативу, а також як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен. Цей феномен має безпосередній вплив на розвиток педагогіки у різних країнах.

У дуальній освіті існує тісний зв'язок ринку праці та роботодавців і, звичайно ж, установ освіти, що і є основним у соціальному партнерстві. Такий напрямок розвитку освітнього процесу дозволить випускникам бути затребуваними на ринку праці та на початку своєї професійної діяльності мати певні навички роботи, що підвищить їхню конкурентоспроможність і є актуальним в умовах сьогодення.

У наукових колах про дуальне навчання говорять як про спосіб вирішення проблем, пов'язаних із формуванням професійної компетентності майбутніх фахівців, що дозволяє враховувати інтереси роботодавців та держави [2].

Дуальна система навчання – це історично сформована форма професійної освіти. Вона глибоко увійшла до політичної, економічної, релігійної та технологічної історії Європи. Сьогодні цю систему навчання успішно використовують у Німеччині, Австрії, Данії, Нідерландах, Швейцарії.

Однією з країн, орієнтованих на розвиток дуальної освіти, є Німеччина.

У педагогіці поняття «дуальний», «дуальна система» вперше використали в Німеччині в середині 1960-х років, щоб назвати одну із форм професійної освіти, яка надалі здобула визнання та світову популярність [3, с. 27].

Дуальна система навчання є відмінністю педагогіки Німеччини. Звертаючись до історії становлення дуальної системи навчання, зазначимо, що (на думку німецького дослідника К. В. Штратмана), «дати народження» у цієї системи немає, оскільки вона сягає своїм корінням до цехової організації праці відповідно до вікових традицій Німеччини. Дуже довгий час не тільки в Німеччині, а й у всій Європі та Азії, різних ремесел навчали лише юнаків. Майстер прищеплював необхідні знання та навички різних професій, навчав технічних прийомів, а учні прагнули досягти рівня знань та умінь свого майстра. Такий вид професійного навчання проіснував кілька століть [4, с. 26].

Щодо Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4], то вона базується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було продемонстровано завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проєкту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участю закладів освіти різного рівня.

За С. Амеліною, в Німеччині дуальна освіта регламентується переважно трьома законами й одним положенням: закон про професійне навчання (BBiG); закон про сприяння професійному навчанню (BerBiFG); молодіжний закон про охорону праці (JArbSchG); положення про професії (HWO). Окремі професії регламентуються навчальними приписами

(Ausbildungsverordnungen) для професій, що вимагають спеціальної підготовки [1, с. 110].

Німецький вчений Й. Мюнх ділить таку систему навчання на два різних навчально-виробничих середовища, які діють спільно заради загальної мети – професійної підготовки учнів. Він запропонував таку схему структури дуальної системи професійного навчання в Німеччині:

1. Навчально-виробниче середовище підприємства охоплює:
  - робоче місце для того, хто навчається з частковою оплатою праці;
  - навчальну майстерню чи лабораторію;
  - внутрішньовиробниче навчання.
2. Навчально-виробниче середовище професійної школи передбачає:
  - навчальний клас;
  - майстерню чи лабораторію [3, с. 25].

Дослідник А. Шелтен виокремлює такі відмінні ознаки дуальної системи, як пошук педагогічної взаємодії підприємства та освітньої установи.

Дуальна система, яку зараз активно застосовують у Німеччині, містить взаємодію двох самостійних носіїв освіти: практичного навчання та теоретичних знань. Перетин цих сфер набуває все більшого значення в сучасному освітньому просторі з погляду експериментального та конструктивного навчання. Ця система навчання сприяє отриманню позитивних результатів в економічному розвитку Німеччини, оскільки в основі самої системи освіти простежується ретельно продумане поєднання психолого-педагогічних теорій та політики держави.

Вважається, що для реалізації дуальної освіти потрібна така організація освітнього процесу, за якої можливе раціональне чергування теоретичних знань та практичного навчання, наприклад $4 + 2$ або $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$. На підставі цього підходу можливо значною мірою забезпечити безперервність та наступність різних рівнів освіти. Це також дозволить вирішити проблеми узгодження та коригування навчальних програм та планів, а також значно посилить ефективність практико-орієнтованих технологій освітнього процесу.

Все це дозволяє сформувати практико-орієнтоване освітнє середовище, яке мотивує студента до самостійної роботи. Саме їй у освітньому процесі освітнього простору Німеччини відведено значну кількість годин. Самостійна робота не тільки сприяє поглибленню знань студентів, але й допоможе розкрити їм свої потенційні можливості у майбутній професійній діяльності [1, с. 108].

Навчання на підприємстві носить переважно професійно-практичний характер, а в освітній установі має професійно-теоретичну спрямованість та передбачає продовження загальноосвітнього навчання [5].

Отже, досвід упровадження дуальної освіти в Німеччині демонструє ефективність практико-орієнтованої моделі професійно-технічної освіти.

Тому вирішення стратегічного завдання розвитку дуальної освіти у трансформаційній економіці України означає формування специфічної для неї інфраструктури для навчання, зацікавленості роботодавців в інвестуванні коштів у підготовку кваліфікованих фахівців. Насамперед розвиток дуальної моделі освіти залежить від спільних скоординованих зусиль бізнесу, освіти та органів влади у сфері професійної підготовки кадрів. У цьому контексті важливе значення, як свідчить практика Німеччини, має створення координувального центру, що забезпечує взаємозв'язок між усіма учасниками процесу практико-орієнтованого навчання.

Список бібліографічних посилань

1. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини. *Проблеми трудової і професійної підготовки* : зб. наук. пр. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
2. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>
3. Коллінгро Петер, Айдабулова Нургуль. О професіональному освітанні в Німеччині. *Научно-популярный журнал «Элемент»*. 2012. С. 25–27.
4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>
5. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: Наказ МОН України від 23 червня 2017 року № 916. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/proftech/56443>

УДК 378.1 (045)

Валентина ЖОРНИК, викладач кваліфікаційної категорії «спеціаліст»;
Сергій ЖОРНИК, викладач вищої категорії
Харківський державний автомобільно-дорожній коледж
seregazhornik@gmail.com

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НОВІТНІХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Військова агресія Росії проти України вміть докорінно змінила життя всіх українців. Багато молодих хлопців та дівчат пішли до війська, щоб давати відсіч агресору, або ж долучилися до лав тероборони, займаються волонтерством, інші ж продовжують працювати в тилу, підтримуючи економіку нашої держави.

Система професійної освіти переживає черговий період реформування. Полягає це, насамперед, у підвищенні якості підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог та очікувань роботодавців. Необхідно відзначити, що зі зростанням сучасного виробництва зростають і вимоги до рівня кваліфікації фахівця, якому необхідно не тільки бути готовим до роботи в динамічних економічних умовах, а й адаптуватися до різних соціально-економічних процесів у суспільстві.

Україна, зараз, як ніколи, зацікавлена у створенні якісної моделі підготовки ефективних кадрів та команд для базових галузей власної економіки. Тому, все більш актуальною стає саме дуальна, або, так би мовити, «подвійна» форма навчання.

Варто зазначити, що дуальну модель освіти успішно використовують у таких країнах, як Німеччина, Австрія, Данія, Нідерланди та Швейцарія. У Казахстані створено 24 експериментальні майданчики щодо впровадження принципу отримання диплома у форматі «теорія, закріплена на практиці» на базі коледжів у всіх 16 регіонах. Насамперед, в Алмати. У рамках цього проєкту за три роки планується вивчити досвід та результати, щоб виробити єдині стандарти для створення казахстанської моделі дуального навчання.

На сьогоднішній день дуальне навчання вважається найперспективнішим напрямом у підготовці фахівців для реального сектору економіки. В Україні підготовка до впровадження дуальної освіти розпочалася з ухвалення Кабміном 19 вересня 2018 року відповідної Концепції підготовки фахівців. Вона визначає поняття дуальної освіти, етапи її впровадження в Україні, основні права та обов'язки закладів освіти та підприємств. Кабінет Міністрів України 03 квітня 2019 року затвердив План заходів щодо її реалізації. Він передбачає конкретні завдання щодо розробки нормативних актів, проведення аналітичних та організаційних заходів на шляху впровадження дуальної освіти. І вже на виконання Плану заходів було затверджено Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, що визначає підстави, умови та порядок її здобуття в установах професійної освіти.

Експеримент щодо дуальної освіти в Україні запустили наприкінці 2019 року. Тоді долучилися 44 заклади, зокрема, 28 закладів вищої освіти та 16 закладів фахової передвищої освіти. Відтоді в експерименті ще декілька закладів освіти. У вересні 2020 року Міністерство освіти і науки видало наказ про розширення експерименту. А вже у 2020-2021 навчальному році 217 закладів професійної освіти успішно застосовували дуальну форму освіти. При цьому кількість студентів, які навчаються саме за дуальною формою навчання, становила 12 395 осіб. Найбільша кількість учнів, які навчаються за дуальною формою освіти, у закладах Хмельницької області (877 осіб), Львівської (807), Вінницької (529), м. Києва (464).

Сьогодні дуальну форму навчання активно впроваджують в український освітній процес. Вона покликана налагодити ефективне співробітництво закладів фахової передвищої освіти з ринком праці та створити реальні можливості для впливу фахівців ринкових відносин на зміст освітніх навчальних програм. Для підприємства, дуальна освіта – це гарна можливість підготувати для себе кадри чітко «під замовлення», забезпечивши їх максимальну відповідність всім своїм вимогам, економлячи час та витрати на пошук і підбір працівників, їх перенавчання та адаптацію. До того ж є можливість відібрати найкращих студентів, адже за роки навчання всі їхні сильні і слабкі сторони стають очевидними.

В останнє десятиліття в нашій країні сформували дуальну систему професійної освіти, для якої характерне паралельне вивчення теоретичних, базових засад обраної спеціальності та практичне застосування на реальному виробництві. Дуальна система професійної освіти дозволяє, так би мовити, вбити двох зайців, тобто поєднати в освітньому процесі теоретичну та практичну підготовку – одночасно з навчанням студенти засвоюють обрану професію безпосередньо на виробництві, тобто навчаються відразу в двох місцях: 1-2 дні на тиждень у коледжі, а решту часу – на підприємстві чи спеціально відведених майстернях, які дозволяють виконувати практичні завдання за спеціальністю та отримувати досвід.

Слід зазначити, що треба відрізнити паралельне поєднання роботи та навчання із дуальною освітою. У першому випадку, студент просто пропускає заняття, які в майбутньому доведеться відпрацювати. Дуальна ж система забезпечує плавне входження в трудову діяльність. Вона дозволяє не тільки навчитися виконувати конкретні трудові обов'язки, але і розвиває вміння працювати в колективі, формує соціальну компетентність і відповідальність. Жодна професійна освіта не здатна дати такі знання виробництва зсередини, як дуальне навчання, що робить його важливою сходинкою на шляху до успішної кар'єри. І як результат застосування дуальної системи навчання є збільшення чисельності працевлаштованих випускників, оскільки вони більшою мірою відповідають вимогам роботодавця, а навчання максимально наближене до запитів виробництва.

Особливий інтерес до дуальної системи навчання в Україні не випадковий. Фахова освіта ніколи не існувала без взаємозв'язку з виробничою сферою, без певним чином організованої практики.

Благодатний ґрунт для запровадження дуальної освіти – це галузі, де існує системна проблема нестачі кваліфікованих працівників та службовців. Тож зрозуміло, чому найчастіше готувати для себе працівників за дуальною формою навчання беруться сільськогосподарські компанії та підприємства. За другий рік проведення експерименту на 2-е місце за цією формою навчання вийшла ІТ-сфера та державний сектор.

Для студентів дуальне навчання – це чудовий шанс безболісно адаптуватися до дорослого життя та отримати роботу. До того ж жодна професійна освіта не здатна дати таке знання виробництва зсередини, як дуальне навчання, що робить його важливою сходинкою на шляху до успішної кар'єри. У безперечному вигранні залишається і держава, яка ефективно вирішує завдання підготовки кваліфікованих кадрів для своєї економіки.

Незважаючи на позитивні приклади, як і раніше, залишається низка невирішених питань. Для ефективного впровадження дуальної системи навчання потрібне законодавче та нормативно-правове забезпечення, запровадження системи мотивацій для підприємств, створення інституту наставництва й ефективної системи професійної орієнтації. Вирішення цих завдань сприятиме формуванню нової моделі професійної підготовки, яка дозволить подолати гальмування у структурі, обсягах та якості трудових ресурсів від реальних вимог конкретних підприємств.

Список бібліографічних посилань

1. Гилюн О. В., Колісник Л. О. Чому в Україні слід розвивати дуальну вищу освіту? Соціологічний погляд. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018.

2. Світайло Н. Д., Купенко О. В., Дементов В. О. Принципи організаційного та методичного забезпечення практичної складової в рамках реалізації дуальної моделі освіти (старт в умовах багатьох невизначеностей) : навч.-метод. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2019. 133 с.

УДК 378.1 (045)

Аліна ЗМІЙОВА, викладач кваліфікаційної категорії «спеціаліст»

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

innatkachenko2707@ukr.net

НАВЧАЙСЯ, ПРАЦЮЮЧИ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Зараз кожна молода людина хоче йти в ногу з часом. Тож перед сучасною молоддю відкривається дедалі більше можливостей. Постійно модернізується світ, ринок праці потребує усе більше нових кваліфікованих кадрів, тому система освіти також не стоїть на місці. Кожного року ми чуємо про появу нових програм, спеціальностей, професій, які дивують одних та є звичними для інших. Про одну з таких програм далі піде мова. Мабуть, багато хто чув про дуальну освіту (Duales Studium). Це словосполучення для

української молоді поки що малознайоме, а ось більшість абітурієнтів Німеччини обирає саме такий шлях здобуття освіти.

Давайте розберемося, що собою являє ця освіта. Це поєднання практичної та теоретичної частини навчання. При цьому, усі необхідні теоретичні знання студент отримує на базі закладу освіти, а відпрацьовує їх на підприємстві чи фірмі, з якою співпрацює заклад освіти.

Сформована таким чином система саме у Німеччині зараз впроваджується і в інших європейських країнах. Простого студента дуальна освіта перетворює на динамічного та досвідченого фахівця, який знає, чого хоче досягти в житті. Вона відкриває не тільки нові можливості для навчання, але і приносить дохід, що, звичайно, є дуже приємною винагородою для молоді.

Відмінності дуальної освіти і звичайної можна побачити відразу. Для майбутніх фахівців роботодавці замовляють університетам певну кількість навчальних місць. Існує постійний безперебійний зв'язок закладу освіти з підприємством. Студенти працюють за обраним фахом під час всього періоду навчання. Можна два місяці відвідувати заняття, а наступні два місяці працювати і удосконалювати отримані навички. Також можна одночасно поєднувати навчання та практику: зранку – заняття, після обіду – робота або навпаки. Все напряму залежить від програми, яку студент обрав та від контракту, який укладено з підприємством. Також цікавим є той факт, що заняття проводять не тільки викладачі, але і працівники обраного підприємства, котрі зазвичай охоче діляться своїми навичками і практичним досвідом.

У Німеччині існує чотири види дуальної освіти: подвійні освітні напрями з інтегрованим навчанням (Ausbildungsintegrierende duale Studiengänge); подвійні освітні напрями з інтегрованою практикою (Praxisintegrierende duale Studiengänge); професійно-інтегровані освітні напрями (Berufsintegrierende duale Studiengänge); професійне індивідуальне навчання (Berufsbegleitende duale Studiengänge).

Надважливу, а інколи, вирішальну роль для великої кількості абітурієнтів під час вибору майбутнього фаху відіграє матеріальна сторона. Доволі часто доводиться відмовлятися від омріяної освіти за кордоном через відсутність коштів. Авжеж, дуальна освіта, дає високі перспективи на майбутнє, та вирішальне значення під час вибору цієї програми має також повна або часткова матеріальна підтримка студента. Якщо в закладі освіти є внески, то роботодавець їх сплачує за студента. Дуже часто, окрім цього, підприємство платить стипендію або заробітну плату у розмірі приблизно від 500 до 1000 євро. Розмір такої винагороди залежить від напряму навчання і підприємства.

Студент і роботодавець укладають договір, де вказано усі зобов'язання між ними. Деякі підприємства виплачують винагороду лише під час практики,

внески за навчання вони мають право сплачувати лише частково. Важливо відразу проговорити всі умови особисто студенту з підприємством та бути уважним під час підписання договору.

Отже, на основі вищевикладеного можна виокремити такі переваги і недоліки дуальної освіти.

Перевагами є: отримання практичного досвіду, оскільки сучасній системі освіти, на жаль, бракує практичного наповнення, «суха» теорія вимагає багато часу для опрацювання, але у професійному житті приносить мало користі, а ті, хто отримав дуальну освіту, вже знають напевне, яке місце хочуть посісти та якими будуть їх обов'язки, адже ще під час навчання вони спробували свої сили на посаді за фахом і мали можливість удосконалити отримані знання на практиці; матеріальне забезпечення – навчаючись дуально, студенти отримують непогану зарплату, на відміну від тих, хто обрав звичайний шлях здобуття освіти (такі студенти не мають права працювати більше 20 годин на тиждень і отримують за це лише 300-400 євро на місяць); високі перспективи – приблизно 70 % студентів, які навчалися за дуальною формою, залишаються працювати на підприємстві або фірмі, де вони проходили навчання, деякі взагалі одразу отримують посаду керівника окремого відділу, але навіть, якщо не запропонували окремий місце, шанси отримати гарну роботу все одно вищі, ніж у звичайних студентів.

Недоліками дуальної форми здобуття освіти є те, що не всі спеціальності можна вивчати дуально і якщо на ринку праці бракує кадрів у певній галузі, підприємства замовляють місця саме у цій сфері; кількість охочих отримати дуальну освіту з кожним роком зростає, тому рівень конкуренції досить високий, необхідно заздалегідь готуватися до співбесіди, щоб зарекомендувати себе з найкращого боку; потрібно бути готовими до того, що коли у «звичайних» студентів будуть канікули, ви будете працювати, підприємства надають відпустку лише на загальних засадах, до того ж необхідно уміти поєднувати навчання та роботу, бути відповідальною та самостійною особистістю.

Висновок

Отже, повністю трансформувати німецький досвід в Україну неможливо, оскільки потрібно враховувати вітчизняний досвід, особливості законодавчої бази, структуру системи української освіти. Причинами труднощів практичного впровадження дуальної освіти в Україні є низька обізнаність студентів про цю форму здобуття освіти, пошук оптимальних моделей розподілу часу навчання в закладах освіти та на робочому місці з урахуванням особливостей роботи в різних галузях, складність у пошуку закладами освіти роботодавців, які вкладали кошти у підготовку студентів за дуальною формою здобуття освіти.

УДК 378.1 (045)

Марина МИТРОХІНА, викладач вищої категорії, викладач-методист
Харківський державний автомобільно-дорожній коледж
innatkachenko2707@ukr.net

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ НА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 192 «БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ» В ХАРКІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОМУ КОЛЕДЖІ

На жаль війна цілком змінила наше життя...

Те прагнення, що існувало раніше, стосовно зміни форми навчання у нашому Харківському державному автомобільно-дорожньому коледжі і перехід до дуальної форми здобуття освіти, стало невідкладним у часі.

Чому це важливо саме на спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» (спеціалізації «Будівництво, експлуатація і ремонт автомобільних доріг і аеродромів» та «Будівництво мостів та інших штучних споруд»)?

За ті вісім місяців, що пройшли з початку війни, в Україні було зруйновано понад 300 мостів і 23 тисячі кілометрів автомобільних доріг.

Зруйновані мости і дороги потрібно відновлювати негайно, бо без відновлення інфраструктури розвиток економіки України неможливий. Так склалося, що саме фахівцям спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» потрібно починати першими «прокладати дорогу» усім іншим спеціальностям.

Які ж переваги дуальної форми здобуття освіти під час війни і одразу після неї вимагають скорішого переходу на спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» коледжу:

1. Дуальна – буквально означає подвійна. Простими словами, це коли у процесі навчання близько 50 % практики та 50 % теоретичних занять. Такий підхід суттєво відрізняється від проходження виробничих практик за існуючої форми навчання, оскільки в його основі не тільки закріплення теорії на практиці, а навчання саме в умовах будівництва, що передбачає: використання новітніх технологій, сучасних будівельних матеріалів, сучасних будівельних машин і механізмів (роботу яких навіть ще не описано в існуючих довідниках).

2. Саме в будівельній галузі дуже важливу роль в отриманні студентом практичних навичок відіграє наставник студента – будівельник з досвідом роботи, який передає набуті на практиці досвід і знання. Тобто, саме за дуальної форми здобуття освіти має місце залучення кваліфікованого персоналу з будівництва до педагогічної діяльності.

3. Дуальна форма освіти (особливо під час війни) завдяки співпраці викладачів закладу освіти і представників підприємств-роботодавців дає

можливість швидко корегувати навчальні плани стосовно переліку дисциплін, які потрібні для майбутньої праці, і кількості годин вивчення дисципліни; уточнити список фахових компетентностей з урахуванням потреб і обставин воєнного часу; змінювати, якщо потрібно, тематику практичних і лабораторних робіт; узгоджувати плани роботи фахових гуртків; рекомендувати студентам ту тематику для підготовки доповідей на науково-практичних студентських конференціях та для подальших досліджень, яка потрібна підприємству-роботодавцю; корегувати, згідно з негайними потребами, тематику та зміст курсових і дипломних проєктів; об'єктивно оцінити результати навчання здобувачів освіти з позиції поєднання теорії (викладач) і практики (фахівець-наставник від підприємства-роботодавця).

4. Дуальна форма освіти дає можливість студенту отримати місце роботи і заробітну плату, що так необхідно кожній українській родині під час війни.

5. Після випуску студенти, які навчалися за дуальною формою, вже знають та вміють працювати з будівельною технікою, розуміють усі технологічні процеси в будівництві та мають досвід взаємодії з досвідченими фахівцями-будівельниками, що прискорює їх адаптацію до робочого місця (це дуже важливо під час війни).

6. Студентам, які навчалися за дуальною формою, частіше ніж іншим претендентам, пропонують відкриті вакансії у цій будівельній організації, де вони працювали одночасно з навчанням. Тож рівень їхнього працевлаштування після навчання доволі високий, що особливо важливо під час і після війни, коли знайти роботу дуже складно і рівень безробіття досить високий.

Отже, перехід до дуальної форми здобуття освіти допоможе випускникові вигідно застосовувати знання, що отримані під час навчання і одночасної роботи. Затребуваність молодого фахівця на ринку праці служить індикатором конкурентоспроможності коледжу і конкретно спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» (спеціалізації «Будівництво, експлуатація і ремонт автомобільних доріг і аеродромів» та «Будівництво мостів та інших штучних споруд»). Однак справжнього єднання між закладом освіти і підприємствами-роботодавцями доки не настало. Між стандартами освіти та вимогами роботодавців у нашій галузі досі існує величезний розрив. Є складності й у законодавчому плані. Тому тільки клопітлива, багатовекторна співпраця між закладом освіти і будівельними організаціями може цей розрив анулювати. Ми готові. Війна вимагає... Відбудуємо мости і дороги обов'язково. Все буде Україна!!!

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Гилюн О. В., Колісник Л. О. Чому в Україні слід розвивати дуальну вищу освіту? Соціологічний погляд. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21, № 10.

3. Помінчук С. Г. Професійна орієнтація в системі впровадження дуальної форми здобуття освіти. *Young Scientist*. 2019. № 8 (72). С. 339–344. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-8-72-71>

УДК 378.1 (045)

Тетяна СЛІПЧУК, викладач другої категорії

Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

innatkachenko2707@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА В ПОЛЬЩІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ, ЯКІ СЛІД ВРАХОВУВАТИ УКРАЇНІ

Якщо брати всю Європу, то дуальна система освіти там з'явилася вже давно та має велику популярність. У Польщі ж дуальна система тільки набирає шалених обертів та викликає зацікавленість серед студентів і викладачів.

Дуальне навчання – це найкращий спосіб поєднати навчання з роботою. Воно засноване на вивченні професії під час практики (стажування), організованого роботодавцем на підприємстві та на теоретичній освіті, яку надають у закладах освіти. Дуальна система у Польщі – це 3 роки навчання, після здобуття теоретичного матеріалу студент отримує практичні навички – на роботі у відповідній організації, з якою співпрацює заклад освіти. Польські заклади освіти для зручності студента встановлюють відповідний графік – три дні на практиці та два дні на заняттях у закладах освіти. Зазвичай по закінченні двох семестрів, тобто першого року навчання, студент другий та третій рік навчання продовжує навчатися за дуальною системою.

Набір студентів на дуальну форму здобуття освіти у Польщі відбувається у декілька етапів. На першому етапі необхідно зібрати пакет документів – заяву, мотиваційний лист, оцінки. Після цього абітурієнти, які пройдуть вступні випробування, проходять ще і співбесіду, на котрій перевіряють рівень володіння польською мовою (для іноземців) та англійською мовою (якщо в організації це основна мова спілкування). Також студенту, який подає документи на вступ до закладу освіти на дуальну форму здобуття освіти, надається право обрати організацію, в якій він хоче проходити практичну підготовку. Якщо багато студентів виявили бажання піти до однієї організації – складається комісія на чолі з працівником організації, яка й вирішуватиме, хто саме піде до них на стажування. Список групи студентів, яких прийняли, вносять на сайт закладу освіти та організації.

Але дуальна форма здобуття освіти, як і інші форми здобуття освіти, має свої переваги та недоліки впровадження.

Розпочнемо з плюсів дуальної освіти у Польщі:

- можливість набути під час навчання професійного досвіду та практичних навичок під керівництвом досвідчених фахівців відповідних організацій, що працюють в Польщі і не тільки, бо студент може навчатися не тільки у Польщі, а і за її межами;

- коли студент закінчує дуальне навчання у Польщі, він отримує диплом, а також гарну практичну підготовку, стаж роботи та зв'язки в певних організаціях, які стануть у пригоді під час влаштування на роботу;

- студенти дуальної форми здобуття освіти в Польщі за роботу отримують заробітну плату не менше тієї, що отримують працівники цього підприємства, це дає їм змогу почувати себе на рівних з іншими співробітниками;

- ті знання, які студенти польських закладів освіти отримують на практиці, відповідають потребам сучасного ринку праці;

- ще одним важливим фактом є те, що студенти мають можливість отримати пропозицію роботи відразу по закінченні навчання на тому підприємстві, де проходили практичну підготовку дуальної форми здобуття освіти.

До мінусів дуальної освіти у Польщі можна віднести тільки той факт, що така форма доступна не в кожному закладі освіти, але перспективи її впровадження є досить великими. Причиною цього недоліку є напевно те, що дуальне навчання у Польщі з'явилося не так давно та не здобуло великої популярності, але ситуація стрімко змінюється.

З кожним роком з'являється все більше нових пропозицій дуальної освіти від польських закладів освіти. Дуальна освіта у Польщі – це здобуття якісної освіти престижного напрямку в поєднанні з роботою, за яку студент отримує зарплату! Чудова можливість, чи не так?

Партнерами закладів освіти у Польщі є добре відомі організації з усього світу, такі як: CCC S.A., Fleet Partners, Crusar, Ritex, FF Fracht, Wega A, Amazon, Leoni, Hellmann та багато інших. Своїм досвідом ці організації готові ділитися з молодими майбутніми фахівцями, надаючи їм можливість – зсередини освоїти особливості професії. Важливо, що по закінченні дуального навчання випускник закладу освіти має право не працювати в тій чи іншій компанії, де він проходив стажування. Проте під час влаштування на роботу в такого фахівця буде очевидна перевага – окрім здобуття диплома він матиме як найменше два роки стажування та практики на реальному виробництві.

Тому, закладам освіти в Україні є до чого прагнути і куди йти. Необхідно переймати досвід дуальної форми здобуття освіти з Європи, налагоджувати контакти з відомими компаніями та мати унікальну можливість «іти в ногу» з молодим поколінням.

УДК 619:611 (045)

Володимир ЗЕЛЕНИЙ, канд. іст. наук, координатор сектору фахової передвищої освіти Науково-методичної ради МОН України, в. о. директора Верхньодніпровський коледж ДДАЕУ
volodymyr.zelenyi@vkddaeu.dp.ua

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ, ПРАКТИКА

В умовах російсько-української війни упровадження дуальної форми здобуття освіти (далі – ДФЗО) зазнало впливу низки негативних чинників, насамперед фінансового.

У цьому контексті, з урахуванням завершення у 2023 р. Всеукраїнського пілотного проєкту, питання залучення додаткових (насамперед, недержавних) фінансових ресурсів для упровадження ДФЗО набуло першочергового значення і має надзвичайну актуальність.

Подальший розвиток ДФЗО потребує значних фінансових ресурсів, проте можливості держави у цьому питанні, як ніколи, обмежені.

Водночас на рахунках органів місцевого самоврядування є значні суми, тільки залишки освітньої субвенції, за інформацією Державної казначейської служби, станом на 01.01.2022, становили 5 657,5 млн грн., станом на 01.09.2022 – 9 184,1 млн грн.

Відповідно до частини четвертої статті 103² Бюджетного кодексу України та пункту 3 Порядку та умов надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 6 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам», залишки коштів за освітньою субвенцією на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази закладів і установ освіти державної та комунальної власності, зазначених у частині першій статті 103² Бюджетного кодексу України.

Перелік напрямів, на які можуть витратитися залишки освітньої субвенції відповідно до пункту 3 Порядку, є достатнім для сприяння упровадженню ДФЗО, при цьому не є вичерпним.

Поряд з тим, розроблення, затвердження, реалізація і контроль за виконанням регіональних програм є невід’ємною частиною діяльності місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Є всі підстави стверджувати, що створено правове поле для розроблення, затвердження, виконання, оформлення звітності Регіональних

програм підтримки дуальної форми здобуття освіти (далі – РП ДФЗО), визначено коло органів / осіб, які можуть бути розробниками РП ДФЗО.

Перелік документів РП ДФЗО є аналогічним перелікам інших регіональних програм за умови врахування особливостей ДФЗО і складається з 4-х документів та 2-х додатків.

Оптимальним варіантом просування РП ДФЗО є спільне звернення всіх стейкхолдерів, як альтернативні розглядаються варіанти звернення закладу освіти та підприємства-партнера або звернення закладу освіти.

Умовою «кейсів успіху» РП ДФЗО є введення до Стратегій розвитку громад / регіонів, тому що це відкриє доступ до грантових проєктів за участю міжнародних інституцій.

Можна стверджувати, що є напрацьована «покрокова» інструкція з просування РП ДФЗО, яка спрощує траєкторію руху РП ДФЗО від ідеї до затвердження, виділення коштів та реалізації заходів відповідних програм.

У разі реалізації РП ДФЗО мають вирішуватися не тільки «нішеві» питання в сегменті «заклад освіти + підприємство-партнер», а й широке коло соціально-економічних питань (зниження рівня безробіття, зменшення трудової міграції/еміграції молоді, мінімізація процесів деградації регіонів тощо).

Для закладів фахової передвищої освіти РП ДФЗО – шанс на отримання «довгого» ресурсу для здійснення капітальних видатків (видатків розвитку), модернізації матеріально-технічної бази, в перспективі – «перезавантаження» кадрового складу, подолання розриву між теоретизацією освітнього процесу та вимогами ринку праці з підготовки саме практико-орієнтованого, конкурентоспроможного фахівця.

UDC 378.14 (045)

Oleg GLUSHKOV, Ph.D., associate professor;

Olha SAHDIEIEVA, Ph.D.

Separate structural subdivision «Professional College of Oil and Gas Technologies, Engineering and Service Infrastructure of Odesa National University of Technology»

sagolanis@ukr.net

DUAL EDUCATION SYSTEM AS AN EFFECTIVE TOOL FOR IMPROVING THE EDUCATION QUALITY: THE SSS «PCOGTESI of ONUT» EXPERIENCE

As an integrative characteristic, the quality of the professional pre-higher education largely depends on the ability and timeliness of the educational institution to meet the requirements of modern society and the country's production potential.

Practical training of the education acquirers is the main component in ensuring the education quality, as it directly forms the professional competencies of the future specialist.

In today's conditions, the possibility of performing practical and laboratory work in accordance with the curricula is somewhat limited, which generally affects the level of practical training of the education acquirers and the practical component of the educational process in general.

Therefore, an effective innovative mechanism for ensuring the education quality through the implementation and improvement of practical skills and professional competences is a dual form of education.

Dual education is a method of obtaining education, professional competences and practical skills, which involves combining the education of students with practical training at workplaces in enterprises, institutions and organizations to acquire a certain qualification; as a rule, it is provided on the basis of an agreement on the education implementation under dual form of education. The basis of the dual programs development is a combination of invariant and elective courses, taking into account the features of the modern production process and the competence abilities of the education acquirer, which generally corresponds to the principles of systematic integration of the education content.

As a methodological characteristic of professional pre-higher education, duality is the basis of the coordinated interaction of educational and industrial spheres for the training of qualified personnel of a certain profile within difference of organizational forms of education. Since the main task of the institution of professional pre-higher education is to provide the education acquirer with updated practical competences in one or another specialty, the dual education form is an effective tool in achieving this goal.

The implementation of a dual form of education in the institutions of professional pre-higher education helps to eliminate the main shortcomings of traditional forms and methods of training future specialists, to overcome the gap between theory and practice, education and production, and to improve the quality of training of qualified personnel, taking into account the requirements of employers within the framework of new organizational and exceptional forms of education.

For two academic years in a row, Separate structural subdivision «Professional College of Oil and Gas Technologies, Engineering and Service Infrastructure of Odesa National University of Technology» has been participating in the dual education project with the support of the Training Center of DTEK «Odesa Electric Networks», which involves a combination of college education (30 % of theory) and at the enterprise (70 % of practice).

The college's partnership with DTEK «Odesa Electric Networks» is an important step for students to a career in energy: studying in a dual form, they become employees of DTEK «Odesa Electric Networks» with an individual schedule of on-the-job training that takes into account the time of studying at the

college, and monetary reward. In this way, the young specialist gradually adapts to the first workplace that corresponds to his educational specialty and qualifications.

Each participant of the program is assigned a professional mentor who accompanies them at all stages of the practical part of the training. Three-way contracts are concluded with students for obtaining education in a dual form, as well as fixed-term employment contracts. They receive an official monthly salary and a social package provided for all employees of DTEK «Odesa Electric Networks». Students who participate in the dual training program of DTEK «Odesa Electric Networks» are trained in the company as an electrician, engineer, specialist, and electrical fitter. After graduation, students are adapted and able to work with the equipment of a specific enterprise, will receive jobs and corresponding positions in the organization within the scope of the contract.

The experience of implementing dual education in the SSS «PCOGTESI of ONUT» allows us to draw the following conclusions about the effectiveness of using such an effective tool in improving the education quality.

Thus, the advantages of the dual form of obtaining a professional pre-higher education for the college were: increased competitiveness in the market of educational services; access to update information about the current state of development of professions and types of economic activity; improvement of the education quality through the adaptation of educational programs to the employer requirements; improvement of the employees qualifications and expansion opportunities for applied scientific research.

As a result of a statistical and analytical survey, the advantages of a dual education form for the dual education acquirers at the SSS «PCOGTESI of ONUT» were such as the presence of a guaranteed first job; the availability of work experience before the end of training; and the salary payment during the implementation of the dual education program, i.e. throughout the whole last year of study.

For the enterprise – the business entity, DTEK «Odesa Electric Networks», the positive results of the project were manifested in the opportunity to prepare personnel for itself «by order»; in the opportunity to select the best graduates; and to improve the image of its own enterprise.

Thus, the experience of implementing a dual education form of at SSS «PCOGTESI of ONUT» proves that the dual form of professional education is now considered as an educational phenomenon successfully adapted to the conditions of the market economy; and a similar new form of training specialists based on social partnership of enterprises and professional educational institutions is successful and effective in improving the education quality and training highly qualified personnel for the socio-economic development of the state.

УДК 640.44 (045)

Світлана ОГУЙ, викладач вищої категорії, методист, доктор філософії
Полтавський кооперативний коледж

СУТЬ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПОЛТАВСЬКОГО ФАХОВОГО КООПЕРАТИВНОГО КОЛЕДЖУ

У нашому дослідженні розглянуто суть дуальної форми здобуття освіти під час підготовки фахівців харчових технологій Полтавського фахового кооперативного коледжу. Досліджено погляди щодо ефективності використання дуальної форми навчання порівняно з традиційною освітою. Наведено модель використання елементів дуальної форми в освітньому процесі підготовки фахівців зі спеціальності 181 «Харчові технології» Полтавського фахового кооперативного коледжу.

Обґрунтовано доцільність упровадження елементів дуальної форми навчання у фахових коледжах. Визначено, що саме дуальна форма може стати вирішенням проблем сьогодення у взаєминах між закладом освіти, здобувачем освіти та роботодавцем.

Спеціальність «Харчові технології» – це сучасна спеціальність, яка передбачає підготовку фахівців у галузі впровадження інноваційних технологій і випуску на їх основі харчових продуктів з новими споживчими та функціональними властивостями. Під час професійної діяльності фахівець з харчових технологій здатний до вирішення типових спеціалізованих завдань та практичних проблем у галузі ресторанного господарства, виробництва кулінарної продукції, що передбачає застосування теоретичних знань щодо технологій й способів виробництва харчової продукції, обслуговування споживачів закладів ресторанного господарства.

Стрімкий розвиток індустрії харчування визначає нагальну потребу у підготовці висококваліфікованих фахівців галузі знань 18 Виробництво та технології 181 Харчові технології, здатних на основі набутих загальних та фахових компетентностей успішно працювати в сфері ресторанного бізнесу.

Забезпечення найшвидшої інтеграції України до Європейського простору вищої освіти є основною метою освітянської реформи, в рамках якої модернізація змісту освіти та забезпечення якості освіти в Україні є пріоритетними напрямками діяльності. Відповідно, пошук шляхів забезпечення якості освіти в Полтавському фаховому коледжі, що досягається шляхом інтеграції освітнього процесу та ґрунтовної практичної підготовки на підприємствах, є головним, оскільки поняття «якісної освіти» має ототожнюватися з поняттям «якісної практичної підготовки фахівців». Реформування вищої освіти в Україні зумовило розвиток концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яка спрямована на

формування компетентного конкурентоспроможного фахівця з потребою та навичками безперервного професійного розвитку.

Дуальна форма здобуття освіти сприятиме набуттю професійних компетентностей швидше і якісніше порівняно із традиційними формами, бо розширюються можливості щодо практичних баз формування спеціальних компетентностей, створюються ефективні платформи професійної підготовки на основі поєднання освіти та сучасного виробництва, скорочується тривалість адаптації випускників, забезпечується якісна підготовка фахівців для підприємств [4].

Метою дослідження є аналіз використання елементів дуальної форми в освітньому процесі підготовки студентів зі спеціальності «Харчові технології» в Полтавському фаховому кооперативному коледжі та окреслити перспективи розвитку системи фахової передвищої освіти у контексті світових та євроінтеграційних процесів.

Поняття «Дуальна система освіти» виникло в 1969 році минулого сторіччя в Німеччині завдяки обговоренню закону про професійне навчання, і на сьогодні є основною системою в більш ніж 60 країнах світу [7]. Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, дуальна форма освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [3, с. 10].

Питання дуального навчання досліджували іноземні та українські дослідники: Д. Бауд, Дж. Гарнетт, М. Дернова, І. Каннінгем, К. Костлі, Б. Літл, Дж. Релін, С. Романова, Н. Соломон, М. Ульріх, Б. Уокмен та інші [1, с. 138; 3]. Різні аспекти цієї проблеми вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Благініна, Я. Гадзало, Д. Дзвінчук, П. Друкер, Т. Іщенко, С. Ніколаєнко, Т. Постоян, Н. Сіренко, М. Хоменко, О. Ткачук [6, с. 15].

З 2021-2022 навчального року елементи дуальної форми навчання було використано в процесі підготовки здобувачів освіти зі спеціальності «Харчові технології» Полтавського фахового кооперативного коледжу. До пілотного проєкту із впровадження елементів дуальної форми навчання було залучено 25 студентів другого курсу спеціальності «Харчові технології».

За результатами впровадження було внесено зміни до навчального плану з урахуванням побажань стейкхолдерів; збільшилась частка дисциплін професійної підготовки; в межах кожної навчальної дисципліни відведено більше часу на практичні заняття.

Для організації освітнього процесу в семестрі використовують блочну модель навчання з елементами дуальної форми, яка складається з 2 тижнів – навчання в коледжі; 6 тижнів – навчання на робочих місцях на підприємствах; 7 тижнів – навчальні заняття в коледжі, проміжна атестація. Наприклад,

навчання студентів 2 курсу відбувається в такому режимі: 2 тижні – лекційні заняття, практичні та лабораторні заняття в лабораторіях з фахових дисциплін; 6 тижнів – навчання на робочих місцях на підприємствах ТОВ «VIVAT Провінція»; 7 тижнів – навчальні заняття в коледжі, які завершуються рубіжним та підсумковим контролем знань.

Для реалізації навчання за дуальною формою було використано міжнародну платформу дистанційного навчання Moodle, яка забезпечує зручний розширений зворотний зв'язок між викладачами та студентами, і дозволяє студентам отримувати необхідні консультації дистанційно.

Отже, на етапі впровадження нової форми в освітній процес доречним є проведення аналізу результатів використання моделі дуального навчання з метою виявлення та спроби усунення в майбутньому суперечних та проблематичних аспектів. Як результат проведення дослідження, тестування та опитування студентів спеціальності «Харчові технології», які були залучені до навчання з елементами дуальної форми, з'ясувалося ставлення учасників до впровадження дуальної форми навчання в освітній процес. Під час дослідження на сформульоване запитання «Чи підвищиться якість професійної підготовки на основі дуальної форми здобуття освіти?» – було отримано відповіді: найбільша частина респондентів обрала варіант «так», або «частково», слід зауважити, що відповідь «ні» дали 8 студентів, що становить 32 % учасників проєкту. Аналіз результатів анкетування підтвердив гіпотезу, що третина студентів мають сумніви щодо доцільності введення дуальної форми навчання у зв'язку із неусвідомленням особистісного професійного розвитку.

Слід зазначити, що страх не впоратися з виробничими функціями та відсутність досвіду роботи на підприємстві залишаються найвагомішими чинниками, які викликають сумніви у студентів щодо доцільності використання елементів дуальної форми навчання в освітньому процесі.

Висновок

Отже, дуальна освіта дозволить підвищити конкурентоздатність випускника з дипломом на сучасному ринку праці. Існує необхідність мотивувати студентів до активної практичної діяльності за допомогою не лише отримання грошової заробітної плати, але і можливості отримати спеціальності кваліфікованого робітника, що не суперечить компетентнісному становленню фахівця та плануванню майбутньої професійної кар'єри. Тому доцільно залучати роботодавців до організації навчального процесу, це в свою чергу забезпечить варіативність навчальних програм дисциплін.

Світ змінюється дуже швидко, потреби ринку в праці теж – і людина має вдосконалювати свою кваліфікацію, навички за багатьма параметрами протягом всього життя.

Список бібліографічних посилань

1. Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296.
2. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichnaosvita/dualna-osvita>
3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660-р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 203. С. 10.
4. Гилюн О. В., Колісник Л. О. Чому в Україні слід розвивати дуальну вищу освіту? Соціологічний погляд. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21, № 10. С. 87–96.
5. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 2. С. 137–145.
6. Кравченко О. Дуальна освіта в Україні: від концепції до практики. *Молодий вчений*. 2021. № 2 (90). С. 64–69.
7. Мілл У. Дуальне навчання: досвід Німеччини. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 53–62.

УДК 378.147:330 (045)

Марина СИМОНЕНКО, здобувач початкового рівня вищої освіти освітнього ступеня «Фаховий молодший спеціаліст» спеціальності 013 Початкова освіта. Англійська мова;
Лариса БЕРЕГЕЛЯ, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист психолого-педагогічних дисциплін КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького», м. Богуслав
marinasimonenko70@gmail.com

ВИМОГИ ДО ПІДПРИЄМСТВ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Термін «дуальна система» було введено у педагогічну термінологію в середині 1960-х років у Німеччині. Дуальна освіта в Німеччині має чітку законодавчу базу та здійснюється за допомогою торгово-промислових та ремісничих палат. Від Німеччини цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни [2].

Дуальна форма здобуття освіти – це нова, більш гнучка форма організації професійного навчання, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях підприємств, установ та організацій для набуття певної кваліфікації.

Основне завдання впровадження дуальної форми навчання – подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців.

Перспектива розвитку дуальної освіти очевидна, адже така форма навчання відповідає інтересам усіх учасників цього процесу та має низку переваг для роботодавців, студентів (працівників) та закладів освіти [4].

Передумови запровадження дуальної освіти (проблеми сьогодення)

1. З причини масовізації вищої освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки студентів, поширилася імітація та фальсифікація практичної підготовки.

2. Брак або повна відсутність у закладах вищої освіти сучасної техніки, обладнання та технологій, до використання яких необхідно підготувати майбутнього фахівця.

3. Підприємства почали масово відмовлятися працювати зі студентами, посилюючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини.

4. Внаслідок приватизації держава втратила важелі адміністративного впливу на підприємства.

5. Масово поширилася практика роботи випускників ВЗО не за фахом або не за відповідною кваліфікацією.

6. Відсутність механізму оплати праці студентів-практикантів у державних і приватних підприємствах [2].

Відповідно до Концепції підготовки фахівців основними результатами впровадження дуальної форми здобуття освіти є:

- розширення та удосконалення практичної спрямованості освітньої програми із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;

- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення підготовки кваліфікованих фахівців для національної економіки;

- посилення ролі роботодавців та їх об'єднань у системі підготовки кваліфікованих фахівців від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;

- модернізація змісту освіти з метою приведення його до відповідності сучасному змісту професійної діяльності;

- підвищення рівня конкурентоспроможності випускників закладів освіти в умовах глобалізації та сприяння підвищенню рівня зайнятості молоді;

- скорочення періоду адаптації випускників закладу освіти до професійної діяльності;

- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання [3].

Особливу увагу під час вибору партнерських закладів освіти роботодавці приділяють наявності кафедр, які готують здобувачів за затребуваними роботодавцями спеціальностями, особливо технічними. Інколи роботодавці взагалі не мають особливого вибору, тому що фахівців потрібної їм спеціальності навчають лише 1-2 заклади освіти в країні або регіоні [1].

Заклад освіти забезпечує учнів теоретичними знаннями та достатньою професійною орієнтацією. На базі центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості організовується навчання за дуальною формою. Серед професій, за якими минулого року здійснювалося таке навчання: електрогазозварник, зварник пластмас, стропальник, водій трамвая, водій тролейбуса, оператор верстатів з програмним керуванням тощо.

Отже, організація професійного навчання за дуальною формою освіти є одним із перспективних напрямів розвитку професійно-технічної освіти, адже передбачає ефективну взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів того чи іншого профілю, а найголовніше – відповідає вимогам сучасного роботодавця [4].

Заклад освіти має:

- забезпечувати якісну теоретичну підготовку, цілісність освітньої програми навчання та відповідність стандартам освіти;
- відповідати за налагодження співпраці з роботодавцями, а також подальшу ефективну комунікацію сторін;
- проводити відбір підприємств для дуальної освіти відповідно до стандартів за освітньою програмою;
- розробляти і затверджувати навчальний план відповідно до професійного стандарту та потреб роботодавців;
- забезпечувати узгодження з роботодавцем змісту теоретичної та практичної частини підготовки;
- забезпечувати супровід навчання здобувача освіти на підприємстві;
- разом з представником підприємства приймає звітність та оцінює якість підготовки студентів [2].

Як результат навчання студенти мають отримати знання, зазначені в індивідуальному навчальному плані. Контроль індивідуального плану навчання, виконання плану дуального навчання та оцінювання результатів дуального навчання у формі термінового контролю закладом освіти у співпраці з роботодавцем відповідно до вимог процесу освітнього регламенту і навчального плану [1].

Дослідження показало, що в Україні застосовують дві моделі дуальної освіти модель із інтегрованою практичною підготовкою та із інтегрованою професійною діяльністю. Перша модель передбачає поєднання періодів навчання в закладі освіти та на підприємстві здобувачів першої вищої чи

фахової передвищої освіти. Другу модель розроблено для поєднання навчання в ЗВО та в компанії осіб, які вже здобули фахову передвищу або першу вищу освіту, працюють на підприємстві та мають бажання продовжити навчання за своїм профілем або профілем, визначеним підприємством [3].

Перспектива розвитку дуальної освіти очевидна, адже така форма навчання відповідає інтересам усіх учасників цього процесу та має низку переваг для роботодавців, студентів (працівників) та закладів освіти.

Для роботодавців – це можливість підготовки необхідних кадрів безпосередньо для свого підприємства, виробничих технологій та обладнання.

Для працівників – можливість підвищення власної конкурентоспроможності, отримання ґрунтовних знань та набуття практичних навичок, а для студентів – це ще й крок на випередження, адже, отримавши диплом, студенти вже матимуть практичний досвід та трудовий стаж [4].

Теоретична частина підготовки фахівця проходить на базі освітньої установи, а практична – на робочому місці. Студенти поєднують навчання та стажування на підприємстві. При цьому підприємства здійснюють замовлення освітнім установам на конкретну кількість фахівців певної спеціальності, працедавці беруть участь у формуванні навчальної програми. Зі свого боку роботодавці можуть мати різні форми співучасті у підготовці фахівців – повністю оплачують навчання; закупають необхідне обладнання; покривають всі видатки, пов'язані з процесом їх виробничого навчання; виплачують грошові винагороди студентам за використання їхньої праці тощо [2].

Основними причинами, які спонукають роботодавців до співпраці в дуальному навчанні, є: відсутність кваліфікованих фахівців на регіональному ринку праці, старіння персоналу компанії та бажання створювати кадрові резерви, а також скорочення часу, необхідного для адаптації випускників до професійної діяльності.

Крім того, можливість впливу на зміст підготовки фахівців, а в подальшому вони хотіли б мати можливість впливати не лише на варіативну складову, а й брати участь у формуванні обов'язкової складової [1].

Порядок здобуття професійної освіти за дуальною формою регламентується Положенням про дуальну форму здобуття професійної освіти, що затверджене наказом Міністерства освіти і науки від 12 грудня 2019 року [4].

Список бібліографічних посилань

1. Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою

здобуття освіти / О. В. Бучинська, О. Б. Давліканова, І. В. Лилик, А. Б. Чайковська. Київ, 2020. 98 с.

2. Дуальна форма здобуття вищої освіти: методологічні підходи та особливості організації підготовки студентів за спеціальністю 201 «Агрономія» / В. С. Хахула, О. С. Городецький, М. Б. Грабовський [та ін.] ; за ред. О. С. Городецького. Біла Церква, 2019. 25 с.

3. URL: <https://cutt.us/0YHDt>

4. URL: <https://glodoska-gromada.gov.ua/news/1622104267>

УДК 378.1, 331.108 (045)

Вікторія КАРАЩУК, канд. техн. наук, доцент

ДВНЗ Приазовський державний технічний університет

vogatchenko@gmail.com

РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дуальна освіта в Україні набула поширення в останні роки. Багато закладів вищої освіти (ЗВО) та фахової передвищої освіти вже випустили фахівців за дуальною формою. Але війна в Україні внесла багато змін як у життя кожного українця, так і в систему освіти країни. Майже всі заклади освіти перейшли на дистанційний формат навчання. Підготовка фахівців за дуальною формою відбувається також у дистанційному форматі з боку вишу.

На сьогоднішній день заклади освіти добре підготовлені для роботи у дистанційному форматі. Цьому сприяли попередні роки карантинних обмежень через COVID-19. Для дуальної форми освіти дистанційний формат навчання має як свої недоліки, так і переваги.

Основними перевагами є:

- безпека онлайн-навчання;
- вільне планування часу навчання, що дуже актуально, коли студент працює на підприємстві. Він має можливість опанувати навчальний матеріал у вільний час, передивитися запис лекційного матеріалу та практичного заняття, пройти тестування, поставити питання викладачу як під час онлайн-зустрічі, так і в будь-який інший час;
- опанування комп'ютерних навичок, роботи з освітніми онлайн-платформами, додатками, програмами для розрахунків та графічних побудов, комп'ютерного моделювання.

Основними недоліками онлайн-навчання є неможливість опанування практичних навичок на спеціалізованому обладнанні для лабораторних та практичних робіт. Виконання практичної частини дуального навчання на підприємстві та у закладах освіти наразі ускладнено через небезпеку обстрілів

промислових підприємств, знищення багатьох підприємств, які брали участь у договорах дуальної освіти, переміщення підприємств до інших регіонів. Але гнучкий графік підготовки фахівців за дуальною формою навчання дозволить скорегувати час практичної підготовки та змістити його у часі, замінивши теоретичною частиною на певний період часу до стабілізації обстановки.

Наразі в системі дистанційного навчання використовується багато платформ для організації онлайн-навчання. Найбільш поширені це платформа Google Classroom та Moodle. З власного досвіду роботи в обох системах, на мою думку, платформа для дистанційного навчання Moodle більш практично корисна для якісної підготовки тестових матеріалів, лекційних та практичних занять більш структурована. На відміну від Google Classroom дозволяє встановити час виконання тесту, задати початок та кінець тестування у днях, годинах і хвилинах, тривалість тестування, кількість спроб, автоматичне формування журналу оцінок та їх обрахунку, завантажити банк питань для тестового контролю, обирати з банку питань необхідну кількість питань випадковим способом, також на платформі організовано оптимальну форму зв'язку між студентом та викладачем й багато іншого.

Незважаючи на складний стан в Україні, запровадження нових форм навчання дозволить підвищити якість підготовки фахівців. Тісний зв'язок підприємств та закладів вищої освіти як результат роботи над підготовкою фахівців за дуальною формою дозволить покращити:

- науковий потенціал і підприємства, і ЗВО (спільна патентна діяльність на основі наукових розробок за участю здобувачів освіти за дуальною формою, ліцензійна діяльність, організація та проведення виставок, конференцій, семінарів для обміну науковим та освітнім досвідом);

- технічний потенціал закладів вищої освіти (за рахунок можливості використання унікального спеціального обладнання підприємств для проведення навчальної та наукової роботи, комп'ютерних прикладних програм, що задіяні на підприємствах) та удосконалення технічної бази підприємств через впровадження нових наукових і технічних розробок;

- кадровий потенціал і підприємств, і закладів освіти (впровадження програм стажування, підвищення кваліфікації на підприємствах викладачів закладів освіти, ознайомлення викладачів-практиків на виробництві нових технологій викладання, надання консультаційних послуг та ін.). Та в першу чергу покращення кадрового потенціалу підприємств шляхом якісної підготовки здобувачів освіти – працівників підприємства за дуальною формою навчання.

На мою думку, в наступні роки спостерігатиметься тенденція у закладах освіти до впровадження нових форм та методів навчання, що дозволить гнучко реагувати на запити ринку праці й зміни вимог до кваліфікації випускників.

УДК 378.147 (045)

Євгенія ЦЮРУПА, здобувач початкового рівня вищої освіти освітнього ступеня «Фаховий молодший спеціаліст»;

Лариса БЕРЕГЕЛЯ, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист психолого-педагогічних дисциплін КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»
yevhenia222@gmail.com

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Дуальна форма здобуття професійної освіти – це спосіб навчання, за яким теоретичний матеріал опановується в закладі освіти з педагогом, а практичне навчання проходить на виробництві. Такий підхід суттєво відрізняється від «практичних відпрацювань», оскільки в його основі не тільки закріплення теорії на практиці, а саме навчання в умовах виробництва. В Україні дуальне навчання пілотували впродовж 2015-2017 років. Перший випуск трьох експериментальних груп засвідчив позитивні результати впровадження елементів дуальної форми навчання: високий рівень працевлаштування – до 97 %, підвищення якості професійної підготовки на 12-17 %, додаткові фінансові надходження – до 50 тис. грн у кожному закладі, зменшення витрат на комунальні послуги та витратні матеріали, більш стійка і взаємовигідна співпраця з роботодавцями [2].

Дуальна освіта покликана наблизити систему освіти до вимог ринку праці, створити можливість надання сучасних компетентностей випускникам закладів освіти та підвищити конкурентоспроможність як випускників, так і самих закладів освіти в умовах глобалізації освітніх процесів [3].

Експеримент щодо дуальної освіти в Україні запустили наприкінці 2019 року. Тоді долучилися 44 заклади, зокрема, 28 закладів вищої освіти та 16 закладів фахової передвищої освіти. Відтоді приєдналися до експерименту ще декілька. У вересні Міністерство освіти і науки планує видати наказ про розширення експерименту.

Певний досвід запровадження дуальної освіти вже має агроіндустріальний холдинг МХП. У програму внесено насамперед ключові професії. Навчають тут ветеринарів, інженерів АСКВ, біотехнологів, фахівців харчових технологій, слюсарів, електромонтерів тощо. На підприємства відбирають студентів коледжів та ВЗО 3-4-го курсів. Попередньо проводять співбесіди, беруть до уваги їхню успішність та участь у різних заходах. Так, у 2020-2021 навчальному році уклали 33 тристоронні договори між підприємствами, закладом освіти та студентом. 20 студентів техніків-

електриків та 6 студентів техніків-механіків пройшли навчання на потужностях Вінницької птахофабрики; ще 5 студентів факультету ветеринарної медицини та 2 студенти біолого-технологічного факультету – на потужностях Старинської птахофабрики [4].

Базовими принципами дуальної форми здобуття освіти є:

- збільшення обсягу навчання (кредитів), що здійснюється безпосередньо на базах практики, на робочому місці (орієнтовно до 40 % загального обсягу освітньої програми);

- участь роботодавців як у розробленні та узгодженні освітньої програми закладу вищої освіти, так і в її реалізації, у відборі здобувачів освіти на навчання за дуальною формою та в оцінюванні навчальних досягнень;

- навчання на основі відповідних договорів між закладом освіти, здобувачем освіти та роботодавцем. При цьому здійснення такого поєднання навчання в університеті з навчанням на робочих місцях на основі саме тристоронніх договорів (де третьою стороною є сам студент) є принципово важливим [1, с. 13].

Прийнята на загальнодержавному рівні Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні має на меті вироблення засад державної політики щодо підвищення якості професійної підготовки фахівців і передбачає необхідність і можливості опрацювання наявного досвіду, адаптації моделі до особливостей окремих галузей і спеціальностей.

Реалізація Концепції здійснюється за такими етапами:

I етап – розроблення нормативно-правової бази для запровадження дуальної форми здобуття освіти у повному обсязі (2018 і 2019 роки);

II етап – розроблення типових моделей дуальної форми здобуття освіти у закладах освіти, реалізація пілотних проєктів моделей дуальної форми здобуття освіти, оцінювання ефективності (2019 і 2020 роки);

III етап – створення кластерів дуальної освіти на базі конкурентоспроможних закладів освіти та заінтересованих роботодавців – підприємств, установ, організацій, зокрема, тих, що належать до сфери управління органів державної влади (2020-2023 роки) [1, с. 17-18].

Важливо зазначити, що ефективність системи дуального навчання забезпечується через послідовну і системну реалізацію вказаних базових підходів та принципів і спільної відповідальності всіх учасників цього процесу – викладачів, роботодавців та самих студентів, без мотивованої та активної роботи яких жоден позитивний результат неможливий. У цьому контексті важливо підкреслити значимість високого рівня відповідальності студентів, які навчаються за дуальною моделлю освіти. Така відповідальність є значимою як з погляду більш високих вимог до рівня організованості та дисциплінованості студентів, які вже на цьому етапі вчать розуміти особливості кожної конкретної організації, поважати її традиції, цінувати час і зусилля майбутніх колег, так і з позицій формування професійних

компетентностей майбутніх фахівців, які мають у своїй діяльності втілювати зазначені якості. З іншого боку, розвиток потрібного рівня відповідальності студентів є тривалим процесом, що потребує академічного супроводу [1, с. 16-17].

Список бібліографічних посилань

1. Дементов В. О., Купенко О. В., Світайло Н. Д. Принципи організаційного та методичного забезпечення практичної складової в рамках реалізації дуальної моделі освіти (старт в умовах багатьох невизначеностей). Суми : Сумський державний університет, 2019. 131 с.

2. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

3. Актуальність впровадження дуальної форми здобуття освіти у ВНЗ України: Роль навчального закладу. URL: https://www.academia.edu/35288771/_doc

4. Навчатися і працювати: 10 питань про дуальну освіту. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-pro-dualnu-osvitu.html>

УДК 377.352 (045)

Юрій ЦИКАЛЮК, канд. техн. наук

Мирогощанський аграрний фаховий коледж

mihal793@ukr.net

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ І УКРАЇНІ

Досвід підготовки фахівців у провідних країнах Європи, зокрема в Німеччині, за дуальною системою освіти є аргументом на користь висновку про те, що така організація освітнього процесу є найбільш ефективною в сучасних умовах і особливо затребуваною для тих спеціальностей, які вимагають мобільності й адаптивності фахівців, комунікативних навичок та вміння вирішувати складні проблеми. Загалом дуальні форми навчання вже підтвердили свою ефективність. Вони не тільки сприяють модернізації змісту освіти, підвищенню рівня конкурентоздатності молоді на ринку праці та шансів на знаходження першого робочого місця, але й дають змогу підприємствам та організаціям готувати для себе кваліфіковані кадри, полегшити пошук молодих талановитих фахівців. Важливо, що такі кроки позитивно впливають на рівень засвоєння студентами теоретичних знань, на

формування мотивації до навчання, сприяють виробленню компетенцій, затребуваних потенційними замовниками кадрів, які, однак, не можуть бути сформовані без постійної й активної практичної складової та без налагодження постійної співпраці з роботодавцями. Дуальну освіту університети розглядають та впроваджують як ефективне знаряддя модернізації змісту освіти і підвищення рівня конкурентоздатності молоді на ринку праці. Потрібно зазначити, що німецька дуальна освіта орієнтована переважно на виробничий і технологічний сектори й майже не застосовується в гуманітарному. Незважаючи на це, ефект вагомий: Німеччина має найнижчий серед європейських країн рівень безробіття молоді (у разі менший, ніж в інших країнах Євросоюзу) і стабільну економіку, здатну сприймати інновації. Очевидно, що і в Україні запровадження дуальної освіти було би більш затребуваним (і через це – простішим) у процесі підготовки фахівців економічних і технологічних спеціальностей, однак такі практики є поки поодинокими. І причиною є не лише зтяжна економічна криза, а й низка «внутрішніх» причин. Наш власний досвід показує, що впровадження дуальної освіти вимагає значних організаційних та методичних зусиль, певної інтелектуальної гнучкості та готовності викладачів до вдосконалення й адаптації своїх знань та педагогічних навичок відповідно до вимог ринку праці й технологічних особливостей організацій-партнерів. Адже значна частина успіху дуальної моделі навчання визначається саме рівнем реальної співпраці університетів та кафедр із потенційними замовниками кадрів, що зумовлює неформальну й ефективну практичну підготовку фахівців на основі впровадження інноваційних педагогічних технологій. В умовах дуальної освіти в Німеччині освітні програми та навчальні плани формуються на замовлення й за безпосередньої участі роботодавців, які мають змогу розподіляти обсяг навчального матеріалу з дисциплін у рамках однієї спеціальності. На теоретичну й практичну частини відводиться приблизно рівна кількість часу. У ролі викладачів часто виступають співробітники компаній-партнерів. Звичайно, не кожен з них є природженим педагогом, проте кожен з них має оригінальний та актуальний досвід роботи в конкретній галузі і може розповісти про те, чого немає в жодному підручнику, показати, як і що треба робити, на що звертати увагу в конкретних виробничих та управлінських ситуаціях. Головне, що вимагається від педагогів-виробничників, – це їхній досвід і результативність. На жаль, в Україні процес залучення виробничників у повсякденну роботу з підготовки кадрів поки не можна назвати активним і системним, а наявна нормативна база вочевидь не сприяє тому, щоб надихати підприємців ідеєю про переваги й вигоди для них системи дуальної форми здобуття освіти. Досвід співпраці групи підприємств є швидше винятком, аніж нормою. Виробничники та представники бізнесу не надто прагнуть обговорювати з закладами освіти зміст і обсяг навчальних дисциплін у підготовці потрібних їм фахівців, інколи навіть уникають такого

обговорення, хоча з готовністю беруть випускників і потім скаржаться на ті чи інші недоліки їхньої підготовки. Тож застосувати варіабельність навчальних програм (індивідуальну їх диференційованість зокрема) у рамках дуальної моделі освіти, якщо не неможливо, то досить складно у повному обсязі, хоча викладачі, що працюють в умовах педагогічного експерименту, до цього готові і постійно вдосконалюють навчальні матеріали та методики роботи зі студентами, щоб урахувати поточні потреби виробничої практики й психологічні особливості людей (як клієнтів, так і замовників), з яким вони взаємодіють у процесі такої практики. Ще однією особливістю професійної дуальної освіти в Німеччині є те, що в її університети та коледжі переважно приходять молоді люди, які вже пройшли передпрофесійну або однорічну професійну (базову) підготовку в рамках середньої спеціальної освіти. Аналогом цього в українських реаліях є вступ на другий і третій курс університету кращих випускників коледжів за спорідненими спеціальностями. Отже, попередня практична підготовка, яку такі студенти отримали під час навчання в коледжах, посилюється ґрунтовною фундаментальною підготовкою та набуттям необхідних організаційних і дослідницьких компетентностей. Утім очевидною є необхідність подальшої активної організаційної та методичної роботи, а також роботи з формування нормативної бази, здатної стимулювати й регламентувати позитивну мотивацію стосовно практичної роботи студентів як у викладацькому середовищі, так і серед роботодавців.

УДК 378.145 (045)

Інна ФІЛІПСЬКА, заступник директора з навчальної роботи;

Алла БАРТЕЛЬОВА, викладач менеджменту та економіки

ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ»

Allabart2018@gmail.com

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВСП «ВІННИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НУХТ»

Освіта як засіб визначення орієнтирів реформування галузей економіки та інших сфер діяльності має мати випереджальний характер внаслідок швидкої зміни нових технологій у всіх сферах виробництва та потреби оволодіння певними комплексними уміннями й навичками.

Вимоги, які сьогодні висуває ринок праці у світі загалом і в Україні зокрема змушують модернізувати освіту, приводити до відповідності сучасним професіям та вимогам роботодавців. Одним із векторів реформування освіти сьогодні є запровадження дуальної форми навчання. Дуальна освіта – це поєднання роботи і навчання, коли молодого фахівця

заклад освіти готує разом з підприємством. Хоча деякі науковці стверджують, що дуальна освіта є прерогативою професійної освіти і вже далеко не новим явищем у системі національної освіти, проте сьогодні така форма здобуття освіти набуває нового значення та охоплює заклади фахової передвищої освіти.

Аналіз нормативних документів Уряду, Міністерства освіти і науки України визначив, що підставами для впровадження елементів дуальної системи навчання в Україні є: Закон України «Про освіту» (ст. 9 п. 1) та Закон України «Про вищу освіту» (ст. 32 п. 2.2); Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників».

Дуальна форма здобуття освіти у закладах фахової передвищої освіти відповідно до Положення передбачає здобуття освіти шляхом поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації на основі договору.

Реальними кроками для впровадження здобуття освіти за дуальною формою слугувало запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої і вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яким затверджено перелік закладів фахової передвищої освіти визначено підприємства та спеціальності для впровадження упродовж 2019-2023 пілотного проекту.

Для успішної реалізації здобуття освіти за дуальною формою потрібна синергія зусиль закладів освіти, роботодавців та студентів. Першочерговим завданням для закладів освіти є пошук роботодавців-партнерів.

Рівень зацікавленості роботодавців у залученості до підготовки здобувачів ще на етапі їх навчання свідчить про потенціал розвитку дуальної форми здобуття освіти, особливо з технічних спеціальностей.

Всі роботодавці погоджуються, що здобувачі мають отримувати ґрунтовні теоретичні знання та практичні навички ще під час навчання у закладі освіти. Вони також зазначають, що хотіли б мати можливість впливу на зміст освітніх програм і не лише у частині варіативної складової.

Всі ці механізми можуть бути реалізовані на практиці через укладання тристороннього договору між роботодавцем, закладом освіти і здобувачем.

За словами роботодавців, під час відбору здобувачів освіти, яким може бути запропоновано дуальну освіту за ініціативи підприємства, вони насамперед керуються рекомендаціями закладів освіти. Роботодавці беруть участь у роботі кваліфікаційних комісій, захисті курсових робіт та дипломних проєктів. Впродовж першого та другого курсів здобувачі мають можливість відвідувати підприємства як базу практики, експериментальну базу або в межах заходів з профорієнтації.

Впровадження дуальної освіти в Україні найперше чекала, напевно, виробнича сфера, зокрема Філія «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» та ПрАТ «Вінницький ОЖК», запропонували впровадити елементи дуального навчання для студентів випускного четвертого курсу спеціальності 073 Менеджмент, 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології денної форми навчання. Неодноразово проводили зустрічі провідних фахівців підприємств з кадрової роботи зі студентами ВСП «ВіФК НУХТ». Представники підприємств разом з адміністрацією коледжу на зустрічах доводили студентам, що дуальна освіта – це можливість інтегруватися в систему підприємства, вивчити всі виробничі процеси, спробувати власні сили як фахівця. Наголошено на важливості знайти своє місце, яке в подальшому принесе моральне та матеріальне задоволення.

Здобували освіту за дуальною формою ці студенти відповідно до освітньої програми спеціальностей.

Особливості організації освітнього процесу відображено в індивідуальних навчальних планах, студентам було забезпечено їх освітню траєкторію. Було обрано інтегровану модель організації здобуття освіти.

Кожен зі студентів усвідомлено ставав на шлях дуального навчання, вибравши майбутню професію, адже роботодавець мав нести фінансові затрати на навчання майбутнього фахівця, мотивацією підприємства була і є перспектива отримати висококваліфікованого працівника.

Відгуки координаторів від підприємств, які відповідають за організаційно-методичний супровід навчання про роботу студентів, були схвальні.

Дуальна форма здобуття освіти допомагає роботодавцям підготувати фахівця, який не потребуватиме проходження періоду адаптації чи перенавчання під час прийому на роботу дипломованого фахівця. Ця форма навчання є ефективною для галузевих закладів освіти, що дозволяє використовувати сучасну матеріально-технічну базу роботодавців. Аналізуючи освітні напрями системи освіти, бачимо: щоб зробити економіку країни конкурентоспроможною, необхідно мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців, які мають відповідну професійну придатність.

Отже, в Україні вже відбуваються перші кроки щодо впровадження елементів дуальної системи навчання, а головною метою є подолання негативних сторін традиційних форм і методів навчання, удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до представлених вимог стейкхолдерів, застосовуючи інноваційні форми та методи навчання. Тісний взаємозв'язок теорії з практикою є головним принципом, на якому будують систему дуального навчання, під час якої студент має можливість ознайомитися з виробництвом та оволодіти знаннями і навичками на робочих

місяцях виробничих підприємств. Тому сьогодні як ніколи необхідно реформувати систему освіти в частині методологій, створення навчальних програм нового покоління, проектування змісту фахової передвищої освіти, в тому числі, на основі системи дуальної форми навчання.

Список бібліографічних посилань

1. Дуальна освіта / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua>
2. Лилик І. В. Впровадження елементів дуальної освіти в систему вищої освіти в Україні. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 48–52.
3. Терещенкова Є. В. Дуальна система освіти як основа підготовки фахівців. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14087.htm>
4. Економіка та менеджмент. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/dualnaosvita-v-ukraini-navchannya-i-robota--dva-v-odnomu.html>

УДК 378.147 (045)

Діана ЗАВАДСЬКА, д-р екон. наук, професор
Одеський національний економічний університет
zavadaska.dv@gmail.com

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ДРУГОГО РОКУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТУ COOPERA ERASMUS+ «ІНТЕГРАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МОЛДОВІ ТА УКРАЇНІ» В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Завершується другий рік запровадження проєкту COOPERA Erasmus+ «Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні» в Одеському національному економічному університеті. Незважаючи на карантинні обмеження у зв'язку з пандемією COVID-19 на початку звітної періоду та агресію російської федерації проти України з 24 лютого 2022 року, робота проєктної групи ОНЕУ щодо запровадження дуальної форми здобуття вищої освіти продовжується.

Так, відповідно до операційного плану та інституційного календаря з поширення інформації про грантовий проєкт COOPERA Erasmus+ учасники робочої групи ОНЕУ:

1. Протягом листопада 2021 року – травня 2022 року здійснили навчальні візити до Університету м. Ллейда (Іспанія), Баден-Вюртемберзького кооперативного державного університету (Німеччина) та Варненського університету управління (Болгарія) OFFLINE та в ONLINE-режимі.

2. 6 листопада 2021 року взяли участь у громадському обговоренні проекту наказу МОН «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти».

18 листопада 2021 року рекомендації Одеського національного економічного університету щодо внесення змін до Положення представили під час зустрічі з представниками закладів-партнерів проекту COOPERA Erasmus+ в Україні (Університет «Крок», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна). За результатами зустрічі сформовано Порівняльну таблицю громадського обговорення до проекту наказу МОН «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти». Пропозиції надіслані до Міністерства освіти і науки України.

3. 26 листопада 2021 року в ONLINE-режимі на платформі ZOOM та OFFLINE відбувся національний семінар на тему: «ДУАЛЬНА ФОРМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В РАМКАХ ПРОЄКТУ COOPERA» на базі Одеського національного економічного університету.

Мета національного семінару – підвищення обізнаності про грантовий проєкт COOPERA Erasmus+ «Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні»; обмін рішеннями та найкращими практиками, що стосуються формування моделей дуальної вищої освіти та правового супроводу інтеграції дуальної вищої освіти.

У національному семінарі взяли участь заклади-партнери, представники роботодавців, представники закладів вищої освіти, які з 2019/2021 року запроваджують пілотний проєкт, започаткований МОН України, здобувачі освіти, які задіяні у запровадженні окремих елементів дуальної форми здобуття вищої освіти в Одеському національному економічному університеті.

Під час національного семінару було розглянуто зарубіжний досвід впровадження дуальної форми вищої освіти та проаналізовано різні моделі з наведенням їх особливостей в окремих країнах, обговорено перші результати впровадження дуальної форми освіти в Україні – як з боку ЗВО, так і з боку представників бізнес-середовища.

4. 15 червня 2022 року на 4-му засіданні Консорціуму COOPERA представлено концепції Моделей дуальної освіти за освітніми програмами «Міжнародний банківський бізнес» (спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»), «Економіка та планування бізнесу», «Економіка підприємства та організація підприємницької діяльності» (спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»).

5. 29 червня 2022 року проведено День відкритих дверей «Doors Open Days 2022 – Dual Higher Education» на національному рівні в дистанційному режимі із застосуванням платформи ZOOM.

Мета проведення заходу: ознайомити абітурієнтів з перевагами дуальної вищої форми навчання в закладі вищої освіти; сприяти прийняттю абітурієнтами остаточного рішення стосовно вибору спеціальності, спеціалізації та дуальної форми вищого навчання; роз'яснити умови вступу до закладу вищої освіти за дуальною формою вищого навчання.

До участі у Дні відкритих дверей долучилися керівництво Одеського національного економічного університету, Університету «Крок», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, учасники робочих груп з реалізації проекту COOPERA Erasmus+ «Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні» та абітурієнти.

6. У серпні 2022 року розроблено відеоролик у рамках заходів щодо просування програм дуального навчання в ОНЕУ.

7. 3-4 листопада 2022 року на другому семінарі експертів COOPERA, що відбувся у Молдавській економічній Академії (Молдова) в дистанційному режимі, було презентовано основні результати реалізації проекту COOPERA Erasmus+ в Одеському національному університеті та обговорено подальші напрями роботи.

8. Взято участь у заходах з дисемінації на національному, інституційному та міжнародному рівнях (зокрема, розміщено новини на медіа-ресурсах університету, інформаційні пости в Facebook, Instagram, опубліковано статті у збірниках наукових праць університету, тези доповідей за результатами участі в міжнародних конференціях).

УДК 378.6 + 371.671:004.087 (045)

Руслан ВАЛЄЄВ, канд. пед. наук

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

osvitne.pravo@gmail.com

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які готують фахівців для Національної поліції України та підпорядковані Міністерству внутрішніх справ, в останні роки реалізують експериментальні освітні програми. Згідно з ними здобувачі вищої освіти, що навчаються за спеціальністю «Правоохоронна діяльність», після двох років очного навчання можуть бути відряджені до лав Національної поліції та поряд з цілеспрямованим отриманням професійних знань, навичок, компетентностей на робочому місці (у формі стажування) одночасно продовжити заочне

навчання на третьому курсі у закладі вищої освіти. На практиці таке бажання виявляють приблизно 75 % курсантів.

Такий формат здобуття вищої освіти є перспективним у контексті подолання чи не найгострішої проблеми пострадянської вищої освіти у вигляді відірваності від проблем практики. Особливу актуальність такий формат набуває в умовах несення служби під час воєнного стану та протистояння російській військовій агресії.

Але такий формат накладає додаткові вимоги до організації освітнього процесу здобувачів освіти, зокрема їхньої самостійної роботи, до налагодження взаємодії університетів системи МВС та координаторів і наставників навчання від територіальних органів Національної поліції. Перспективним засобом організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти за дуальною формою постають електронні підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, практикуми тощо. Розуміння цього факту науковцями зумовило зроблені останнім часом дослідження К. Бугайчука, В. Гущенко, Ю. Жука, В. Мадзігона, О. Поцулко та інших фахівців. Вони визначили методичні вимоги до електронних видань та умов їх упровадження. Спираючись на результати відповідних наукових розвідок, ми ставимо за мету визначити місце, основні особливості та результати використання електронних підручників у контексті впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Вищезазначена експериментальна освітня програма «2 роки курсант – 1 рік слухач» побудована з метою збільшення практичної складової у підготовці майбутніх поліцейських. Водночас під час стажування на третьому курсі їм бракувало науково-теоретичного та нормативно-правового підґрунтя для засвоєння знань і формування навичок. Тому Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ реалізував підхід щодо створення низки електронних підручників та навчальних посібників відділенням дистанційного навчання разом з науково-педагогічними працівниками [4, 5].

Ці навчальні електронні видання було запроваджено як складові віртуального навчального середовища [3] в першу чергу для організації та систематизації самостійної роботи слухачів, підтримки виконання ними індивідуальних завдань, організації самоконтролю та підготовки до контрольних заходів та меншою мірою – було використано під час навчальних занять як онлайн, так і в аудиторіях.

Синтезуючи нормативно-закріплені дефініції електронних освітніх ресурсів, електронних видань та електронних підручників (родо-видові відносини цих електронних ресурсів представлено на схемі на рис. 1), останнім можна дати таке визначення: навчальні видання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, що відтворюються за допомогою електронних технічних засобів, які пройшли редакційно-видавниче опрацювання, мають вихідні відомості, відповідають

освітній програмі, містять цифрові об'єкти різних форматів та забезпечують інтерактивну взаємодію.

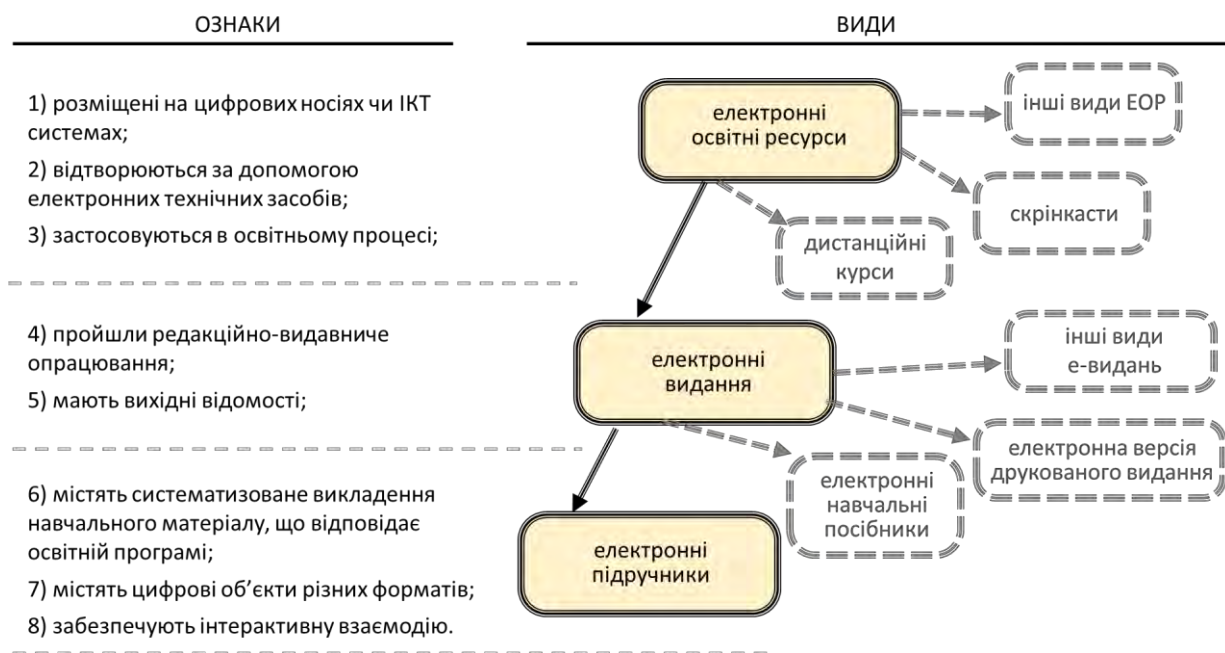

Рис. 1. Місце та ознаки е-підручників як різновиду ЕОР

Якщо порівнювати з друкованими навчальними виданнями, побачимо, що одна риса (зазначена на рис. 1 як ознака № 6) поєднує е-підручники з друкованими підручниками: систематизоване викладення навчального матеріалу та його відповідність освітній програмі. Дві інші характеристики (№ 7 та № 8 на рис. 1) відмежовують е-підручники: вони мають містити цифрові об'єкти різних форматів та забезпечувати інтерактивну взаємодію. Під «різними форматами» цифрових об'єктів мається на увазі такі модальності подання інформації, як текст, графічні зображення, аудіо, відео. Дві останні модальності недоступні у друкованих виданнях та їх електронних версіях (які створюють та розповсюджують, як правило, у файловому форматі .pdf). Що стосується вимоги до е-підручників щодо забезпечення ними «інтерактивної взаємодії», то скоріше за все, мається на увазі здатність навчального засобу реагувати на дії користувача: дозволяти легку навігацію, надавати різні форми зворотного зв'язку, виставляти оцінки, коментувати їх, репрезентувати навчальний контент у різних модальностях чи пропонувати різні траєкторії його вивчення залежно від дій користувача тощо.

Для цього навчальний матеріал електронних видань, що використовували в освітній програмі «2 + 1» з дотриманням дидактичних прийомів онлайн-навчання [2] структуровано на: контент вивчення нових тем (тексти, ілюстративна та когнітивна графіка, зокрема, структурно-логічні схеми, навчальна анімація, відео), модуль самоперевірки та контролю

(інтерактивні кросворди, діалогові й інші тренажери та тести), допоміжні матеріали (витяги з нормативно-правових актів, навчальних і наукових джерел), відеозавдання для організації індивідуальної рефлексії та колективного обговорення. Начальні видання реалізовано як локальні електронні освітні ресурси на цифрових носіях (флеш-картах та компакт-дисках), проте їх побудовано у вигляді SCORM-пакетів, що дозволяє інтегрувати їх до дистанційних курсів, керованих за допомогою СУДН MOODLE й інших, що підтримують технічні стандарти дистанційного навчання.

Загалом впровадження електронних навчальних видань засвідчили збільшення рівня задоволеності здобувачів заочної освіти від взаємодії з технологіями (вимірювали за допомогою психометричного інструменту Student satisfaction survey, розробленого американською дослідницею Elaine Strachota). Проте, від слухачів та наставників стажування від практичних органів схвальні відгуки отримав і варіант електронної версії паперового навчального посібника, виконаного у вигляді схем-алгоритмів дій поліцейських у певних службових ситуаціях [1]. Навіть електронному формату .pdf притаманні такі корисні для заочного та дуального навчання риси, як здатність до копіювання, мобільності та перегляд на будь-яких пристроях.

Отже, можемо констатувати, що е-підручники є різновидом електронних видань та ЕОР. Доцільним є використання електронних навчальних видань для підвищення ефективності стажування та дуального навчання.

Їхнє впровадження дозволяє підвищити задоволеність здобувачів освіти від взаємодії з технологіями, а також надати методичну допомогу наставникам стажування та координаторам дуального навчання від суб'єктів господарювання.

Список бібліографічних посилань

1. Алгоритми дій працівників патрульної поліції на місці події (у схемах) : навч. посіб. / Р. Г. Валєєв, О. О. Мислива, В. В. Фурса, Ю. В. Герасимчук. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2020. 140 с.

2. Валєєв Р. Г. Використання дидактичних прийомів e-Learning для розвитку пізнавальної самостійності суб'єктів навчання. *Постметодика*. 2010. № 4 (95). С. 7–14.

3. Валєєв Р. Г. Конструювання віртуального освітнього середовища при підготовці майбутніх поліцейських у ВНЗ. *Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку – 2016* : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ».

4. Наливайко Л. Р., Валєєв Р. Г., Чепік-Трегубенко О. С. Основи теорії права : інтерактивний навч. посіб. [Електронне видання]. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022.

5. Тактичні та правові засади застосування базових превентивних поліцейських заходів : навч. посіб. / В. Я. Покайчук, Р. Г. Валєєв, В. В. Фурса, О. І. Бойко [Електронне видання]. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020.

УДК 378.1 (045)

Ігор КОВАЛЕНКО, д-р біол. наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи;

Ірина ТОДЕРЮК, директор Центру підвищення кваліфікації;

Ганна ГЛУХОДІД, провідний фахівець Центру підвищення кваліфікації Сумський національний аграрний університет

kovalenko_977@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК НА ПРИКЛАДІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ АГРАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

В умовах сьогодення система підготовки висококваліфікованих кадрів для аграрного сектору економіки потребує використання нових підходів від ЗВО та потенційного роботодавця. З 2020 року освітній процес студента зазнає вимушених змін, спричинених дією карантинних обмежень, а з 2022 року – зумовлений дією воєнного стану в країні. За прогнозами експертів Міністерства економіки, рівень безробіття в Україні на кінець 2022 року становитиме 30 %, відповідно випускники ЗВО зіштовхнуться з рекордним рівнем конкуренції на ринку праці. Вагомою перевагою випускника ЗВО серед інших претендентів на вакансію, може стати його адаптованість під потреби виробництва. Одним із шляхів удосконалення системи підготовки конкурентного фахівця є впровадження та розвиток дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) на базі ЗВО.

Дуальна форма здобуття освіти – це прогресивний шлях розвитку співпраці освіти і бізнесу. Саме підтримка постійної комунікації у процесі реалізації проєкту з ДФЗО забезпечує безперервну залученість роботодавця до формування кадрового потенціалу країни. Бізнес найпершим зіштовхується з новими викликами ринкової економіки, потребами удосконалення процесів виробництва і відразу ретранслює ці оновлення ЗВО, щоб ті, у свою чергу, адаптовували навчальні програми до вимог сучасності.

Сумський національний аграрний університет є учасником пілотного проєкту з підготовки фахівців за ДФЗО з 2019 року [2]. Дуальна форма

здобуття освіти (ДФЗО) – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях. Зауважимо, що організація ДФЗО характеризується багаторівневою комунікацією, зумовленою великою кількістю залучених учасників та високим рівнем очікувань роботодавців і студентів. Досвід впровадження проєкту на базі Сумського національного аграрного університету свідчить, що процес реалізації ДФЗО завжди буде супроводжуватися варіативністю підходів, адже в умовах нестабільності адаптивність відіграє ключову роль у підтримці ефективності функціонування системи. Сумський НАУ використовував різні підходи та методи під час впровадження ДФЗО. Спираючись на трирічний досвід реалізації проєкту, зазначимо, що не всі підходи були однаково дієвими. Наприклад досвід організації великих екскурсійних поїздок студентів для ознайомлення з виробничими потужностями потенційного роботодавця є досить затратним з боку часових та фінансових витрат, разом з тим кількість інвестованого часу і коштів не відповідають очікуваним результатам як ЗВО, так і бізнесу. Порівняльний аналіз онлайн та офлайн-зустрічей роботодавця зі студентами Сумського НАУ свідчить, що після зустрічей у форматі офлайн кількість охочих навчатися за ДФЗО на базі визначеного роботодавця – вища в середньому на 15-20 %. Розглянемо практичні аспекти реалізації ДФЗО на базі Сумського НАУ (рис. 1).

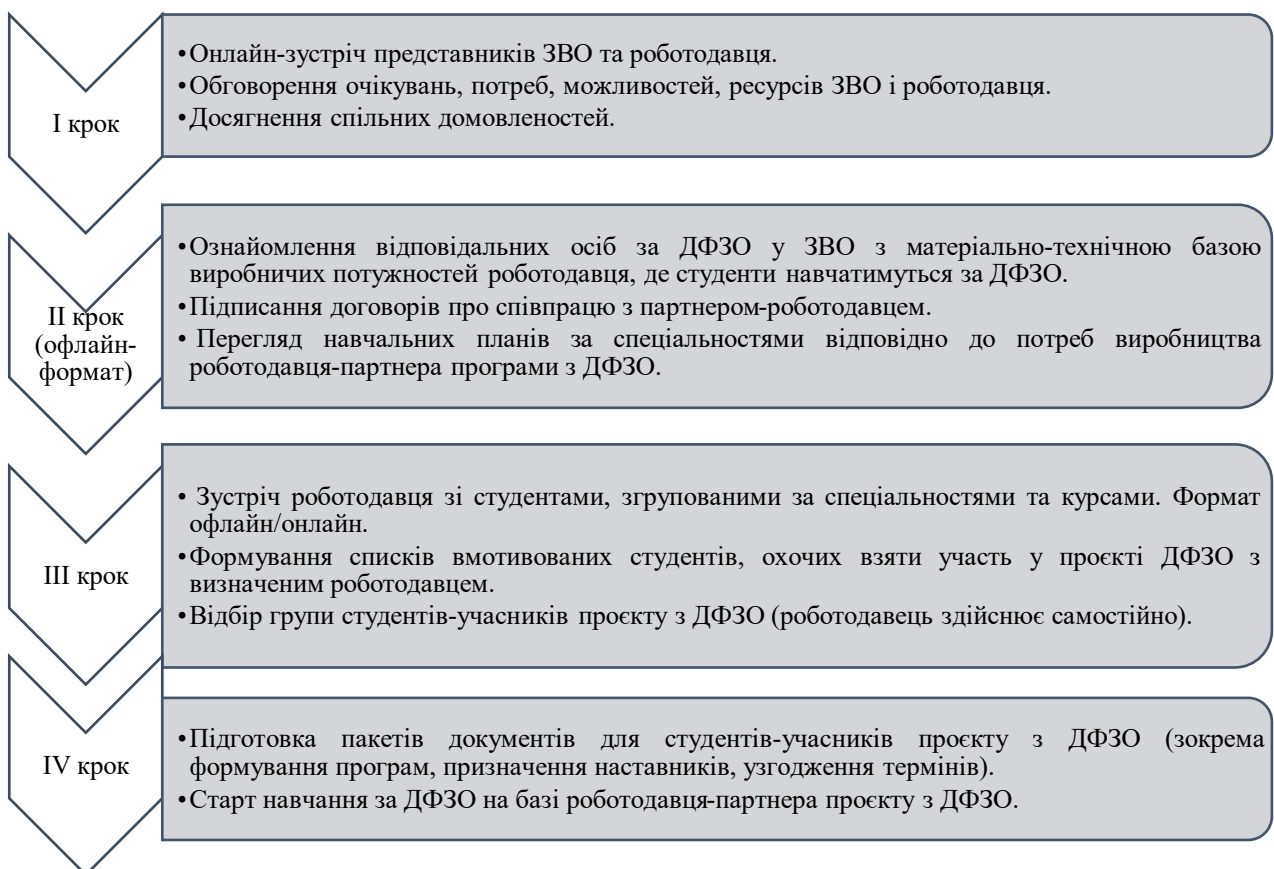

Рис. 1. Практичні аспекти реалізації ДФЗО на базі Сумського НАУ

Зауважимо, що на рис. 1 зображені основні та послідовні кроки реалізації ДФЗО, що зарекомендували себе, як дієві, та увійшли до базового алгоритму реалізації проєкту Сумським НАУ. Щодо підходів, які продемонстрували низьку результативність, сюди варто віднести – групування за критерієм територіальної наближеності місця проживання студента до місця розташування виробничих потужностей потенційного роботодавця-партнера проєкту. Сучасний студент є надзвичайно мобільним, тому віддаленість місця розташування виробництва не впливає на рівень вмотивованості студента в разі переходу на ДФЗО.

Основними мотиваційними чинниками, для студентів Сумського НАУ, впродовж трьох років реалізації проєкту з ДФЗО залишаються: конкурентоспроможна заробітна плата та соціальний пакет, набуття професійних компетенцій й перспективи кар'єрного розвитку.

Відзначимо, що введення воєнного стану в країні, також вплинуло на складові вмотивованості студентів, які планують або здійснюють навчання за ДФЗО. Чинник віддаленості населеного пункту, де розташовані виробничі потужності підприємства від обласних центрів, втрачає свою актуальність, натомість студенти все активніше погоджуються працювати на підприємствах, розташованих у сільській місцевості.

У межах реалізації ДФЗО з вересня 2022 року на базі Сумського національного аграрного університету до проєкту додатково долучилися 26 здобувачів за ОС «Магістр» та 7 здобувачів за ОС «Бакалавр», окрім студентів, які вже навчаються за ДФЗО. Мобільні застосунки та дистанційні платформи забезпечують максимально якісне навчання всіх здобувачів незалежно від регіону, в якому вони працюють. А використання месенджерів для підтримки комунікації кураторів та відповідальних за ДФЗО зі студентами-учасниками проєкту – це реалії сьогодення.

Дуальна форма здобуття освіти – це дієвий механізм підготовки висококваліфікованих фахівців, орієнтованих на потреби виробництва. Реалізація ДФЗО має серйозні переваги не тільки для студента і університету, але й для представників бізнесу.

Ключові орієнтири роботодавців-партнерів проєкту з ДФЗО здійснюють прямий вплив на інтенсивність співпраці та організації ДФЗО. Одні роботодавці серед головних переваг ДФЗО вбачають закриття існуючих вакансій, а інші – формування кадрового резерву підприємства, області або країни. Разом з тим, серйозним позитивним результатом, який об'єднує всіх учасників проєкту з ДФЗО, є значне зростання кількості конкурентоспроможних випускників ЗВО, фахівців своєї справи, які ще до присвоєння ОС «Бакалавр» або «Магістр» набувають професійних компетенцій, працевлаштовуються за фахом та роблять свій вагомий внесок у розвиток економіки нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Аналітичний звіт за результатами другого року пілотного проєкту, що реалізується відповідно до Наказу МОН України від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / О. Бучинська, О. Давліканова, Т. Іщенко [та ін.]. Київ, 2021. 188 с.

2. Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296.

УДК 378 (045)

Ольга МІЛЮТІНА, канд. пед. наук, доцент;

Олена ЧАЙКА, канд. пед. наук, старш. викладач

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

mylutina@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Одним з пріоритетних завдань сучасної освіти є посилення практичної складової освітнього процесу з метою підвищення якості надання освітніх послуг та забезпечення ринку праці конкурентоспроможними фахівцями. У досягненні цієї мети значну роль відіграє дуальна форма здобуття вищої освіти. Це – ефективний спосіб навчання, який передбачає поєднання набуття здобувачами денної форми теоретичних знань у закладах освіти, а практичних знань безпосередньо на робочому місці за спеціальністю в установах, організаціях і на підприємствах. Практичне навчання на робочому місці означає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Законом України «Про вищу освіту» на практичну підготовку за фахом на підприємстві, в організації, установі передбачається від 25 до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми згідно з тристоронньою угодою [3].

Ідеї дуального підходу в здобутті освіти були відчутні ще в педагогічних поглядах учених античності [2]. На сучасному етапі розвитку освіти дуальна форма навчання користується великою популярністю в багатьох країнах Європи. Визнаним лідером у впровадженні дуальної освіти в Європі вважають Німеччину, де в 60-х роках ХХ століття виникло та було закріплено на законодавчому рівні поняття «дуальна система освіти».

Сьогодні політика Німеччини в галузі дуальної освіти спрямована на те, щоб кожен громадянин одержав спеціальність та підтримку високого

професійного рівня протягом усього трудового життя [6]. Понад 50 відсотків німців обирають дуальні програми професійної підготовки (VET) як шлях до працевлаштування. Німецьким студентам пропонується 326 спеціальностей, серед яких основне місце займають технічні та інженерні професії, а також професії в галузі соціального обслуговування та охорони здоров'я. У програмах на рівних правах беруть участь як концерни зі світовими іменами, так і підприємства малого бізнесу. На думку Ральфа Германа, керівника Німецького офісу міжнародного співробітництва в галузі професійної освіти (GOVET), основна ідея дуальної форми полягає в інтеграції навчання в закладі освіти з практикою на виробництві. Він зазначає, що «професійна підготовка формує ширший зміст навичок, ніж просте навчання для однієї конкретної роботи», а отже закладам освіти необхідно розширювати освітні програми з метою формування у здобувачів гнучких навичок, які відіграють важливу роль в умовах мінливої цифрової економіки [7]. Як результат поєднання теорії з практикою фахівці після закінчення закладу освіти швидше й легше адаптуються до умов і потреб конкретного підприємства.

В останні десятиліття дуальну форму здобуття освіти почали впроваджувати в більшості європейських країн. Європейська комісія звернулася до держав-членів ЄС з пропозицією спрямувати свої зусилля на адаптацію освіти до потреб робочого місця, зокрема формувати необхідні навички для працевлаштування; використовувати нові технології та методи навчання, а також нові підходи до фінансування й партнерства [8].

Враховуючи рекомендації Європейської комісії, країни Європи започаткували важливі реформи, спрямовані на підтримку практичного навчання на робочому місці. Зокрема, в освітньому процесі Республіки Сербія з 2013 року фокус змістився на запровадження дуальної освіти й освітніх профілів ремісничо-технічних професій. У межах проєкту «Реформа професійної освіти та навчання в Сербії» було розроблено кооперативну модель як особливу форму навчання з елементами дуальної освіти. Співпраця між закладами освіти та компаніями за інноваційною освітньою моделлю вийшла на вищий рівень тому що на всіх етапах освітнього процесу активно залучали представників економіки. У так званому традиційному навчанні відбулися вагомні зміни, пов'язані з активним залученням здобувачів освіти до навчання в умовах виробничого процесу з використанням сучасного обладнання та за активної підтримки підготовлених інструкторів. Компанії, які долучилися до впровадження моделі кооперативного навчання, забезпечили студентам фінансові виплати у вигляді грошової винагороди чи стипендії, покрили витрати на проїзд, харчування та засоби захисту, чим засвідчили серйозну зацікавленість у довгостроковій співпраці.

Після трирічної апробації були відібрані спеціальності з високим потенціалом працевлаштування та з відповідними освітніми програмами,

модернізованими та спрямованими на розвиток комплексних професійних компетентностей. Цей досвід став вирішальним для розробки національної моделі дуальної освіти в Сербії, нормативні положення якої прописані в Законі про дуальну освіту (2017) [1] та відповідних підзаконних актах, які чітко регулюють реалізацію такої освітньої моделі [4].

У країнах Альпійського регіону з квітня 2018 р. до вересня 2021 р. тривав проєкт «The DuALPlus» за підтримки й співфінансування Європейського Союзу в рамках Програми Альпійського простору. У межах проєкту проводили дослідження, збирали інформацію, налагоджували зв'язки, що сприяло значному розвитку дуальної освіти в Альпійському просторі. Водночас дуальна освіта в альпійських країнах відіграє важливу роль у забезпеченні умов для успішного працевлаштування, у сприянні підприємництву та інноваціям [5].

Отже, завдяки дуальній формі навчання здобувачі освіти набувають досвід роботи на робочому місці, а також полегшують собі процес пошуку роботи. Дуальна форма здобуття освіти підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвиткові професійних навичок, які стануть у пригоді під час працевлаштування випускників, а також скороченню їхнього адаптаційного періоду на роботі. Здобувачі освіти вчаться професійного спілкування на робочому місці, роботи з дедлайнами, з сучасним обладнанням та технологіями, в які не може інвестувати заклад освіти. Дуальна форма здобуття освіти – це місток між освітою та бізнесом, позаяк роботодавці дізнаються про можливості своїх (потенційних) майбутніх працівників ще під час їхнього навчання.

Список бібліографічних посилань

1. Закон о дуальном образовании. URL: <https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/zakon-o-dualnom.pdf>
2. Кравченко О. Л. Деякі аспекти історичного розвитку дуальної освіти у Європі. *Молодий вчений*. 2020. Вип. 8 (84). Серпень.
3. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Dual Education. URL: <https://decideprojekat.org/en/what-we-do/dual-education>
5. Dual Education Finder. URL: <https://www.dualeducationfinder.eu>
6. Fürstenau B, Pilz M, Gonon Ph. The Dual System of Vocational Education and Training in Germany – What Can Be Learnt About Education for (Other) Professions URL: https://www.researchgate.net/publication/280702844_The_Dual_System_of_Vocational_Education_and_Training_in_Germany_-_What_Can_Be_Learnt_About_Education_for_Other_Professions

7. What is Germany's dual education system? URL: <https://www.dw.com/en/what-is-germanys-dual-education-system-and-why-do-other-countries-want-it/a-42902504>

8. Work-based learning and Dual Education System. URL: <https://www.erasmustrainingcourses.com/dual-education-and-work-based-learning.html#:~:text=A%20dual%20education%20system%20combines,skills%20and%20develop%20their%20employability>

УДК 378.1 (045)

Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО, канд. філос. наук, професор;

Інна СИМАШКО, канд. філос. наук, викладач

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

vito@kpi.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ДОСВІД КПІ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО

Серйозні виклики, які стоять перед сучасною системою освіти, вимагають швидкої модернізації, а не лише адаптивних процесів. Враховуючи те, що освіта має мати випереджальний характер, перед закладами вищої освіти постає глибинне питання безперервного вдосконалення і вживання заходів для забезпечення відповідності запитам не лише ринку праці, але й суспільства загалом. 2022-й рік став для всіх українців вкрай складним, адже кризові явища, спровоковані вируванням пандемії COVID-19, посилилися військовою агресією РФ проти України. Це спричинило тектонічні зсуви в економічній діяльності, зокрема, і в сфері освіти. Ризики втрати якості освіти, що мали місце в «ковідний період» посилилися у зв'язку з призупиненням освітнього процесу, втратою частини освітньої інфраструктури, виїздом з країни як науково-педагогічних працівників, так і здобувачів вищої освіти, які переводилися до західноєвропейських вишів. Водночас вкрай гострим постало питання проведення практик та відповідно формування необхідних умінь та навичок. За цих умов відповіддю на зазначені виклики є запровадження та реалізація дуальної освіти, яка є адекватним засобом підготовки для ринку праці фахівців, здатних задовольняти запити стейхолдерів. Дуальність в освітньому процесі дозволяє формувати як hard skills, так і soft skills, адже призвичаює здобувача до реальних виробничих процесів та суттєво зменшує тривалість адаптаційного періоду до робочого місця в майбутньому. Освітні програми, що мають дуальну складову, за умови дійсного, а не імітованого її функціонування, характеризуються якістю підготовки фахівців, створенням ефективної комунікаційної моделі «заклад

освіти – здобувач – роботодавці», забезпеченням формування компетентностей у здобувачів.

Практику дуальної освіти вже тривалий час широко застосовують провідні світові заклади вищої освіти, що неодноразово підтверджувало ефективність її реалізації.

Особливого значення дуальна освіта набуває саме під час підготовки фахівців інженерно-технічних галузей знань зі спеціальностей, що передбачають водночас ґрунтовну фундаментальну підготовку з вагомою практичною складовою, йдеться про підготовку фахівців, які мають мати стійкі знання про сфери виробництва і особливості майбутньої професії. КПІ ім. Ігоря Сікорського вже тривалий час активно впроваджує дуальну освіту у процес підготовки фахівців. Здобувачі освіти вкрай зацікавлені навчатися на тих освітніх програмах, що мають елементи дуальності та практичну підготовку, від безпосередньо майбутніх роботодавців.

КПІ ім. Ігоря Сікорського ще у 2020 році затвердив «Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського», де враховано вимоги нормативних документів центральних органів виконавчої влади, а також відображено власні традиції підготовки фахівців в університеті. Імплементация нового положення в університеті загалом окреслила та пришвидшила процедуру впровадження дуальної освіти, сприяла розширенню кола стейкхолдерів, забезпечила дотримання прав усіх зацікавлених сторін, оскільки було розроблено договори, що регламентують освітній процес у форматі дуальності. Станом на сьогодні університет має договори щодо організації дуальної форми здобуття вищої освіти з 48 компаніями як державного, так і приватного сектору за 66-ти освітніми програмами. Тенденції економічного розвитку України відобразилися на тому, що одними з вкрай затребуваних напрямків підготовки фахівців за дуальною моделлю стали сфери енергетики та ІТ-індустрії.

Водночас наявний досвід реалізації дуальної освіти дав змогу виявити певні складнощі в її реалізації. Зокрема, постали питання забезпечення належної якості освітнього процесу, адже власне впровадження дуальності є необхідною, але недостатньою умовою для підвищення якості підготовки. Адже варто враховувати потенціал компаній щодо можливості формування відповідних компетентностей, оскільки реалізація дуальної освіти передбачає не тільки проходження практичної підготовки, але й в опанування певних освітніх компонент (навчальних дисциплін), які компанії-партнери мають забезпечити в повному обсязі або частково. Тому варто попередньо аналізувати можливості партнерів та розуміти їх роль у підготовці. Існують випадки, коли на підприємстві є свої освітні центри, осередки навчання, які пропонують навчальні дисципліни у межах освітньої програми або ті, що можуть зацікавити здобувачів у рамках спеціальності, тоді, з нашого досвіду,

цікавим рішенням є запровадження сертифікатних програм, що можуть бути цілком або частково забезпечені партнером.

Отже, варто пам'ятати, що існуюча автономія ЗВО дає можливість вибору та прийняття гнучких рішень, але виключно з урахуванням необхідності забезпечення якості підготовки здобувачів освіти з позицій кадрового забезпечення освітнього процесу і наявної матеріально-практичної бази. Важливим аспектом є і вимоги до фахівців, що забезпечують бакалаврські і магістерські освітні програми, кафедра, зокрема, і університет загалом несе відповідальність за якість підготовки, тому аналізувати можливість партнерів є позитивною практикою з позиції педагогічної та кадрової складової. Відомі випадки, коли вже під час реалізації дуальних освітніх програм мало місце небажання виконавців на місцях (з боку партнерів) проводити навчання з огляду на різноманітні чинники (брак часу, небажання виконувати зайву роботу, внутрішні протистояння в компанії), хоча топ-менеджмент компанії всіляко ініціював та сприяв запровадженню дуальної освіти. Тому вкрай важливо проводити контроль освітнього процесу та опитувати здобувачів щодо якості підготовки та їх пропозицій з її вдосконалення. Зворотній зв'язок з усіма учасниками процесу дає змогу оцінити реальний стан справ та особливості майбутньої співпраці не лише з конкретним підприємством.

Нині залишається ще чимало проблем повноцінної реалізації дуальної освіти за усіма рівнями вищої освіти. Так, реалізація моделі дуальної освіти на третьому рівні підготовки здобувачів має більше обмежень і вимог, аніж на першому і другому, оскільки як організації-партнери можуть виступити лише науково-дослідні установи, що в змозі забезпечити кадрову складову забезпечення освітнього процесу та відповідно науково-практичну базу. Проте, це питання є неоднозначним, з позиції саме інженерної підготовки, оскільки існують підприємства з високим коефіцієнтом наукоємного виробництва, дослідної складової, сучасним матеріально-технічним обладнанням, відповідними лабораторіями, що можуть сприяти дослідникам під час написання робіт та виконання наукової складової.

На наш погляд, вдала реалізація дуальної освіти передбачає комплекс заходів щодо безумовного забезпечення якості освітнього процесу, що містить виважений вибір партнерів співпраці, їх відповідність кадровим критеріям та матеріально-технічної складової. Ідея дуальності, в першу чергу, полягає у формуванні якісних практичних навичок, причому завжди перевагою є і можливість забезпечення інших освітніх компонент (окрім різних форм практики). В цьому контексті заклад вищої освіти має виступати саме модератором процесу дуальної освіти, напрацьовувати підходи до формування «ідеальної» моделі її реалізації та моніторингу її ефективності.

УДК 001.92.141 (045)

Галина МИХАЙЛИШИН, д-р філос. наук, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;

Olga HELBACH, Magister Artium, керівник-екзаменатор в екзаменаційній комісії в закладах фахової передвищої освіти Німеччини при Торгово-промисловій палаті і палатах ремесл

Карл-Бенц коледж, м. Кобленц, Німеччина

halyna.mykhailyshyn@pnu.edu.ua

o.helbach@web.de

З ДОСВІДУ УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Перед сучасним українським суспільством все більше постає проблема підготовки висококваліфікованих кадрів, що забезпечать високий розвиток виробництва та підприємництва у державі. Особливої актуальності у зв'язку з цим набуває питання організації дуальної форми здобуття освіти.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р затверджено Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, де було визначено: неготовність випускників працювати за фахом; незадоволеність ринку праці якістю освіти, що веде до відповідної потреби в додатковому оперативному навчанні на робочому місці; недостатньо ефективна робота закладів вищої, фахової передвищої і професійної освіти, що породжує велику частку випускників, які не працюють за професіями; неефективне використання трудових ресурсів роботодавцями; неефективне використання найкращого для навчання часу здобувачів освіти з питань здобуття професійних компетентностей тощо.

Важливими стали питання напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів вищої, передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти та роботодавців, спрямованих на практичну підготовку здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності й їх соціальну адаптацію у виробничих колективах, її нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень, доопрацювання моделей й її рекомендацій до широкого використання.

Особливої уваги тут заслуговує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти, який послуговує доброю основою для напрацювання організаційних та змістових форм роботи. Основними інституційними установами, що організують та регулюють дуальну освіту у Німеччині, є Держава, Палати і Соціальні партнери (асоціації працівників та роботодавців).

Держава визначає рамки дуальної, погоджує зі соціальними партнерами правила організації дуального навчання на підприємствах,

регулює зміст рамкового навчального плану в коледжах (Rahmenlehrplan), фінансує, організовує та контролює державну систему закладів освіти, проводить дослідження в галузі дуальної освіти (Федеральний інститут професійної освіти), надає допомогу у пошуку місця навчання (наприклад, молоді, безробітним, представникам уразливих верств населення).

Палати здійснюють нагляд та контроль щодо дуальної освіти на підприємствах, атестують викладацький склад, організовують проведення іспитів, проводять інформаційні заходи та консультації.

Соціальні партнери (профспілки та асоціації роботодавців) узгоджують між собою та з державою відповідні стандарти щодо виробничої частини дуальної професійної освіти, оплату праці у період дуального навчання, контроль навчання на підприємстві, участь в екзаменаційній комісії.

Основні рамкові умови та стандарти навчання регулюють такі нормативно-правові акти, зокрема Кодекс ремесел (Handwerksordnung, HwO), про професійне навчання (Berufsbildungsgesetz, BBiG), тарифні угоди (Tarifvertragsgesetz), тимчасове регулювання нормативних вимог Торгово-промислої палати (Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammer), про правовий режим підприємств (Betriebsverfassungsgesetz).

Варто актуалізувати мотивацію усіх учасників процесу організації дуальної освіти у Німеччині. Зі сторони *держави* – Німеччині потрібні кваліфіковані фахівці для забезпечення зростання та розвитку економіки, що спонукає зміцнювати систему дуальної професійної освіти та керувати нею. Заходи: створення та актуалізація законодавчих рамок, залучення до процесу додаткових учасників, контроль та розвиток системи (зокрема силами Федерального інституту професійної освіти). Для *молоді та їх батьків* головним мотиваційним моментом є бажання отримати добру перспективну професію, а для цього необхідно знайти потенційні підприємства та ознайомитися з пропозиціями, написати заяви про прийом на навчання, якщо необхідно – порядок відбору, вибрати навчально-виробниче підприємство, укласти договір про здобуття дуальної професійної освіти. Мотивація *для підприємства* полягає у потребі та впевненості у вирішенні питань кадрового забезпечення. Для цього необхідно отримати допуск до функціонування як навчально-виробниче підприємство, запропонувати місця для навчання, оцінити заяви щодо прийому на навчання, відібрати претендентів, укласти договір про здобуття дуальної професійної освіти.

З метою належної організації освітнього процесу та забезпечення контролю за якістю підготовки укладають Договір про дуальне навчання між роботодавцем та здобувачем освіти.

Приладом організації освіти за дуальною формою може бути Карл-Бенц коледж Кобленц – провідний заклад освіти в сферах ІТ-технології в Кобленці (Земля Райн-Пфальц-Кройц, Німеччина), в якому все навчання відбувається винятково за дуальною формою. До його складу входить коледж

Berufsfachschule I (BF I) та вищий професійний коледж Höhere Berufsfachschule (HBF) різних професійно-технічних напрямів кваліфікації з акцентом на ІТ-технології. У закладі культивують різні професії: ІТ-технології, обробка металу, машинобудівництво, дорожнє будівництво, електроніка, електротехніка, механіка та інші.

У зв'язку з війною в Україні в коледжі створено групу з числа дітей з українських сімей, переміщених до Німеччини. Тут українські діти продовжують навчання по завершенні 9/10 класів на Батьківщині, проходять курс DaZ, Deutsch als Zweitsprache / німецька як друга мова та навчальні предмети у рівних частинах (по 20 годин на тиждень). Учні матимуть можливість скласти іспит на професійну зрілість або отримати право на вступ до професійно-технічного закладу вищої освіти. Коледж надає консультації щодо подальшого професійного вибору – робота чи навчання.

Термін дуального професійного навчання у коледжі становить від 2-3,5 років та відбувається на двох майданчиках одночасно (30 % у закладі освіти і 70 % – на підприємстві).

Цікавою є методика присвоєння кваліфікації здобувачам освіти. Випускний екзамен організовують при Палатах і складається з теоретичної та практичної компоненти. До складу екзаменаційної комісії входять роботодавці, працівники (представники профспілки) і викладачі закладу освіти. Останні є представниками держави. За результатами складання випускного екзамену відповідна Палата видає здобувачеві освіти диплом державного зразка, що дає йому змогу розпочати успішну професійну кар'єру шляхом укладання трудового договору безпосередньо з підприємством, на якому проходило дуальне професійне навчання, або з іншими підприємствами.

Отже, дуальна форма організації освіти дозволяє реалізувати співробітництво між державою, суб'єктами економічної діяльності та соціальними партнерами. Разом з тим є й низка викликів, зокрема часто спостерігається невідповідність між затребуваними та доступними місцями навчання, що утруднює доступ до дуальної професійної освіти, зростають професійні вимоги до здійснення освіти протягом усього життя.

Актуалізується відсутність претендентів на спеціальності, які є необхідні суспільству, але малоцікаві для населення. Все актуальнішою стає проблема інклюзивного навчання людей з обмеженими можливостями та введення у процес дуальної освіти емігрантів. Відчуваються демографічні проблеми та регіональні відмінності, нестача кваліфікованих кадрів, підвищується тренд на академізацію.

Список бібліографічних посилань

1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

2. URL: <https://nmc-vfpo.com/dualna-forma-zdobuttya-osvity>
3. Особливості системи освіти в Німеччині у 2022 році. URL: migrant.biz.ua
4. URL: <https://www.anerkennung-in-deutschland.de/html/de/berufsanerkennung-gefluechtete>
5. Duale Berufsausbildung in Deutschland (German) – YouTube
6. URL: <https://www.youtube.com/watchhttps://bbs-technik-koblenz.de>
7. Metallberufe – Carl Benz Schule Koblenz (bbs-technik-koblenz.de)

УДК 378.147 (045)

Ольга ФЕМЯК, аспірант Харківського автомобільно-дорожнього університету, завідувач відділення

Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу
olgafemyak@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ «ВІЙСЬКОВИЙ СТАН»

Запроваджений Президентом України 24 лютого 2022 року військовий стан – особливий правовий режим, який було введено на всій території України, оскільки ми зазнали збройної агресії від російської федерації. Під час дії військового стану освітня сфера зазнала серйозних змін.

У такі складні не тільки для освіти, а й для всіх галузей суспільного життя країни часи, дуальна освіта – чудовий шанс запровадити нові підходи до навчання, яке диктує зараз більшість тенденцій до викладання у дистанційній формі.

Дуальна освіта під час військового стану – новий виклик в освітньому процесі. Оскільки така форма навчання дозволяє студентам не тільки перебувати у відносно безпечному місці, але й дає можливість допомагати своїй країні у боротьбі із зовнішнім агресором: дехто може присвятити себе волонтерству, дехто працювати в установах та організаціях, тим самим підтримуючи економіку країни та отримуючи певну кваліфікацію. Тобто, в такий спосіб студенти можуть почувати себе у безпеці, працювати під час навчання та отримувати практичні навички, а підприємства, у свою чергу, готують для себе новий молодий кваліфікований персонал.

Отже, головними перевагами такої форми здобуття освіти є:

1. Для студента:
  - можливість під керівництвом наставника на підприємстві здобути знання стосовно особливостей роботи компанії, що в подальшому впливає на його рішення стосовно кар'єри;

- можливість виконувати роботу на основі реальних даних за допомогою новітніх засобів виробництва;
- ротація на підприємстві дає змогу ознайомитися з роботою різних цехів та відділів для подальшого вибору робочого місця;
- отримання заробітної плати під час навчання;
- затребуваність та конкурентоспроможність на ринку праці.

2. Для закладу фахової передвищої освіти:

- можливість вносити корективи в навчальні та освітні програми на основі інформації про новітні технології, які заклад освіти отримує завдяки співпраці з підприємством;
- підвищення фахового рівня педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- престижність іміджу закладу освіти та привернення уваги більшої кількості абітурієнтів.

3. Для підприємства:

- підготовка кадрів, які відповідають запитам та реаліям компанії;
- економія часу на підготовку та адаптацію молодого працівника;
- можливість отримати талановитих студентів для підготовки їх до роботи на своєму виробництві;
- отримання додаткового робочого ресурсу за меншу фінансову винагороду;
- вирішення проблеми пошуку кваліфікованих кадрів;
- іміджеві переваги.

Але поряд з перевагами такої форми здобуття освіти виникають також і проблеми:

- недостатнє розуміння закладами фахової передвищої освіти (далі – ЗФПО) та підприємствами концепції і особливостей організації освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти (далі – ДФЗО);
- невизначеність питання стосовно зарахування студента на посаду відповідно до його кваліфікаційного рівня, оскільки він його ще не має;
- низька мотивація та незацікавленість викладачів у такій формі навчання через побоювання втратити години або скорочення кадрів;
- небажання працівників підприємства бути наставниками у студентів, оскільки інші, у свою чергу, в майбутньому можуть конкурувати з першими за робоче місце;
- у підприємств виникають побоювання, що здобувач не прийде працювати до них на виробництво, оскільки той не зобов'язаний відпрацьовувати на підприємстві певний час після здобуття певного освітнього рівня, а піде працювати до конкурентів;
- бюрократичні проблеми, які виникають між закладом освіти та компанією;
- відсутність державної підтримки;

- деякі роботодавці під час воєнного стану відмовляються від співпраці із закладами освіти, оскільки не впевнені у тому, що зможуть забезпечити безпечні умови праці молодим здобувачам. На жаль, гірка статистика нам показує, як від потрапляння снарядів загинуло багато людей, безпосередньо перебуваючи на виробництві, у дистриб'юторній мережі чи у полі тощо;

- підприємства взагалі припиняють свою діяльність через бойові дії, відтік кадрів, економічну кризу.

Отже, аналізуючи переваги та основні проблеми ДФЗО під час дії військового стану, зазначу, що менеджмент провадження дуальної форми навчання у ЗФПО має охоплювати:

- організацію якісної процедури відбору кандидатів на таке навчання;
- розробку компетентнісних критеріїв, які має мати кандидат;
- підвищення якості профорієнтаційної підготовки молоді;
- удосконалення корпоративної культури підприємства;
- призначення координаторів, відповідальних за комунікацію підприємства із закладом освіти з питань дуальної форми здобуття освіти;
- розробку процедури та критеріїв відбору наставників на робочому місці, враховуючи специфіку навчання на різних рівнях освіти;
- розробку інституту заохочень наставників та молодих працівників;
- на підприємствах середнього та великого бізнесу ввести як обов'язкову умову ротацію працівників;
- проведення заходів, спрямованих на недопущення дискримінаційних умов певним працівникам за будь-якою ознакою (стать, віросповідання, колір шкіри, матеріальний стан, соціально незахищені верстви населення тощо);
- сприяння стажуванню на виробництві педагогічних та науково-педагогічних працівників закладу фахової передвищої освіти;
- обов'язковість укладання тристоронніх договорів (роботодавець – студент – заклад освіти);
- ретельну підготовку підприємства до ДФЗО, оскільки за таких умов воно також виступає другою навчальною базою для молодих здобувачів освіти;
- моніторинг та аналіз причин відмов здобувачів продовжувати навчання, а в подальшому і можливість працювати в компанії;
- розробку процедури моніторингу якості організації навчання на робочих місцях у рамках ДФЗО.

Отже, як бачимо, хоч війна і принесла нам багато нових випробувань, але це все ж таки шанс розвивати інститут дуальної форми здобуття освіти задля світлого майбутнього нашої країни.

ЗМІСТ

БАКЛАШКО Вікторія, ГРИШКО Ніна, ТКАЧУК Наталія Дуальна освіта: сучасні тенденції розвитку в Україні	4
ІВАНЧЕНКО Людмила, КАПЦЕВИЧ Маргарита Дуальна форма навчання як умова ефективної професійної освіти	6
КОВЕРСУН Наталія, ТЕЛЕВЕХ Яна Нові виклики сьогодення: дуальна освіта	8
ШЕВЧЕНКО Світлана Психологічний супровід здобувачів дуальної форми здобуття освіти	10
КИРИЧУК Олена Європейський досвід запровадження дуальної освіти як метод ефективного рішення завдань модернізації освіти України	13
МОМОТ Неля Дуальна освіта в умовах воєнного часу: криза як поштовх до розвитку	16
ОЛЕФІРЕНКО Марія, КОРОЛЬ Оксана Дуальна освіта як шлях вирішення сучасних проблем українських закладів вищої освіти: плани та реалізації	19
ЦИБОК Валентина Дуальна форма здобуття освіти та участь роботодавців у професійній підготовці майбутніх фахівців	22
СОРОКА Валерій, ГОЛОТЮК Микола, КОВАЛЬЧУК Наталія Впровадження елементів дуальної освіти у виробничо-конструкторському об'єднанні «МААНС»	26
КОСТЮК Оксана Вплив війни на впровадження і розвиток дуальної форми здобуття освіти	28
КАШУБА Лілія Вимоги до підприємств, залучених до підготовки фахівців за дуальною формою навчання в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	31
ОЛІЙНИК Олена, НЕМЦЕВА Наталія Дуальна освіта за кордоном – приклад для наслідування	33
ГУДЗЬ Віталіна Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти у ВСП «Ладизинський фаховий коледж ВНАУ»	36

БЕРЕГЕЛЯ Лариса, КОРОБОВ Віталій Механізм упровадження підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти України за дуальною формою	39
БЄЛИХ Надія Впровадження елементів дуальної освіти в коледжах	43
ДУДУС Марина Досвід організації дуальної освіти в Німеччині	45
МАНДРИКА Тетяна Досвід упровадження елементів дуальної освіти	48
СКИДАН Олег, БУГАЙЧУК Віта, ШИЛЯЄВА Олена, АНТОНЮК Анатолій Реалії розвитку дуальної форми здобуття освіти в умовах війни	50
САВІНОВА Наталія, КУТЕРЖИНСЬКА Катерина Роль дуальної освіти в процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів	53
ПОМІРКО Ярослав Дуальна модель вищої професійної освіти як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти	56
ФІЛАТОВА Валентина Тенденції розвитку дуальної освіти в умовах воєнного стану	60
БІЛЧЕНКО Олександр Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти в Миколаївському НАУ	63
ЗЕЛЕНИХ Олена Концепції дуальної освіти на зразках професійного навчання в Австрії	66
СУРЖИК Юлія Дуальна форма освіти – інтеграція студентів у ринок праці	69
СІОРА Віра Переваги впровадження в українську практику німецького досвіду підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти	71
ЖОРНИК Валентина, ЖОРНИК Сергій Актуальність та перспективи розвитку дуальної освіти в новітніх реаліях українського освітнього простору	74
ЗМІЙОВА Аліна Навчайся, працюючи (на прикладі Німеччини)	77

МИТРОХІНА Марина Вплив війни на впровадження дуальної форми здобуття освіти на спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» в Харківському державному автомобільно-дорожньому коледжі	80
СЛІПЧУК Тетяна Дуальна освіта в Польщі: переваги та недоліки, які слід враховувати Україні	82
ЗЕЛЕНИЙ Володимир Регіональні програми підтримки дуальної форми здобуття освіти: теорія, методологія розробки, практика	84
GLUSHKOV Oleg, SANDIEIEVA Olha Dual education system as an effective tool for improving the education quality: the SSS «PCOGTESI of ONUT» experience	85
ОГУЙ Світлана Суть дуальної форми здобуття освіти під час підготовки фахівців харчових технологій Полтавського фахового кооперативного коледжу	88
СИМОНЕНКО Марина, БЕРЕГЕЛЯ Лариса Вимоги до підприємств, залучених до підготовки фахівців за дуальною формою	91
КАРАЩУК Вікторія Розвиток дуальної форми здобуття освіти в умовах воєнного стану	95
ЦЮРУПА Євгенія, БЕРЕГЕЛЯ Лариса Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти України	97
ЦИКАЛЮК Юрій Досвід упровадження дуальної освіти в Німеччині і Україні	99
ФІЛІПСЬКА Інна, БАРТЕЛЬОВА Алла Досвід упровадження дуальної форми навчання у ВСП «Вінницький фаховий коледж НУХТ»	101
ЗАВАДСЬКА Діана Про результати другого року запровадження проекту COOPERA ERASMUS+ «Інтеграція дуальної вищої освіти в Молдові та Україні» в Одеському національному економічному університеті	104
ВАЛЄСВ Руслан Електронні навчальні видання як засіб навчально-методичного забезпечення дуальної форми здобуття освіти	106

КОВАЛЕНКО Ігор, ТОДЕРЮК Ірина, ГЛУХОДІД Ганна Дуальна освіта: впровадження та розвиток на прикладі закладу вищої освіти аграрного спрямування	110
МІЛЮТІНА Ольга, ЧАЙКА Олена Дуальна освіта: західноєвропейський досвід	113
МЕЛЬНИЧЕНКО Анатолій, СІМАШКО Інна Дуальна освіта як інноваційна форма освітнього процесу: досвід КПІ ім. Ігоря Сікорського	116
МИХАЙЛИШИН Галина, HELBACH Olga З досвіду упровадження дуальної форми здобуття освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти Німеччини	119
ФЕМЯК Ольга Актуальні питання та менеджмент дуальної освіти під час дії правового режиму «військовий стан»	122